

Itselle kuuluva kaupunki - kuulokkeiden käyttö kaupunkitilassa

Tuomas Lammi
Tampereen Yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Ympäristöpolitiikka ja aluetiede
Pro Gradu -tutkielma
Kevät 2015
Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

LAMMI, TUOMAS: Itselle kuuluva kaupunki - kuulokkeiden käyttö kaupunkitilassa

Ympäristöpolitiikan ja aluetieteen pro gradu -tutkielma, 103 sivua, 1 liite

Toukokuu 2015

Tämä tutkimus käsittelee kuulokkeiden käytön merkityksiä ja roolia niiden käyttäjien arkipäivän kokemuksissa. Kuulokkeiden käyttäjät liikkuvat kuulokkeiden kanssa eri ympäristöissä ja kuulokkeiden käyttö vaikuttaa siihen minkälaisia merkityksiä niiden käyttäjät ympäristölleen antavat. Kuulokkeet ovat mobiili teknologia, jonka avulla käyttäjien on mahdollista korvata kaupungin äänimaisema omavalintaisilla äänillä. Näin ollen äänellisestä tulee olennainen osa kaupungin kokemista. Kuulokkeista muodostuu kaupunkilaisen työkalu, jonka avulla hallitaan omaa suhtautumista tilaan, aikaan ja paikkaan. Liikkuessaan tämän privaatin äänimaiseman saattamana, kuulokkeiden käyttäjien suhtautuminen muihin kaupunkilaisiin muuttuu ja heidän esteettinen suhtautuminensa omaan ympäristöönsä saa uusia piirteitä.

Tutkimusta varten kerättiin 17 kuulokepäiväkirjaa, jotka olivat kuulokkeiden käyttäjien itsensä laatimia kuvauksia kuulokkeiden käytön vaikutuksista, joita he kirjasivat viikon ajalta. Aineistossa oli sekä naisia että miehiä kolmesta Suomen kaupungista. Kuulokepäiväkirjojen käsittelemiseen käytettiin fenomenologista analyysia, jonka tarkoituksena oli selvittää kuulokkeiden kuuntelulle ominaiset teemat, jotka kuvaavat kuulokkeiden käytön suhdetta ympäristön kokemiseen. Pääteemojen pohjalta tutkimuksessa kuvataan kuulokkeiden käytön fenomenologia, jonka tarkoituksena on olla kenen tahansa ymmärrettävissä, ja jokaisen tunnistettavissa, jolla on ollut kokemus samasta ilmiöstä.

Tutkimustuloksissa löydettiin kolme kuulokkeiden käytön pääteemaa, jotka kuvaavat kuulokkeiden käytön vaikutuksia. Pääteemat ovat laajoja ja niiden sisältöä tarkennetaan tutkimuksessa. Pääteemoja käsiteltiin yhdessä Zygmunt Baumanin sosiaalisen tilan ulottuvuuksien – kognitiivisen, moraalisen ja esteettisen – kanssa. Ensimmäinen pääteema – sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset – liittyy kognitiivisen tilan piirteisiin ja kuvaa niitä tapoja, joilla kuulokkeiden käyttö vaikuttaa kokemukseen tilasta, paikasta ja ajasta ja antaa mahdollisuuksia niiden hallitsemiseen. Toinen pääteema – kanssaihmiin suuntautuvat vaikutukset – suhtautuu moraaliseen tilaan, jossa kuulokkeiden käyttö muokkaa suhdetta toisiin kaupunkilaisiin. Kolmas pääteema – ulospäin suuntautuvat vaikutukset – viittaa kuulokkeiden ja fyysisen ympäristön väliseen esteettiseen suhteeseen ja siihen, kuinka nämä ovat vuorovaikutuksessa.

Tutkielman lopussa on esitetty kuulokkeiden käytön fenomenologian pohjalta tiivistelmä kuulokkeiden käytöstä urbaanina strategiana, jossa kuulokkeet toimivat teknologisenä objektina, joka antaa käyttäjälle valtaa suhteessa oman ympäristönsä kokemiseen sekä antaa käyttäjän hallita omaa kokemustaan ja vuorovaikutustaan ympäristöönsä ja muihin ihmisiin.

Asiasanat: äänimaisema, privatisoitu äänimaisema, kuulokkeet, kaupunkitila, kokemus, mobiili, fenomenologia, sosiaalinen tila

Sisällysluettelo

JOHDANTO	4
TUTKIMUKSEN AIHE JA TUTKIMUSONGELMA	6
ÄÄNI JA KUULEMINEN	9
<i>Ihmisen kuuleminen</i>	9
<i>Äänimaisema ja sen privatisoiminen</i>	12
<i>Musiikin vaikutus ihmiseen</i>	19
<i>Musica Mobilis: Walkmanista iPodiin</i>	23
TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	30
KVALITATIIVINEN TUTKIMUSPERINNE JA HUMANISTINEN MAANTIEDE	31
<i>Kokemus ja fenomenologia</i>	33
<i>Eletty tila ja Lebenswelt</i>	35
AINEISTO	37
TUTKIMUSPARADIGMAN TARKENTAMINEN.....	37
AINEISTON ESITTELY	39
FENOMENOLOGINEN ANALYYSI.....	41
<i>Sulkeistaminen ja fenomenologinen reduktio</i>	43
<i>Merkitys-yksiköiden tarkentaminen ja kuvaaminen</i>	45
<i>Merkitys-yksiköiden ryhmittely klustereiksi</i>	49
<i>Merkitys-yksiköiden klustereiden ryhmittely teemoiksi</i>	51
<i>Yleisten ja omaleimaisten teemojen tunnistaminen kaikille haastatteluille</i>	53
KUULOKKEIDEN KÄYTÖN FENOMENOLOGIA	55
I: SISÄÄNPÄIN SUUNTAUTUVAT VAIKUTUKSET	58
TILA.....	58
<i>Kokemuksen sijoittuminen</i>	60
<i>Liikkuminen</i>	63
<i>Yksityinen ja julkinen</i>	66
PAIKKA	72
<i>Ajatusten hallinta ja suuntaaminen</i>	73
<i>Tunteiden hallitseminen ja ylläpitäminen</i>	76
AJAN UDELLEEN SOVITUS	79
II: KANSSAIHMISIIN SUUNTAUTUVAT VAIKUTUKSET: MORAALINEN KAUPUNKI.....	83
III: ULOSPÄIN SUUNTAUTUVAT VAIKUTUKSET: ESTEETTINEN KAUPUNKI.....	88
PÄÄTELMÄT: KUULOKKEET URBAANINA STRATEGIANA	92
LÄHTEET	97
LIITTEET	102

Johdanto

Maailma kaupungistuu ja kaupungistuminen etenee ikään kuin kahdeksan uutta New Yorkin kokoista kaupunkia rakennettaisiin globaalisti joka vuosi. (Varho, 2014) Tämän takia kaupunkielämän ja kaupungissa esiin nousevien ilmiöiden tutkiminen on ajankohtaista ja myös mielenkiintoista. Se miten ihmiset toimivat kaupungeissa ja miten ihmiset kokevat kaupunkiympäristön on tällaisessa tulevaisuuskuvassa tärkeässä osassa.

Yksi kaupungin erityinen piirre on sen aikaansaama äänimaisema. Amerikkalaisen akustikko-ekologi Gordon Hemptonin (Nuwer, 2014) mukaan Yhdysvalloissa on tällä hetkellä vain 12 paikkaa, joissa voi viettää yli viisitoista minuuttia kuulematta ihmisten luomia ääniä. Vaikka Hemptonin luokittelun pohjalla ovat vahvat kriteerit, kuvaa se kuitenkin ihmisten aikaansaamien äänien määrää. Kaupunkien äänet ovat myös laadullisesti kuvaavia; kun kaupungissa sulkee silmänsä ja kuuntelee, tietää heti olevansa ihmisten luomassa ympäristössä. Hetkellinen tauko tuosta teknologisesta ympäristöstä käy helpoiten maaseudulla, poissa infrastruktuurista ja ihmismassoista – kuunnellen ympäristöä. Samaa vaikutusta on mahdollista hakea myös muilla keinoin, myös keskellä kaupunkia, ja tuo sama teknologian maailma sen mahdollistaa.

Ääni on muutakin kuin valikoima värähtelyä; ääni kantaa mukanaan monimutkaisia sosiaalisia ja kulttuurisia signaaleja. Äänillä on siis vaikutusta siihen, miten havainnoimme ja käsitämme havaitsemaamme. Nykyaikaiset teknologiat mahdollistavat äänimaisemien muokkaamisen ennennäkemättömällä tarkkuudella. Äänien vaikutus havainnoimiseen tulee esille yllättävissäkin yhteyksissä. Autovalmistaja BMW:n mukaan autojen ovien sulkemisesta pääsevä ääni on hienovarainen, mutta merkittävä ääni, jolla on vaikutusta asiakkaiden ostopäätöksiin. Äänisuunnittelija Florian Frankin mukaan auton ovien äänet ovat merkittävä tekijä ostopäätöstä tehdessä – tiesivätpä asiakkaat sitä tai ei. Se millainen ääni auton oven sulkemisesta kuuluu vaikuttaa siihen miten ihmiset kokevat auton ja mitä mielikuvia se heissä herättää. (BMW, 2014)

Äänet myös sekoittuvat tiiviissä ympäristössä; kauppojen äänet kuuluvat kadulle ja toisinpäin, kahviloissa ja kauppakeskuksissa luodaan taustamusiikilla omaa akustista ympäristöä, yksityisen ja julkisen tilan väliset äänet vuotavat keskenään ja sekoittuvat –

teknologian avulla tuotettu ääni kulkee helposti tilasta toiseen. Modernissa maailmassa äänet lisääntyvät vauhdilla. Maailmalla markkinoille on tuotettu laitteita, jotka korvaan laitettaessa analysoivat ympäristön ääniä ja prosessoivat ne selkeämpään sekä ymmärrettävämpään muotoon ja näin ollen laitteen käyttäjä pystyy esimerkiksi kuulemaan keskusteluja paremmin äänekkäässä ympäristössä. Kiinnostavaa on myös se, että laitteita ei markkoinoida kuitenkaan "kuulolaitteina" vaan "lifestyle"-laitteina (Velazco, 2014). Ei siis ole ihme, että ihmiset tarttuvat helposti myös kuulokkeisiin ja musiikkisoittimeen urbaanissa ympäristössä - laitteisiin, jotka eivät silota ympäristöstä nousevia ääniä vaan tuovat niiden tilalle täysin uudet äänet.

Kuulokkeet ovat ensimmäinen lähtökohtaisesti mukana liikkuva viihde-elektroniikan tuote. Ne eristävät käyttäjän ympäristöstään ja näin ollen kaupunkitilan käyttäjä löytää itsensä uudesta, toisenlaisesta äänellisestä maailmasta. Tämän yksityisen äänellisen maailman sisällä kuulokkeiden käyttäjät kokevat suhtautumisensa muuttuvat omiin tuntemuksiinsa, ympäristöönsä ja muihin ihmisiin. Näin kaupunkitilan auraalisuus nousee visuaalisuuden rinnalle, tärkeäksi osaksi kaupungin kokemista. Amerikkalaisen tutkimuksen mukaan vuosien 2004-2011 aikana kuulokkeiden takia kuolemaan johtaneiden tapaturmien määrä oli kolminkertaistunut ja tapaturmista yhdeksän kymmenestä tapahtui urbaaneissa ympäristöissä (Lichenstein & Clarence, 2012). Tutkimuksen mukaan kuulokkeiden käyttö altistaa vaaroille kahdella tavalla. Ensinnäkin, kuulokkeiden käyttäjä sulkeutuu pois ympäristöstään ja altistuu vaaralle, koska ei yksinkertaisesti kuule fyysisestä ympäristöstä nousevia ääniä samalla tavalla. Nykyaikaiset kuulokkeet sulkevat ympäristön äänet tehokkaasti ulkopuolelle, jolloin käyttäjä on täysin uppoutuneena kuulokkeiden tuottamaan ääneen. Toinen syy sille, miksi kuulokkeet aiheuttavat merkittävän muutoksen käyttäjässään ei johdu suhteesta fysikaaliseen ääneen vaan nousee ihmisestä sisältäpäin: kuulokkeet muokkaavat ihmisen *kokemusta*. Näin ollen kuulokkeiden käyttö vaarantaa käyttäjän tilaa myös luomalla häiriötekijän, jolloin ihmisen ajatukset ovat jossain muualla ja hänen suhtautuminen omaan ympäristöönsä muuttuu. Kuulokkeiden kykyä muokata ihmisen kokemusta ei kuitenkaan voida nähdä pelkästään häiriötekijänä, vaikka se altistaakin ihmisen vaaroille. Enemminkin tämä kuulokkeiden ominaisuus näyttää sen, kuinka merkittävä rooli ihmisen kokemuksella ja suhtautumisella ympäristöön on, ja miten kiinteä yhteys *kuulokkeiden käytöllä ja ympäristökokemuksella* on. Juuri tämä kuulokkeiden kokemuksellisuuteen vaikuttava piirre on tämän tutkimuksen mielenkiinnon kohteena.

Tutkimuksen aihe ja tutkimusongelma

Tämän tutkimuksen aiheena on kuulokkeiden käyttö ja se, millä tavoin kuulokkeiden käyttö vaikuttaa siihen, minkälaisia merkityksiä niiden käyttäjät ympäristölleen antavat. Nykyaikaiset teknologiset sovellukset antavat ihmisille mahdollisuuden itse määrittää omaa äänellistä ympäristöään, ja tämä ilmiö on nähtävissä jatkuvasti tämän päivän kaupunkitilassa. Mielenkiintoni kohdistuu niihin tapoihin, joilla ihmiset tätä mahdollisuutta käyttävät ja miten eri tavoin se vaikuttaa ympäristön kokemiseen. On kiinnostavaa tutkia minkälainen kaupunkitilan käyttäjän ja ympäristön välinen suhde on juuri tästä äänellisestä näkökulmasta. Toisaalta huomioitavaa on myös se, että ympäristön ja oman kokemuksen väliseen suhteeseen vaikutetaan nykyaikana juuri teknologian avulla.

Kuulokkeiden käyttö näkyy selvästi nykyaikaisessa kaupunkitilassa. Kun katsoo ympärilleen kaupungilla voi nähdä kuulokkeita käyttäviä ihmisiä joka puolella; niitä käytetään odotettaessa linja-autoa, matkustettaessa paikasta toiseen, kassajonossa, lenkillä, ihmiset käyttävät niitä toistensa seurassa ja vaikka niitä ei kyseisellä hetkellä juuri käytettäisiinkään, roikkuvat ne kuitenkin monen ihmisen kaulassa odottamassa oikeaa hetkeä. Helsingin Sanomien toimittaja Janne Toivonen (2014) viittasi ilmiöön kirjoittaessaan ”kuulokekuplasta”, johon törmää nykyajan Helsingissä usein. Kuulokekuplassa ihminen on itse rajannut ja määrittänyt ympäristöään, mutta kuplan taakse jää myös iso osa aistittavaa kaupunkia, joka ei täten saavuta kuulokekuplassa kulkevaa. Brittiläinen sanomalehti The Guardian kertoo Amerikkalaisen The National Park Service -hallintoelimen tutkijan Kurt Fristrupin kuvaavan samaa ilmiötä termillä ”opittu kuurous” (learned deafness), jolla hän viittaa siihen, kuinka nykyaikana ihmiset ehdollistavat itsensä sivuuttamaan ympäristön äänellisen informaation. (Sample, 2015) Fristrup esittää huolensa siitä, että opittu kuurous ei koske pelkästään äänien huomiotta jättämistä vaan myös siitä, että näin ihmiset eivät enää ole tekemisissä ympäristönsä kanssa ”luonnollisella” tavalla. Toisaalta Fristrup ei ole asiasta yllättynyt, sillä hänen tutkimusryhmänsä on ennustanut äänisaasteen määrän kaksinkertaistuvan Yhdysvalloissa seuraavan kolmenkymmenen vuoden aikana. Fristrup sanookin, että äänimaiseman voimakkuuden nousulla on sama vaikutus kuulemiseen kuin sumun laskeutumisella on näkemiseen: molemmat supistavat havainnoimisen mahdollisuuksia laajentamisen sijaan.

Se, että kaupunkiympäristöstä nousee tämänkaltainen ilmiö esiin, herätti mielenkiintoni ilmiötä kohtaan ja on syy siihen, että itselleni nousi halu ottaa ilmiöstä paremmin selvää ja pyrkiä ymmärtämään sitä syvemmin. Minkälaista elämä on äänellisen ”kuplan” sisällä? Onko kuulokkeiden käytössä todella kyse ”opitusta kuuroudesta”, joka supistaa ympäristön kokemista? Minkä takia ihmiset haluavat kulkea omissa ”kuplissaan” kaupunkitilassa? Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tätä kaupunkitilassa näkyvää ilmiötä ja tuoda julki niitä nykyaikaisia teknologian mahdollistamia tapoja, jotka vaikuttavat ihmisten kokemukseen kaupungissa. Kuulokkeiden käyttö on nykyaikainen tapa suhtautua omaan ympäristöönsä ja ottaa sitä haltuun.

Kuulokkeiden avulla voidaan kuunnella monenlaista ääntä: itse valittua musiikkia, radiota, kuunnelmia, podcast-lähetyksiä, pelien ääniä jne. Mikä tahansa ääni on mahdollista tuottaa uudelleen, uudessa ympäristössä, irrotettuna sen alkuperäisestä kontekstista. Tämän tutkimuksen kannalta ei ole olennaista mitä äänellistä informaatiota kuulokkeiden avulla kuunnellaan vaan se, miten se (teknisesti tuotettu ympäristön ulkopuolinen ääni) vaikuttaa ympäristön kokemiseen, ja millä tavoin se muuttaa ympäristöön liitettäviä merkityksiä.

Usein kuitenkin kuulokkeiden avulla kuunneltava äänellinen informaatio on musiikkia, ja sen takia tutkimuksessa on käsitelty myös musiikin vaikutusta ihmiseen. Tässä tutkimuksessa huomio suunnataan kuitenkin kuulokkeiden roolin osana kommunikaatioteknologioiden vaikutusta ihmisten jokapäiväisessä elämässä ja kokemuksessa. Musiikki stimuloi voimakkaasti aisteja, mutta on kuitenkin mahdollista erottaa kuulokkeiden paikka ja rooli ihmisten jokapäiväisessä kokemuksen rakentumisessa siitä, mitä laitteiden avulla varsinaisesti kuunnellaan. Tärkeämpää tämän tutkimuksen kannalta on se, että jotain teknologian avulla tuotettua ääntä kuunnellaan tiettyssä urbaanissa kontekstissa. Tässä tutkimuksessa ei siis ole kyse jonkin tietyn musiikkiteoksen (tai muunkaan äänellisen kokonaisuuden) suhteesta joihinkin tiettyihin ajatuksiin tai tuntemuksiin ja tämän ilmiön rakentumisen analyysistä, vaan medioituneen ja yksityisen äänen tuottamasta vaikutuksesta kuulokkeiden käyttäjien kokemuksiin heidän omissa arkipäivän ympäristöissään.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

- Millä tavoin kuulokkeiden käyttö muokkaa kokemusta kaupunkitilassa?
- Miten kuulokkeita käytetään urbaanin äänimaiseman ja vuorovaikutuksen hallitsemiseen?

Pyrin esittämään vastauksia kysymyksiin kuvaamalla kuulokkeiden käytön fenomenologian, jonka tarkoitus on toimia kuvauksena kuulokkeiden käytön vaikutuksista ympäristön kokemiseen. Fenomenologia toimii ilmiön kuvauksena, josta kuka tahansa pystyy ymmärtämään kuulokkeiden käytön pääteemojen pohjalta olennaiset kuulokkeiden käytön vaikutukset.

Toinen kysymys kohdistuu siihen, miten kuulokkeiden käyttäjä toimillaan ja valinnoillaan vaikuttaa kaupunkitilan kokemiseen. Kaupunki synnyttää oman äänimaiseman ja kuulokkeiden luoma äänimaisema heijastuu tätä vasten. Tarkoitus on selvittää millaisia hallitsemisen keinoja kuulokkeet tarjoavat suhteessa kaupungin synnyttämään äänimaisemaan. Kuulokkeiden tarjoamat hallintakeinot kohdistuvat myös siihen, miten kuulokkeiden käyttäjä hallitsee vuorovaikutusta suhteessa kaupunkiympäristöön ja muihin kaupunkilaisiin.

Ääni ja kuuleminen

Ihmisen kuuleminen

Sadepisaroiden aikaansaama ropina, tuulen vire talon rakenteissa, kotitalon käytävältä kuuluva muiden ihmisten kenkien kopina, television sammuttamisen jälkeinen hiljaisuus, kaupungin kaduilla kuuluva liikenteen humu... Olemme jatkuvasti erilaisten äänien ja niiden yhdistelmien ympäröimiä. Vaikka emme pysty sulkemaan äänien jatkuvaa virtaa korviimme ja tietoisuuteemme – toisin kuin visuaalisten ärsykkeiden kanssa, sulkemalla silmämme – emme useinkaan ajattele näitä kokemuksia ”ääninä”, vaan äänelliset kokemukset ovat sisäistettynä muihin kokemuksiin: ääni ikään kuin tulee tapahtumien mukana. Kuitenkin, silloinkin kun kuulemme ääniä irrotettuina tapahtumista, ne herättävät meissä tunteita, ja mielemme alkaa visualisoida asioita äänen kautta. Äänellinen kokemus tapahtuu ”tässä ja nyt”, mutta siihen sekoittuvat myös ihmisen aiemmat kokemukset – tietoisesti sekä tiedostamattomasti. (Stocker, 2013, xiii)

Äänen aistiminen yhdistetään yleensä kommunikointiin tai musiikin kuunteluun, mutta yhtäläillä tärkeää on kuulemisen avulla saatava tieto ympäristöstä: asiat, jotka jäävät näkökentän ulkopuolelle, joihin emme ylety koskemaan ja joita hajuaistimme ei saavuta. Kuulonsa avulla ihminen pystyy mittamaan ympäristönsä kokoa, muotoa ja tiheyttä ja omaa sijoittuneisuuttaan tässä ympäristössä. Vaikka ihminen ei aktiivisesti kuuntelisikaan ympäristönsä ääniä, ne silti antavat jatkuvasti tietoa ympäristöstä. (Stocker, 2013, xiii) Ympäristöä aistitaan äänien avulla, eikä tämä ominaisuus vaadi erityisiä taitoja: tämä perustavanlaatuisen spatiaalinen kyky löytyy meiltä jokaiselta. Ihminen pystyy esimerkiksi lähestymään seinää silmät sidottuna ja silti aistimaan seinän lähenemisen. Toisaalta kun kävelee kadun päästä päähän kuulokkeiden kanssa ja ilman, huomaa kuinka selvä ero ympäristön hahmottamisessa on näiden kahden kokemuksen välillä. Ihminen kykenee sulkemaan äänet pois ajatuksistaan, mutta tällöin häviää vain äänien *merkitys*; ääniaallot jatkavat väreilyään ja saavuttavat ihmisen kuuloelimet sekä ruumiin, joka myös rekisteröi ja resonoi äänien kanssa. Ihminen on riippuvainen visuaalisista ärsykkeistä ja kerää niillä tietoa sijainnistaan, mutta ihmisen *kokemus* siitä, *missä* hän on, on usein enemmän kytköksissä ääneen. (Stocker, 2013, 2) Kuuntelu luo kaikille kuulijoille yhteistä tilaa eri tavalla kuin katselu. Vastakkain asettuvat kuuntelun intiimi ominaisuus ja katselun julkisuus.

Äänimaisematutkimuksen erottelevana lähtökohtana on kunnioittaa kuulohavainnoijan paikkaa ympäristön keskellä, kun taas ympäristön katsomista kaukaa pidetään usein objektivoidumpana. Kuulokokemuksissa elämismaailmaa kuvataan elämyksellisestä keskustasta käsin. (Vikman, 2006, 15)

Fyysinen tunne paikasta ja siihen kuuluvuudesta on suuresti tekemisissä ympäristöstä nousevan jatkuvan äänellisen tiedon kanssa. Ihmiset reagoivat eri tavoin ääniin, ja ääniä painotetaan eri kulttuureissa eri tavoin, mutta kuuleminen on keskeisessä roolissa ihmisen ympäristön hahmottamisessa: esimerkiksi tasapainon tunteminen perustuu sisäkorvan elinten toimintoihin ja käsitys ajasta – melodiasta, rytmistä ja tahdistista – avautuu ihmiselle äänellisten ärsykkeiden kautta (Stocker, 2013, xiv).

Ihminen kuulee ääniä jo ennen syntymäänsä. Äänien välityksellä kohdussa kehittyvä sikiö ottaa ensimmäisiä kontakteja ulkomaailmaan, ja näin opimme jo ennen syntymäämme tunnistamaan tutuksi ja turvalliseksi äidin puheen tai vaikkapa tämän kuunteleman musiikin. Toisaalta elämän hiipuesssa kuulo on viimeinen toimiva aistimme, ja esimerkiksi dementian väsyttämät aivot voidaan saada piristymään kuuloaistin välityksellä. (Peltomaa, 2014, 80) Näin ollen ihminen saapuu maailmaan ja herää siihen äänien välityksellä ja myös jättää sen taakseen äänten saattamana. Ihmiset syntyvät kahden synnynnäisen pelon kanssa: putoamisen pelon ja kovien äänien pelon, joista molemmat ovat tekemisissä aivojen kuulemista käsittelevien osien kanssa (Stocker, 2013, 6). Molemmat näistä peloista liittyvät *yhtäkkisen muutoksen* mahdollisuuteen, ajan hallinnan menettämiseen, oman paikan hallinnan menettämiseen. Matalat äänet – ukkonen, räjähdys, linja-auton jytinä – muistuttavat ihmistä jostain häntä itseään suuremmasta ja hallitsemattomasta kun taas korkeat äänet – linnunlaulu, puron solina, tuulen vire – kertovat jostain rauhoittavasta, jostain mikä on enemmän ihmisen kokoista. (Stocker, 2013, 6) Ääni syntyy liikkeestä, ja näin ollen meluisat ympäristöt viestivät ihmiselle jostain odottamattomasta ja hallitsemattomasta. Ihmisen suhde ympäristöön liittyy kykyyn sisällyttää itsensä ympäristöön, tunnistaa ja kontrolloida ympäristössä esiintyviä elementtejä, jotka voivat vaikuttaa ihmisen biologisiin tarpeisiin. Ihmiset ovat rauhallisia kun he voivat vapaasti tarkentaa huomionsa ympäristöönsä ja peilata halujaan ja odotuksiaan siihen. Ihmisen rauhattomuus lisääntyy, kun epäolennaiset tai hämmentävät signaalit ympäristössä lisääntyvät. (Stocker, 2013, 12) Tämän takia esimerkiksi melu koetaan kaupungissa yleensä epämiellyttäväksi vaikkakin ehkä välttämättömäksi.

Tämän tutkimuksen kannalta olennainen piirre auraalisessa ulottuvuudessa on sen vaikutus ihmisen kokemukseen hänen omasta tilallisuudestaan. Ääni on käsitystä siitä, kuinka sisällymme ympäristöön: sen (ja sen puuttumisen, hiljaisuuden) avulla ihminen mittaa ja suhteuttaa omaa kehoaan ympärillä olevaan maailmaan ja luo tähän yhteyden ja suhteen. Tämä sisällyttämisen luoma yhteys vaikuttaa suuresti tunteeseen olemisesta – keitä olemme ja missä olemme. (Stocker, 2013, 9)

Äänillä on ominaisuuksia, jotka herättävät ihmisessä voimakkaita tunteita ja kiinnittävät huomion. Näkö on ennen kaikkea *intellektuaalinen* eli järjellinen aisti, joka etäännyttää ympäristöstä tehden siitä havaittavan objektin, kun taas kuuleminen ja haistaminen ovat ennen kaikkea *emotionaalisia* eli tunneperäisiä aistimuksia näkemisen etäännyttämisen sijaan (Virtanen, 2000, 33). Tämä ilmiö näkyy selvästi siinä, miten hälyttävät äänet valtaavat huomiomme heti ne kuultuamme. Hälyttävä ääni merkitsee, että on aika toimia – ei tulkita tai spekuloida tuota ääntä.

Ihmiset hakevat äänistä myös lohdutuksen, turvallisuuden ja hyvinvoinnin signaaleja. Emotionaaliset aistimukset ovat intiimejä kahdella tavalla: (1) rakenteellisesti ne tuottavat välittömän tilan ja (2) emotionaalisesti ne yhdistävät havaitsijan tilaansa (Rodaway, 1994, 64). Emotionaaliset aistimukset kietovat aistijan ympäristöön synnyttäen miellyttävyyden, nostalgian, inhon ja kiintymyksen tunteita (Rodaway, 1994, 91). Ihmisen hyvän ja pahan olon tunteelle keskeisiä ovat ei-visuaaliset aistimukset, kuten ympäristön äänet, hajujen ja makujen sekä ihokosketuksen aikaansaamat tuntemukset – äänten ja hajujen affektiivinen laatu vaikuttaa ympäristön kokemiseen houkuttelevana tai luotaantyöntävänä. Ääniaistimukset ovat heikompia informatiiviselta merkitykseltään, mutta tuntemuksellisesti ne ovat keskeisiä. (Virtanen, 2000, 33)

Äänimaisema ja sen privatisoiminen

Äänimaisemalla viitataan akustiseen ympäristöön. Kaupungissa esiintyvä äänimaisema on tietynlainen taustakangas, jota vasten kuulokkeiden käyttö suhteutuu. Kuulokkeet luovat omanlaisensa äänimaiseman yksittäiselle kuuntelijalle ja näin korvaavat ympäristöstä luonnollisesti nousevan äänimaiseman toisella, teknisesti tuotetulla äänimaisemalla. On siis tärkeä huomata, mikä on se lähtötilanne, johon kuulokkeiden käyttö heijastuu; kuulokkeet korvaavat nimenomaan ympäristön äänimaiseman ja tuovat tilalle uuden. Seuraavaksi pyrin selventämään äänimaiseman käsitettä ja kertomaan lyhyesti äänimaisematutkimuksen historiaa ja sitä, miten ympäristön auralinen ulottuvuus on teknologian saattelemana kantautunut nykypäivään ja omiin taskuihimme.

Äänimaisema on osa ympäristöä, jossa elämme ja toimimme. Ympäristön mieltäminen yhteiseksi omaisuudeksi on kuitenkin melko nuori ajatus, ja sen synty voidaan ajoittaa ns. ympäristöherätyksen aikaan 1960-luvun loppupuolelle. Ympäristöherätyksessä nousi esiin *vastuu* oman ympäristön tilasta. Tämä vastuu voidaan levittää koskemaan myös äänimaisemaa – ihmisten toimilla on vaikutusta siihen, minkälainen äänimaisema kunkin omassa ympäristössä vallitsee. Visuaalista ympäristöämme ja sen vaikutuksia ihmisen viihtyvyyteen on tutkittu useilla eri tieteenaloilla. Esimerkiksi arkkitehtuurin, kaupunkien valaistuksen, katumainonnan ja viheralueiden vaikutukset yleiseen viihtyvyyteen otetaan nykyisin huomioon. Sen sijaan meitä ympäröivän – ja nykyaikana mahdollisesti itse määrittämämme – äänimaiseman vaikutuksia viihtyvyyteen on tutkittu vähemmän. (Neuvonen, 2011, 59)

Äänimaisemaa pidettiin pitkään vain meluna, saasteena tai muun toiminnan ei-toivottuna sivutuotteena. Toisaalta 1900-luvun alkupuolella teollistuvan kaupungin äänimaisemassa esiintyvä melu ja koneiden äänet saatettiin nähdä symboloivan valtaa tai merkinä kehityksestä. Teollisuuden kasvaminen kuului urbaanissa ympäristössä äänen lukumäärän ja voimakkuuden lisääntymisenä. Myös työntekijät itse osallistuivat ääniympäristön muokkaamiseen muuttaessaan maaseudulta tiheille tehdaspaikkakunnille. (Uimonen, 2005a, 240) Kuitenkaan äänimaisemaa ei nähty kulttuurisesti kovinkaan merkittävänä, vaan se nähtiin ennemminkin ihmisen toiminnan välttämättömänä sivutuotteena. (Vikman, 2007, 19–20)

Tekninen kehitys on usein vaikuttanut äänimaisemiin. Teollistumisen aikaan polttomoottori oli yksittäinen innovaatio, joka toi kaupunkeihin autojen ja moottorien äänet. Uusien äänien mukana tuli kuitenkin epätoivottuja haittavaikutuksia. Kaupungistuvan elämän mukana syntyi meluongelma. Modernisoituvan maailman mukaisesti ongelmalle haettiin teknisesti toteutettavaa ratkaisua. Ensimmäiset mahdollisuudet tähän syntyivät uusien äänenmittaamistapojen seurauksena. Tällöin myös tietoisuus levisi ensimmäisen kerran häiritsevistä äänistä ja mahdollisuuksista vaikuttaa niihin. Pian kuitenkin huomattiin, että äänien hallinta ja säänneltävyys olikin vaikeampaa mitä oltiin kuviteltu. Ne tekniset toteutustavat, joilla ääniä saatiin yhä enemmän tuotettua ja kuuluville, eivät onnistuneet ratkomaan kehityksen mukanaan tuomaa meluongelmaa. Ääniongelmien ratkaisemisesta siirryttiin siihen, kuinka ulkotilojen häiritsevät äänet saataisiin pidettyä ulkopuolella. (Uimonen, 2005b, 240)

Radiot, äänentoistojärjestelmät ja äänielokuvat toivat sähköisesti tuotetun äänen yleisön ulottuville, ja 1930-luvulla tämä uudenlainen äänimaisema olikin jo laajalle levinnyt. Tätä kehitystä pohjusti kuitenkin puhelimen keksiminen, ja se olikin osaltaan totuttanut ihmisiä perinteisen äänen ja tilan välisen suhteen muutokseen. (Uimonen, 2005a, 59) Positivismin valtakaudella 1960-70-luvuilla ympäristöongelmien oireiden toteaminen nousi äänimaisematutkimuksen keskiöön, ja se tarjosi ympäristön suunnittelijoille haasteen korjata ihmisille ja ympäristölle koituneita vahinkoja. 1900-luvun loppupuolelle tultaessa kaupungin ääniin suhtauduttiin monipuolisemmin. Tähän kehitykseen oli vaikuttanut laadullisen äänimaisematutkimuksen syntyminen. Laadullinen äänimaisematutkimus johtaa juurensa ympäristöherätyksen aikaansaamasta ajattelutapojen muutoksesta, jonka aiheutti tietoisuuden lisääntyminen ympäristön kunnosta ja sen heikentymisestä. (Vikman, 2007, 19)

Laadullisen äänimaisematutkimuksen syntyyn on vaikuttanut suuresti kanadalainen äänimaisematutkimus 1960-luvun lopulla. Kanadalainen säveltäjä Raymond Murray Schafer perusti tällöin yhdessä tutkijakollegoidensa kanssa World Soundscape -projektin, joka kritisoi vallitsevaa äänimaisematutkimusta sen analyttisyyden puutteesta. Neuvosen (2011, 61) mukaan Schaferin teesejä ovat huoli maailman ääniympäristön muutoksesta, maailman meluuntumisesta ja ihmisen tuottaman äänen osuuden jatkuvasta kasvusta. Schafer pelkää ihmisen "saastuttavan" luonnollisen äänimaiseman ja sen takia äänimaisemaa pitäisi Schaferin mielestä kuunnella ja tutkia. Tällä tavoin voidaan vaikuttaa ja muokata

äänimaisemaa tasapainoiseen suuntaan, jossa melutasot eivät ole liian voimakkaat. Ihmisten tulisi tiedostaa ja ymmärtää äänimaiseman olemassaolo. Schaferin teoksista lähteneelle suuntaukselle, *akustiselle ekologialle*, on leimallista äänimaisemien suojelu ja hiljaisuuden korostaminen. Akustisen ekologian mukaan ihminen on osa ympäristöään, mutta ihmisen ja ympäristön välillä on epätasapaino: ihmisen toiminta heikentää ääniympäristöjen laatua, nostaa melutasoa ja tuhoaa luonnollisia äänimaisemia. (Neuvonen, 2011, 61)

Positivismin valtakauden lopulla äänimaisematutkimus keskittyikin pitkälti ympäristöongelmien toteamiseen ja haastoi ympäristösuunnittelijoita korjaamaan ihmisille ja ympäristölle koituneita vahinkoja. (Vikman, 2007, 19–20) Suomeen äänimaisematutkimus saapui 1980-luvun loppupuolella ja sen edistämiseen ovat osallistuneet sekä Turun kuin Tampereen yliopistojen etnomusikologian opettajat että opiskelijat. (Ampuja, 2005, 13)

Akustista ympäristöä tarkoittava *äänimaiseman* käsite on peräisin Schaferilta. Schafer haluaa korottaa äänellisen maiseman ylikorostuneen visuaalisen rinnalle (Pöyskö, 1995, 92). World Soundscape –projektin tarkoituksena oli painottaa äänimaiseman esteettistä havainnointia eli äänimaailman ilmiöiden yksityiskohtaisempaa kuvaamista. Tämänkaltainen laadullinen äänimaiseman havainnointi haluttiin nostaa vaihtoehdoksi yleiselle negatiivissävytteiselle äänimaisematutkimukselle, joka usein keskittyi vain meluun ja sen negatiivisiin aspekteihin. World Soundscape –projektin ja kanadalaisen äänimaisematutkimuksen esiin nostama näkökulma näkyy yhä tämän päivän äänimaisematutkimuksen valtavirrassa. Äänimaisemassa lisääntyvää ääntä ei määritellä lähtökohtaisesti ympäristöongelmaksi, vaan tunnustetaan ja huomioidaan siihen kohdistuvat monet subjektiiviset tulkinnat. (Vikman, 2007, 20). Heikki Uimonen (2009a) määrittelee äänimaiseman äänen maisemaksi, jossa painopiste on siinä, miten tämä maisema ymmärretään *henkilökohtaisella* tai yhteiskunnan tasolla. Äänimaisemassa siis korostuu yksilön ja tämäntyyppisen maiseman suhde. Äänimaisema ei siis ole ainoastaan ”ääniympäristön” synonyymi, vaan siihen sisältyy myös se, kuinka yksilö tai yhteisö ymmärtää ääniympäristön sitä kuunnellessaan ja osallistuessaan sen luomiseen (Ampuja, 2011, 10). Tämä tutkimus jatkaa edellä kuvattua äänien ja yksilön välisen merkityksellisen suhteen selvittämistä ja laadullisen äänimaisematutkimuksen perinnettä.

Äänimaiseman kantavuus myös vaihtelee. Barry Blesser (2007) kirjoittaa äänimaisemista viittaamalla *akustisen areenan* käsitteeseen. Jokainen äänenlähde tuottaa ympärilleen akustisen areenan. Äärimmäisen hiljaisessa ympäristössä, äänieristetyssä kammiossa, taustääniä on niin vähän, että ruumiin biologiset äänet tulevat kuuluviin ja näin ollen luovat akustisen areenan, johon kuuluvat myös ihmisen omat korvat. Kuitenkin, äänekkäämmissä ympäristöissä, kuten kävellessään meluisalla kadulla, ihminen ei kuule omia askeliaan ja näin ollen korvat ovat askelien akustisen areenan ulkopuolella. Äänekkäässä ravintolassa samassa pöydässä istuvat saattavat olla toistensa akustisen areenan ulkopuolella, ja julkisessa tilassa taustamusiikki automaattisesti pienentää akustisten areenoiden kokoa. Konserttitilassa on yksi iso akustinen areena, jossa kaikki kuulijat ovat samaan aikaan ja jakavat tuon akustiikan. Akustinen areena viittaa kokemukseen sosiaalisesta spatiaalisuudesta, jossa kuuntelija on yhdistettynä muiden yksilöiden ääniä tuottavaan toimintaan. Blesserin mukaan kuulokkeita käyttäessään ihminen injektoidaan äänelliseen areenaan, ja hän poistuu välittömästi sosiaalisesta tilasta. Kuulokkeet tuottavat sosiaalista kuuroutumista ja eristäytymistä ympäristöstä. Kuulokkeet tuottavat kaikkein yksityisimmän akustisen areenan ja samalla kaikista yksityisimmän äänimaiseman. (Blesser, 2007, 25-31)

Äänimaisemalla voidaan tarkoittaa fyysistä ympäristöä ja sen ääniä. Sillä voidaan viitata myös abstraktimpiin konstruktioihin, kuten sävellyksiin tai muihin äänellisiin teoksiin. Olennainen ero äänimaisemalla ja meluun keskittyvällä mittaamisella on se, että äänimaisema ei rajoitu pelkästään äänen negatiivisiin puoliin tai fysikaalisiin mittauksiin. Äänimaisematutkimus kiinnittää huomiota ihmisen kokonaisvaltaiseen kokemukseen äänellisessä tilassa. (Uimonen, 2009a)

Kaupungin äänimaisema on täynnä ääniä, ja verrattuna maalaismaiseman ääniin kaupunki kuulostaa kakofoniselta kokonaisuudelta. Ääni vahvistaa käsitystämme ajasta. Puhuessamme ja kuunnellessamme puhetta aika näyttäytyy hiljaisuutena sanojen välissä, samoin kuin askeleiden välissä tai sydämenlyöntien välissä – tämä äänen ominaisuus luo ihmiselle käsitystä ajasta, tahdistaa ja asioiden etenemisestä. Näin ollen kaupungin äänimaisema jatkuvine äänineen ja häiriöineen hämärtää tuota käsitystä ja tuo mukanaan haasteita ympäristön kokemiselle.

Äänimaisemasta voidaan erottaa tarkentavia käsitteitä. Keskeisiä käsitteitä ovat *perusääni* (keynote sound), *signaali* (signal) ja *tunnusääni* (soundmark). Perusääni on ääni, joka on melkein jatkuvasti läsnä. Pöyskö (1995, 103) mukaan perusääntä ei välttämättä kuunnella jatkuvasti tai tietoisesti, ja se on helppo unohtaa kokonaan, mutta se vaikuttaa kuitenkin siihen, mitä ja miten sen hallitsemassa ympäristössä kuuluu ja kuunnellaan. Signaali taas tarkoittaa ääntä, joka nousee esiin perusäänien joukosta, kuten sireeni tai vihellys. Kuulokkeiden sulkemasta perusäänien joukosta saattaa nousta selviä signaaleja, jotka läpäisevät kuulokkeiden synnyttämän yksityisen äänimaiseman. Kuulokkeiden käyttäjän kokemuksellinen äänimaisema on jatkuvasti ympäröivän ja yksityisen äänimaiseman rajalla. Signaalit saattavat yhdessä muodostaa tunnusääniä, jotka ovat yhteiskunnan tai tietyn yhteisön tuottamia ja on tunnistettavissa tämän saman yhteisön jäsenille. Tunnusäänet ovat siis tietylle yhteisölle tyypillisiä ääniä. On kuitenkin huomattava, että kaikkia ääniä voidaan kuunnella tietoisesti, jolloin perusäänikin saattaa ”vaihtaa paikkaa” ja siitä tulee signaali. Kyse on siis kuulijan valinnasta ja siitä, mitä merkityksiä kuuntelija äänille antaa.

Äänimaisemia voidaan erotella myös niiden sisältämien äänien eroteltavuuden perusteella. Näitä kahta eri äänimaisemaa voidaan kuvata termein *lofi* (low fidelity) ja *hifi* (high fidelity). Lofi-maisemalla viitataan äänimaisemaan, jossa erillisiä ääniä on vaikea erottaa suuresta äänitulvasta. Lofi-maisema on siis täynnä perusääniä tai perusääntä. Hifi-maisema merkitsee yleisesti laadukasta äänimaisemaa, jossa erilliset signaalit on helppo erottaa perusäänien joukosta. (Pöyskö, 1995, 92) Näiden kahden äänimaisematyyppien erottelu on helppo käsittää, kun kuvittelee kaupungin äänimaisemaa päivällä ja vertaa sitä saman tilan äänimaisemaan öiseen aikaan. Päivällä ääniä on paljon ja niitä on vaikeampi erottaa: kaupungin liikennevirta muodostaa yhden suuren perusäänien massan, joka hallitsee koko äänimaisemaa. Yöllä liikennettä ja muitakin kaupungin ääniä on paljon vähemmän, jolloin äänimaisema muuttuu enemmän hifi-maiseman kaltaiseksi. Tällöin hiljaisiakin ääniä kuuluu ja niitä voi yksilöidä ja paikantaa. Kaupungin äänimaisema on luonnostaan täynnä jonkinlaista perusääntä ja todellinen hifi-maisema on mahdollista kuulla kauempana katujen melskeestä, rauhallisemmassa ympäristössä.

Äänimaisema on historian aikana ollut jotakin *yhteistä*. Kaupungin luoma äänimaisema, katusoittajien esitykset, tehtaiden äänet, sataman lokit ja laivat tai puistojen eläinten äänet ovat kaikki olleet osa äänimaisemaa, jossa ihmiset ovat yhdessä eläneet. Äänimaisema on

jaettu muiden kanssa. Teollistumisesta lähtien äänen tekninen jälleentuottaminen – transfonia – on kuitenkin lisääntynyt huomattavasti ja siitä on tullut osa jokapäiväistä ympäristöä myös kaupunkien ulkopuolella. Äänen sähköinen tallentaminen, muokkaaminen, toistaminen ja siirtäminen ovat 1900-luvulle tunnusomaisia ilmiöitä (Uimonen, 2009b, 65). Teknologian kehitys on mahdollistanut äänen käytön hyvin erilaisissa yhteyksissä ja eri tavoin. Se on mahdollistanut äänimaiseman muokkaamisen ja sen erottamisen omaksi äänelliseksi maisemaksi, joka tarkoituksella erottuu ympäristöstä. Taustamusiikilla voidaan hallita isompia tiloja, mutta teknologisen kehityksen mukana ovat tulleet myös henkilökohtaiset, kannettavat musiikkisoittimet, joilla jokainen pystyy muokkaamaan kuulemiaan ääniä kaupunkitilassa. Modernin teknologian ansiosta nykyaikana useimmilla ihmisillä on halutessaan mahdollisuus yrittää hallita ympäröivää äänimaisemaa henkilökohtaisilla medialaiteilla. Matkapuhelimet ja mp3-soittimet ja niihin liitettävät kuulokkeet antavat mahdollisuuden äänimaiseman *privatisoimiseen* (Uimonen, 2005b).

Julkiseen tilaan pystytään luomaan yhtenäisiä akustisia ympäristöjä, mutta tämä vaatii riittävän voimakasta ääntä. Samalla taustamusiikin avulla pystytään luomaan paikkoja, joissa käydä keskusteluja toisten ihmisten kanssa. Uimonen (2005b, 87) huomauttaa, että taustamusiikin privatisoiva vaikutus tulee kunnolla esille vasta sitten, kun sitä ei ole. Kanssaihminen keskustelut kuuluvatkin yhtäkkiä selvästi ympäristöön, ja tuntuu kuin omatkin kertomukset olisivat kaikkien kuultavissa. Kaupungin äänimaiseman privatisoiminen käy myös muilla tavoin. Usein tämä kuitenkin vaatii yhteyden katkaisemista äänelliseen ympäristöön mikä tapahtuu nykyään usein matkapuhelimen tai mp3-soittimen avulla, jolloin kulkija pystyy itse kuuntelemaan haluamaansa ääntä. Tämän kehityksen ansiosta myös yksityisen ja julkisen tilan äänet ovat uudenlaisessa suhteessa toisiinsa nähden. Modernin teknologian kehitys on vaikuttanut suuresti nykyajan kaupunkien äänimaisemaan ja siihen, miten se koetaan. Ihmiset samassa visuaalisessa tilassa eivät enää olekaan samassa kuulotilassa, vaan he muokkaavat sen itselleen sopivaksi ja toisaalta tuovat oman yksityisen tilansa keskelle julkista. Tämä kehitys on myös luonut ympärilleen globaalin liiketoiminnan, jossa tietoteknisestä informaatiosta on muodostunut myytävää ”tavaraa”.

Nykyaikainen kaupunkikäyttäjä on siis tilanteessa, jossa hänellä on mahdollisuus sulkea ulkopuoliset äänet pois ja korvata ne omavalintaisilla radiokanavilla, soittolistoilla, kuunnelmilla tai muulla äänellisellä informaatiolla. Merkittäväksi asian tekee se, että

kaupunkitilan käyttäjällä on mahdollisuus valita se ääniympäristö, jossa hän haluaa olla osallisena ja näillä valinnoillaan vaikuttaa myös oman ympäristökokemuksensa rakentumiseen. Kyse on kuitenkin myös äänimaisemien tasapainosta kaupunkitilassa, jota nykyaikainen ihminen voi itse määritellä – täydellinen sulkeutuminen omaan privatisoituun äänimaisemaan alistaa urbaanin liikkujan monille haasteille ja vaaroille.

Modernin teknologiateollisuuden tuottamat medialaitteet ovat kevyitä ja huomaamattomia. Liikkuessaan kaupungissa kuulija on ”tässä ja siellä” samanaikaisesti – toisaalta fyysisesti kiinni maantieteelliseen sijainnissaan, toisaalta oman salaisen rytmensä saattelemana ja laitteesta kuulemiensa äänien viettävänä. Kuuntelija ei kuitenkaan ole täysin eristyksissä ympäristöstään, vaan yhtäkkiä huutava auton äänitorvi, huudahdus, liikennevalojen äänet tai muu selvä äänellinen signaali palauttaa kuuntelijan pian takaisin tekemisiin fyysisen ympäristönsä kanssa. Ominaista tällaiselle privatisoidulle äänimaisemalle on se, että se toteutuu ikään kuin ”salassa” muusta ympäristöstä ja ääni kuuluu pelkästään kuuntelijalle itselleen. Samalla kulkija liikkuu kaupungissa tässä ja nyt, mutta kuitenkin ”kuuntelee toiseutta”. (Thibaud, 2003, 1-3)

Tällainen modernin teknologian mahdollistama äänimaiseman muokkaaminen paljastaa kaupungista näkökulman, joka usein jää vähälle huomiolle suunnittelussa ja arkielämässä – kaupunki on visuaalisen havainnoinnin lisäksi kuultavissa. Kannettavien äänilaitteiden ansiosta kaupunkitilan käyttäjä voi suojautua kaupungin melulta, liikenteen ääniltä tai kauppakeskuksen jatkuvalta mainostulvalta lisäämällä tai vähentämällä äänenvoimakkuutta. Näin ajateltuna matkapuhelin tai mp3-soittimet toimivat välineinä, jotka antavat käyttäjilleen valtaa suhteessa omaan ympäristöönsä. Huomattavaa on myös se, millä tavoin kaupunki visuaalisena ympäristönä näyttäytyy eri äänellisiä taustoja vasten.

Kaupunkitilan äänimaiseman privatisoiminen vaikuttaa kokemuksen kautta myös kaupunkitilassa liikehdintään. Tällä tavoin kaupunkitilassa liikkuva jalankulkija saattaa muokata jokapäiväisiä reittejään kaupungissa privaatin äänimaisemansa seurauksena. Kaupungin äänimaisema ja medialaitteesta kuunneltava ääni ovat ristiriidassa keskenään – medialaitteen tuottamalla äänellä juuri yritetään hallita urbaania ääniympäristöä. Kuulija voi valita omia reittejään sen mukaan, missä oman ääniympäristön hallitseminen ja kuuleminen on kaikkein helpointa ja missä esim. liikenteen aiheuttamat äänet ovat mahdollisimman

pienet. Toisaalta, musiikki saattaa itsessään ”kuljettaa” kuuntelijaa kaupungissa, omassa yksityisessä äänimaisemassaan.

Privatisoitu äänimaisema ja sen hallitseminen ei kuitenkaan erota ihmistä siitä tilallisesta kontekstista, jossa hän on yhdessä muiden ihmisten kanssa. Vaikka äänimaisemaa ja siinä kuuluvia ääniä pystytäänkin hallitsemaan nykyaikaisilla välineillä entistä paremmin, on kuulija kuitenkin suhteessa ihmisiin ympärillään. Sulkeutuneena itsensä valitsemiin ääniin ihminen reagoi ympäristöönsä eri tavoin ja samalla antaa ympärilleen signaaleja omasta privatisoidusta äänimaisemastaan. Musiikin rytmi, joka tahdittaa askelta, mutta jää pimentoon kanssakulkijoilta, ristiriitaiset eleet, puhe tai hyräily, jotka ovat järkeviä vain musiikin kuuntelijalle itselleen, ovat esimerkkejä näistä signaaleista, joita kuulijan ympärillä olevat saattavat rekisteröidä, mutta eivät pääse niiden merkitysten äärelle. Lempimusiikkiaan kuunteleva ihminen saattaa olla tunnemyrskyn keskellä kauppakeskuksessa, kun taas sivustakatsoja miettii arkipäiväisiä asioita ja toivoo, että pääsisi jatkamaan matkaansa tästä harmaasta kulutuslaitoksesta. Tilat näyttäytyvät hyvin erilaisina kun niiden luonnollinen äänimaisema irrotetaan ja korvataan jollain muulla äänellä – kenties sellaisella, joka ei luonnostaan tuntuisi tiettyyn tilaan sopivalta.

Musiikin vaikutus ihmiseen

Kannettavilla medialaitteilla pystyy kuuntelemaan sellaista ääntä kuin itse haluaa. Nykyaikaisten mobiilipalveluiden (kuten erilaiset streaming-palvelut) ansiosta musiikki on suuressa roolissa mobiilissa kuuntelemisessa. Musiikilla on merkittävä rooli osana ihmisten kulttuuria ja se vaikuttaa ihmisten elämään monella tavoin ja eri yhteyksissä. Musiikki on mukana ihmisten arkipäivässä henkilökohtaisena tai jaettuna sosiaalisena kuuntelemisen kokemuksena ja toisaalta se tulee vastaan eri yhteyksissä suurena maailmanlaajuisena liiketoimintana. Seuraavaksi pyrin kuvailemaan joitain niitä tapoja, joiden kautta erityisesti musiikin kuuntelemisen kokemus vaikuttaa ihmiseen.

Musiikin kuuntelu, ostaminen ja vuorovaikutteisuus on olennainen osa ihmisten jokapäiväistä elämää ja osa sitä kulttuurista materiaalia, jonka läpi sosiaalinen toiminta rakentuu ja organisoituu. Musiikki herättää ihmisissä ilon ja surun tunteita, se rauhoittaa ja voimistaa, se voi korostaa erityisiä tilanteita tai herättää voimakkaita muistoja mielessä. Musiikki on

olennainen osa ympäristöömme mm. luodessaan sopivia äänellisiä maisemia inhimillisen toiminnan ympärille. Musiikilla on myös rooli sosiaalisessa toiminnassa: puhumalla musiikista, jakamalla sitä ja esittämällä sitä ilmaisemme keitä olemme ja olemme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa. Musiikki on vuorovaikutusta: se on ihmisissä sisällä ja ihmisten välillä. Toisaalta musiikki on viihdykkeenä arjessa, mutta toisaalta se herättää jotain arjen ylivievää ja tarjoaa hetkiä ja kokemuksia, jotka saavat ihmiset kokemaan jotain suurempaa tai pääsemään syvemmälle itseensä. Musiikilla on osansa siinä, keitä koemme olevamme ja miten maailmaa hahmotamme.

Perinteisesti kuunteleminen on käsitetty passiiviseksi toiminnaksi, jossa korvat ottivat suodattamattoman äänellisen informaation maailmasta vastaan, mutta kuulokkeet muokkasivat tuota käsitystä antamalla käyttäjille mahdollisuuden määritellä ympäröivää äänimaisemaa oman tahtonsa mukaiseksi. Tämä mahdollisuus on kuitenkin riippuvainen teknologisista sovelluksista, kuten kannettavista medialaitteista ja kuulokkeista. Lisääntynyt valta ja valinnanvapaus on siis teknologiasta riippuvaista.

Musiikin kulutuksessa ei ole kyse pelkästään äänen kuuntelusta, vaan olennaista on se, millä tavoin musiikki integroituu henkilökohtaiseen elämäämme ja sosiaaliseen ympäristöömme. Nykyaikana teknologian rooli tässä integraatiossa on merkittävä – se määrittelee pitkälti sen, miten musiikkia jaetaan, ostetaan, järjestetään, valitaan, kuunnellaan ja miten musiikille annetaan merkityksiä. Teknologia on olennainen osa sitä, miten nykyaikainen ihminen on vuorovaikutuksessa musiikin kanssa. Tämä teknologian ja musiikin välinen hedelmällinen suhde ja sen vaikutukset ovat nähtävissä, kun tarkastellaan teknologian kehittymistä viimeisten vuosikymmenten aikana. Teknologia luo uusia tapoja musiikin, maailman ja musiikkia kuuntelevan subjektin vuorovaikutukselle. Teknologian luomat mahdollisuudet luovat uudenlaista näkemystä musiikin kuluttajista: entinen näkemys passiivisesta musiikin kuluttajasta voidaan korvata mitä suuremmissa määrin aktiivisella musiikin *käyttäjällä* (O'Hara & Brown, 2006, 4). Tällainen näkemys nykyaikaisesta musiikin käyttäjästä on myös tämän tutkimuksen taustalla.

Musiikilla on voima rikastuttaa ihmisten ja yhteisöjen elämää. David Hesmondhalgh (2013, 1) esittää kaksi syytä mistä musiikin merkittävyys johtuu. (1) Musiikki tuntuu usein olevan syvästi ja emotionaalisesti liitoksissa yksityiseen ja henkilökohtaiseen ”minään”. Musiikki

muodostaa kokoelman sosiaalisia käytäntöjä, joista on erilaisin monimutkaisin tavoin tullut osa henkilökohtaista ja subjektiivista toimintaa. (2) Musiikki muodostaa pohjaa myös kollektiiviselle, julkisille kokemuksille kuten esim. konsertit tai juhlat. Musiikin yksityinen ja julkinen ulottuvuus voimistavat toinen toisiaan. Musiikki muodostaa intiimin ja sosiaalisen kohtaamispisteen: toisaalta musiikki toimii perustana identiteetille (tätä minä olen, tätä minä en ole) ja toisaalta kollektiiviselle identiteetille (tätä me olemme, tätä me emme ole) ja usein vieläpä samassa tilanteessa. Vaikka useimmilla kulttuurin tuotteilla on tämä kyky, musiikin ainutlaatuinen yhteys emootioihin tekee siitä erityisen voimakkaan yksityisen ja julkisen kokemuksen yhdistäjän.

Tia DeNora (2006) on tutkinut sitä, miten musiikki sisällyttää itsensä ihmisten jokapäiväiseen elämään ja arkipäivän kokemuksiin. DeNoran mielestä musiikki on olennainen resurssi sosiaalisen todellisuuden muodostumisessa. Musiikki on resurssi, josta sosiaaliset, kognitiiviset ja emotionaaliset rakenteet muodostuvat ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Musiikilla on olennainen rooli siinä, miten meidän jokapäiväiset sosiaaliset kokemuksemme rakentuvat. DeNoran mukaan musiikki luo edellytyksiä toiminnalle reaaliajassa. Musiikilla on vahva rooli reaaliaikaisena toiminnan välittäjänä sen tunteisiin vetoavien ominaisuuksien ansiosta. Tämä ajatus toimii DeNoran artikkelissa – musiikkitermejä käyttäen – *pääteemana*. Musiikki on osa kokonaisuutta, joka luo sosiaalisia tapahtumia. Toimijat, aika, tila, se miten ihminen sitoutuu ympärillä oleviin asioihin, sosiaaliset olosuhteet ja materiaallinen ympäristö tuottavat yhdessä musiikin kanssa sosiaalista maailmaa. Edellä mainitut osatekijät sulautuvat yhteen ja luovat tapahtumia reaaliajassa. Musiikki toimii tässä ja nyt, tunteiden välittäjänä ja alustana toiminnalle. Privatisoidulla äänimaisemalla voidaan vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen, esimerkiksi sopivalla taustamusiikilla pyritään vaikuttamaan aikaan, jonka ihmiset käyttävät tavarataloissa tai ostotapahtumiin (DeNora, 2006, 24). DeNora huomauttaa, ettei musiikki kuitenkaan sinällään *aiheuta* tietynlaista toimintaa jonkinlaisen suoran prosessin avulla, vaan ennemminkin musiikki luo tietynlaista pohjaa mielialan, tunteiden ja käyttäytymisen asettumiseen reaaliajassa.

DeNora jatkaa pääteemansa ajatuksia erilaisilla *variaatioilla*, joilla hän kuvaa niitä erilaisia tapoja, joilla musiikin välittävät ja sosiaaliset puolet ilmentyvät maailmassa. DeNora listaa viisi variaatiota, joista ensimmäinen (1) liittyy siihen, kuinka musiikki, osana sosiaalisten tilojen esteettisyyttä, rohkaisee tietynlaisiin toimintoihin tai rooleihin, joita esitämme näissä

tiloissa. Esimerkkinä edellä mainittu privatisoidun äänimaiseman vaikutus tavarataloissa – ihmiset siis muuttavat käyttäytymistään alitajuisesti sopimaan yhteen ympäristön ”näyttämöllisten” ominaisuuksien kanssa. Musiikki on mukana siinä, miten ihmiset suhtautuvat ympäröivään tilaan, ymmärtävät sitä ja ottavat tilaa haltuunsa. Ihmiset pyrkivät järkeistämään ympäristöönsä – tietoisesti ja tiedostamatta – musiikin vaikutuksen alaisena ja vaikutuksesta.

Toinen (2) DeNoran variaatio samasta pääteemasta liittyy musiikin ominaisuuteen laukaista voimakkaita muistoja ihmisessä. Musiikki ei ole pelkästään muistojen parillinen, vaan se on olennainen osa tuota muistoa – olennainen osa sitä tapaa, jonka avulla muistaminen tapahtuu. Musiikin avulla rakennetaan tietynlaista ilmapiiriä ja emootiota: sen avulla ihmiset pääsevät tietynlaiseen tunnelmaan ja sen avulla ihmiset liittävät erilaisia merkityksiä toisiin ihmisiin. Musiikki on mukana luomassa kokemuksia ajassa ja paikassa, kokemukset ja musiikki punoutuvat yhteen ja näin ollen musiikki muodostuu tarkoitteeksi tietyille kokemukselle ja muistuttaa tuon kokemuksen ajallisista ominaisuuksista.

Kolmas (3) variaatio kuvaa sitä, miten musiikki on mukana rakentamassa ihmisten identiteettiä jokapäiväisessä elämässä. Se, missä määrin ihmiset elävät mukavasti tai epämukavasti musiikin ympäröimänä, ja minkälaisen toiminnan seurauksena se ilmenee, korostaa tiettyjä ominaispiirteitä itsessä ja muissa, ja näin ollen musiikki muodostuu osaksi identiteetin muodostamista arkipäiväisessä elämässä. Ihminen ikään kuin toimii yhdessä musiikin kanssa jonkin tavoitteen hyväksi ja toiminta ”sopii” kyseessä olevaan musiikkiin tai toisinpäin. Tavoite voi olla esimerkiksi tietynlaisen tunnelman rakentaminen ja itsensä hahmottaminen toimijana noissa tietyn ilmapiirin omaavissa ympäristöissä (esimerkiksi saavuttaa musiikin avulla sellainen tila, että se edesauttaa liikunnallista suoritusta, luo oikean tunnelman kanssakäymiselle tms). Olennaista on se, että musiikki toimii välittäjänä, jonka kautta toiminta ja sen potentiaali ja toimijuus voidaan muodostaa.

DeNoran (2006) neljäs (4) variaatio koskee musiikin herättämää emotionaalista efektiä, joka tapahtuu usein välittömästi. DeNora kuvaa ilmiötä aerobic-tunnin kautta, joka suoritetaan tietyissä vaiheissa (lämmittely, varsinainen ydinosio ja palautuminen), ja jossa vaiheiden välillä siirrytään myös uuteen taustamusiikkiin. Sama ilmiö voi tapahtua, kun ihminen kuulee tunteita herättävää musiikkia ja välittömästi tuntee voimakkaan tunnekuohun, riippumatta

siitä, missä hän sillä hetkellä on tai mitä hän oli tekemässä. Musiikki toimii ikään kuin kytkimenä, joka saa aikaan reaktioita ihmisessä – välittömästi. Ilmiö toteutuu myös kuulokkeiden käytössä, kun sulkemalla itsensä ympäröivästä maailmasta ihminen pystyy määrittelemään tunnetilansa hetkessä uudeksi ja edelleen muokkaamaan sitä esimerkiksi kappalevalinnoilla, joista jokainen tuottaa uudenlaisen tunnelatauksen – nykyaikana napin painalluksella, missä tahansa ja milloin tahansa.

Viides (5) tapa, jolla DeNoran (2006, 30) mukaan musiikin sosiaaliset puolet ilmentyvät maailmassa, liittyy musiikin aikaansaamiin tunnetiloihin. DeNora kuvaa sitä, kuinka musiikin herättämät tunnetilat voidaan ”palauttaa” ulkopuoliseen sosiaaliseen maailmaan. Yhtäkkiset tunnepuuskat tuovat yleensä mukanaan yrityksen löytää syy tuolle tunteelle, ja tuo syy on mahdollista sijoittaa ulkopuoliseen maailmaan. Musiikki herättää tunteita ihmisessä, ihminen tuntee jotain ja osoittaa sen todeksi yhdistämällä sen johonkin objektiin, esimerkiksi omaan sen hetkiseen ympäristöönsä. Tunne on relationaalinen, ajallinen kokemus: se mitä nyt tunnemme liittyy siihen, mitä tunsimme äsken ja mitä kuvittelemme tuntevamme seuraavaksi. Tämän takia musiikki, kuvaamalla ajan laadulliset ja määrälliset ominaisuudet, on niin voimakas tunteiden välittäjä.

Musica Mobilis: Walkmanista iPodiin

Äänimaisemassa kuuluvat kulttuurisesti, sosiaalisesti ja historiallisesti monimuotoiset ja moniarvoiset äänet. Musiikin kulttuurisessa tutkimuksessa ääntä arvioidaan sen käyttöyhteydessä. Kantava ajatus on, että musiikinlajeja tarkastellaan itsenään ja omissa konteksteissaan, eikä niin, että niitä arvotettaisiin toisiin musiikinlajeihin nähden. Tämä käsitys voidaan ulottaa koskemaan myös äänimaisemaa ja siihen sisältyviä erilaisia äänen tuottamisen ja käyttämisen muotoja. Kulttuurisessa äänitutkimuksessa ääni ei voi olla tutkijalle lähtökohtaisesti ”hyvä” tai ”paha” – tarkastelun kohteena on aina äänen ja kuulijan tai kuulijoiden välinen *suhde*. Tässä tutkimuksessa korostuu nimenomaan kuulokkeiden avulla välittyvä ääni, sen intiimi suhde kuulijaan ja se, että tämä kokonaisuus on suhteessa sitä ympäröivään tilaan.

1900- ja 2000-lukujen aikana musiikin kulutus on ohjautunut yhä enemmän kommunikaatioteknologioiden kuten radion tai muzakin lävitse, jotka luovat äänellistä yhtenäisyyttä ympäristöihin tai vaihtoehtoisesti uusien kannettavien teknologioiden kuten korvalappustereoiden tai mp3-soittimien lävitse, jotka kuulokkeiden avulla luovat yksityisiä, liikkuvia äänimaailmoja. Teknologisoituneessa maailmassa ääni ja äänet vuotavat jokapäiväisiin ympäristöihin – yksityisiin ja julkisiin – ennennäkemättömillä tavoilla. Nykyaikaiset mobiilin teknologian tuotteet ovat yhdistelmiä aikaisemmin eri laitteita vaatineista ominaisuuksista, ja nykyaikaisilla mukana kulkevilla laitteilla voidaankin soittaa, pelata, kuunnella musiikkia ja käydä tarkistamassa sähköposti. Näitä kaikkia yhdisteltäviä asioita yhdistää se, että ne kaikki halutaan saada mukaan kaikkialle, mihin ihminen liikkuu. Asioita pitää pystyä tekemään paikkaan sitoutumatta, liikkeessä. (Naukarinen, 2006, 16)

Michael Bull (2010) puhuu kuulokekulttuurista, jossa käyttäjät vetäytyvät omiin privatisoituihin äänimaailmoihinsa ja viittaa tähän *medioituneen kokemuksen* käsitteellä. Medioituneella kokemuksella Bull viittaa kannettavien medialaitteiden ja kuulokkeiden käyttöön, jossa musiikki (ja muut äänet) syötetään kuulokkeiden läpi suoraan käyttäjän – *kokevan subjektin* – korviin ja tietoisuuteen muun ulkopuolisen maailman samalla hiljentyessä kokemuksen ulkopuolelle. Tämänkaltainen äänellinen toiminta on käyttäjälleen intiimi kokemus ja kuulokkeista ja musiikkia tuottavista laitteista – jotka jatkuvasti kehittyvät yhä huomaamattomammiksi teknologisiksi objekteiksi – muodostuu luonnollinen osa kuulijan arkipäiväistä kokemusta. Yli puolella teollisuusmaiden ihmisistä on nykyaikana käytössään laite, joka antaa tähän medioituneeseen kokemukseen mahdollisuuden (Bull, 2010, 56).

Vuonna 1979 ensimmäisen kerran julkaistu Sony Walkman korvalappustereo mullisti ihmisten tapoja kuunnella musiikkia liikkeessaan paikasta toiseen. Liikkuvuus, mobiliteetti, oli olennainen ominaisuus tässä uudessa teknologiassa. Se myös erotti uuden keksinnön edellisestä ympäristöön äänellisesti vaikuttavasta innovaatiosta, radiosta. Radio muutti tilojen äänimaisemaa, mutta sen minkä radio teki olohuoneen tai työpaikan äänimaisemalle, korvalappustereot tekivät kaupungin kaduille. Korvalappustereoiden syntymisestä lähtien yhä useammat ja useammat ihmiset ovat pystyneet aamulla kotoa lähtiessään laittamaan kuulokkeet päähänsä ja jatkamaan matkaa oman rytmensä saattelemana. Ihmiset kävelevät ruuhkan keskellä, istuvat linja-autoissa ja jatkavat kuuntelua kunnes saapuvat määränpäähänsä. Lyhyemmät liikkumiset päivän aikana ja lopulta kotimatka toistavat samaa

kaavaa. Teknologia on vaikuttanut suorasti siihen, kuinka nykyaikana ihminen asuttaa omaa ympäristöään ja käsittää oman äänellisen ympäristönsä kokonaisuuden.

Nykyaikana on mahdollista päästä käsiksi suuriin musiikkikirjastoihin riippumatta fyysisestä sijainnista; kannettavat medialaitteet voivat ottaa yhteyden äänelliseen informaatioon internetin välityksellä samalla, kun kuuntelija liikkuu paikasta toiseen, tai toisaalta on mahdollista tallentaa suuria määriä dataa fyysisesti pieneen laitteeseen. Viitaan tähän mukana kulkevaan ja liikkuvaan teknologiseen ilmiöön sanalla *mobiili*. Tämä mobiili mahdollisuus on melko uusi ilmiö, ja sen kehitykseen liittyy useita vaiheita ja kehitysaskelia. Hosokawa (2012, 105) viittaa tähän ilmiöön termillä *musica mobilis*, jonka hän määrittelee musiikiksi, ”jonka lähde liikkuu vapaaehtoisesti tai vastentahtoisesti pisteestä toiseen määräytyen lähteen omistajan ruumiillisesta liikkumisesta”. Hosokawa (2012, 105) määrittelee *musica mobilin* historian määrittyvän neljän perättäisen ja kasautuvan kehitysvaiheen mukaisesti.

(1) Ensinnäkin on kaupunkiympäristön oma sointi ja äänensävy – oma äänimaisema. Kaupungissa ei ole selvää rajaa musiikin ja hälyn välillä. Sama akustinen tapahtuma voi näyttäytyä musiikkina tai hälynä, riippuen tarkastelijasta. Musiikista tulee melua ja melusta tulee musiikkia. Esimerkiksi torin synnyttämää äänimaisemaa voi kuvailla ”hälyisänä musiikkina” tai toisaalta ”musiikillisena hälynä”. Suurin osa tästä kaupungin itsensä synnyttämästä ”musiikista” syntyy vastentahtoisesti: sen taustalla ei ole mitään tietoista esteettistä motivaatiota. Tuo ääni ei ole muuta kuin seuraus muista ei-musiikillisista aktiviteeteistä ja tapahtumista; se vain osoittaa, että he, jotka osallistuvat tuohon sointiin *asuvat yhdessä*.

(2) Kaupunki on edellä kuvatun kaltainen *musicien malgré lui* (”muusikko itsessään”), mutta sen lisäksi kaupungissa ovat vapaaehtoiset muusikot eli katusoittajat. He soittavat kadunkulmissa ja osa ihmisistä jää seuraamaan esitystä, osa kävelee ohi. Niin kuin konsertissa, osallistujat jaetaan kahteen ryhmään: varsinaiset muusikot ja yleisö-ohikulkijat. He liittyvät toisiinsa, koska molemmat ryhmät jakavat sisäisen ja ulkoisen ajan; he jakavat jatkuvan ajan ja tajunnan virran ja näin ollen tuntevat sosiaalisen elämän yhteyden. Vaikka musiikki välittyy soittajilta kuulijoiden suuntaan, ovat esiintyjät ja yleisö kommunikaatioissa –

he jakavat käynnissä olevan esityksen. Esityksen esteettinen tai taiteellinen arvo on yleensä toisarvoista esityksen herättämän ”me-tunteen” rinnalla.

(3) Kaupungista löytyy myös muita ihmisiä, jotka ovat tekemisissä musiikin kanssa tai tarkemmin sanottuna elävät sen kanssa. Näistä Hosokawa antaa esimerkin autostereoiden avulla. Auto voidaan ymmärtää ”toisena asuntona” tai ”liikkuvana asuntona” kaupunkiympäristössä, jossa ihmiset kuuntelevat musiikkia yhdessä. Toisaalta puistossa aikaansa viettävät ihmiset kuuntelevat musiikkia kannettavien radioiden tai kaiuttimien kautta ja ”jakavat” musiikkia ympäristöönsä. Nämä molemmat esimerkit toimivat yksityisen ja julkisen musiikin välimaastossa. Näitä yksikköjä Hosokawa kutsuu *perheiksi*. Toisin kuin katusoittajien kohdalla nämä erilliset perheet eivät kuitenkaan ole tekemisissä toistensa kanssa, jolloin he jakavat vain ulkoisen, mitattavissa olevan ajan. Ero kadun ääniä tai katusoittajia kuuntelemaan on kuitenkin siinä, että nämä *perheet* pystyvät lopettamaan kuuntelemisen jos niin haluavat. Michael Bull (2006, 132) kuvaa samaa mobiilin kuuntelemisen kehitysvaihetta eli sitä, kuinka mobiili kuunteleminen lähti liikkeelle autoradioista, jotka loivat teille yksityisiä äänimaailmoja; ruuhkasta syntyy epämääräinen kokonaisuus melua ja ääntä, mutta se on samalla myös monen erillisen ja yksittäisen äänimaiseman summa. Myöhemmin autoilijoiden ja jalkakulkijoiden mahdollisuudet määritellä kuulemiaan ääniä lisääntyivät kasettinauhureiden ansiosta.

Viimeinen vaihe (4) *musica mobilin* historiassa onkin kannettavan kasettinauhurin kuuntelija, joka kuuntelee musiikkia privaattisti eli yksin. Kannettavan kasettinauhurin kuuntelija tuntuu olevan eristynyt siitä ympäröivästä maailmasta, jossa hän elää; pyrkiessään oman privaatin kuuntelemisensa täydellistymään hänestä tulee kuuntelemisen *minimi, mobiili ja henkevä yksikkö* (Hosokawa, 2012, 106).

Kasettinauhurit antoivat ihmisille mahdollisuuden luoda haluamansa ääniympäristö, mutta ne tekivät näin tietyin rajoituksin. Ensimmäiset kannettavat soittimet eivät pystyneet vastaamaan kuuntelijan monimutkaisiin ja vaihteleviin mielialoihin tai ympäristöihin. Kannettavat soittimet kyllä antoivat mahdollisuuden musiikin mobiiliin kuluttamiseen, mutta eivät pystyneet mukautumaan täysin käyttäjän mielihaluihin ja tarpeisiin. Tästä huolimatta korvalappustereot loivat yksityisen kuuntelemisen ylivoimaisen objektin perustan. Tuo teknologinen objekti saattoi kyllä vielä kehittyä teknologian mukana, mutta pohjimmiltaan

vain lisäämällä ”toissijaisia” toimintoja. Nämä ”toissijaiset” toiminnot olivat kuitenkin merkittäviä siinä mielessä, että ne tulisivat esimerkiksi pienentämään tuota teknologista objektia siinä määrin, että lopulta se melkein tulisi häviämään näkyvistä pienentyen kompaktiksi esineeksi taskunpohjalle. Tuohon pisteeseen oli kuitenkin edettävä kehitysaskelin. Korvalappustereoiden analoginen teknologia korvaantui digitaalisella. Samalla muokkaantui myös musiikkia sisältävän median muoto.

Kannettavat CD- ja Minidisc-soittimet muokkasivat kokemusta parantamalla äänenlaatua ja tarjoamalla suurempia tallennuskapasiteetteja käytettäväksi. Myös kuuntelutavat muuttuivat (esimerkiksi shuffle-toiminnon avulla, joka soitti musiikkikappaleita satunnaisessa järjestyksessä). Kasetti musiikkia sisältävänä mediana vaihtui digitaalisiin cd- ja minidisc-levykkeisiin, digitaaliset mikropiiristöt korvasivat elektromeekaaniset koneistot, ja liikkuvat elektronit korvasivat liikkuvat mekaaniset komponentit. Kehitys harppasi eteenpäin mp3-tiedostojen seurauksena.

Mp3-tiedosto (Motion Picture Export Group-1 Audio Layer 3) on monikäyttöinen ja laiteriippumaton, koska se voidaan kopioida fyysiseltä medialta pois tai ”polittaa” se fyysiselle medialle. Mp3-tiedosto voidaan tallentaa mille tahansa laitteelle, jossa on sisäistä muistia, se voi liikkua internetin välityksellä ja se voi vaihtaa ”omistajaansa” toisilleen tuntemattomien ihmisten välillä. Mp3-tiedostoa ei voi nähdä tai koskea, mutta sen voi kuulla. Mp3-tiedostot mahdollistivat yhä suurempien äänikirjastojen tallentamisen yhä pienempiin laitteisiin. Bull (2006, 148) kuvaa Applen Ipod-soitinta 2000-luvun ensimmäiseksi kulttuuriseksi ikoniksi (tosin ensimmäinen mp3-soitin oli Diamond Multimedian *Rio* vuodelta 1998) ja urbaanin elämän vertauskuvaksi, jossa tiivistyy mobiilikuuntelun ydin. Bull huomauttaa myös, ettei mobiilia kuuntelua tule erottaa täysin kotona tapahtuvasta musiikin kuuntelusta, joka omalta osaltaan tuottaa taipumusta kuunnella musiikkia jatkuvana virtana arjen keskellä. Nämä teknologiset kehitykset ovat olleet muokkaamassa myös mobiilin kuuntelemisen tapoja, tehneet ihmisistä mobiilimpia ja vapauttaneet ihmiset seiniin liitettävistä johdoista. Nykyään nämä ominaisuudet tuntuvat melkein välttämättömiltä sujuvan työelämän tai urbaanin elämän vapaa-ajan vieton kannalta.

Mobiilin kuuntelemisen historia on myös kuluttajien toiveiden ja odotusten nousun historiaa. Bullin (2006, 148) mukaan ihmiset tavanomaisesti odottavat enemmän ja enemmän arkipäivään sisäistyneiltä teknologisilta laitteilta, ja teknologisen kehityksen edetessä medialaitteet ovat muokanneet tapoja, joilla musiikkia kulutetaan, käsitellään ja luokitellaan jokapäiväisessä elämässä. Ensimmäisistä korvalappustereosta kannettaviin cd-soittimiin, cd-soittimista minidisc-soittimiin ja mp3-soittimiin johtanut kehitys on asteittain lisännyt käyttäjien joustavuutta ja valinnanvapautta musiikin kuuntelussa. Valinnanvapaus on muuttunut määrällisesti, mutta myös laadullisesti. Kuuntelijat voivat luoda omavalintaisia soittolistoja tai antaa puolestaan kuuntelulaitteen luoda niitä.

Ensimmäiset mobiilit kuuntelulaitteet olivatkin teknologisesti rajoittuneempia verrattuna nykyajan vastaaviin laitteisiin, ja kuuntelijan piti tietoisesti miettiä ja suunnitella kuuntelutapojaan ennakkoon, koska mukaan oli mahdollista valita rajallinen määrä musiikkia. Yleinen lähtökohta kuuntelulle oli se, että musiikin piti vastata kuuntelijan tunnetiloja ja tätä pyrittiin ennakoimaan. Kannettavaa kuuntelulaitetta käytettiin teknologiana, joka vei kuuntelijan etuoveltaan päämääräänsä saumattomasti. (Bull, 2006, 137) Modernien medialaitteiden (kuten Applen iPod) jälkeen tämä kannettavien musiikkisoittimien käyttöön kuulunut piirre muuttui, kun mukaan oli mahdollista saada ennennäkemätön määrä musiikkia.

Michael Bull (2006, 138) on viitannut ilmiöön termillä ”medioitunut spontaanisuus”, jolla hän viittaa kuluttajien mahdollisuuteen hallita omaa kuuntelukokemustaan ja muokata sitä tismalleen mielihalujensa mukaiseksi nykyisillä teknologioilla. Toisaalta uusien teknologioiden tuoma vapaus on myös tuonut mukanaan entistä suuremmat mahdollisuudet ennen aikaiseen kuuntelemisen suunnitteluun. Kuuntelija pystyy luomaan erilaisia soittolistoja ja niitä voidaan muokata, arvostella ja jakaa. Vapaus suunnittelusta ei siis välttämättä poista kuuntelijoiden ennakkointia – päinvastoin se mahdollistaa entistä monipuolisemmat mahdollisuudet kuuntelemisen suunnitteluun. Kuuntelijalla on kuitenkin mahdollisuus päättää itse kuinka pitkälle haluaa suunnittelun kanssa mennä. Yksi moderni mahdollisuus on ns. shuffle-toiminto, joka valitsee musiikin sattumanvaraisesti laitteen musiikkikirjastosta. Näin ollen kuuntelija ”antautuu” musiikkikirjastolleen ja musiikkilaitteen teknologialle. Shuffle-toiminto myös mahdollistaa paikan ja kuuntelemisen suhteen yllättävällä tavalla, kun kuuntelija kuuleekin yllättävän kappalevalinnan, jonkin kappaleen,

jota kuuntelija itse ei olisi tässä ympäristössä valinnut. Kuuntelukokemus muodostuu yllättäväksi ja valikoituneen äänen ja ympäristön suhde mielenkiintoiseksi. (Bull, 2006, 139)

Edellä olen kuvannut äänien merkitystä ihmiselle ja sitä, miten eri tavoin häntä ympäröivä äänimaisema on osana rakentamassa kokemusta ympäristöstä ja vaikuttamassa siihen, miten ihminen kokee sisältyvänsä maailmaan. Tärkeää on myös se, miten yksilön ja äänimaiseman välinen suhde on muuttunut historian saatossa teknologisen kehityksen saattamana, ja minkälaisia seurauksia tällä kehityksellä on ollut. Seuraavaksi pyrin selventämään sitä ihmismaantieteellistä perinnettä, jonka päälle tämä tutkimus rakentuu ja sitä, minkälaiset metodologiset lähtökohdat tutkimuksen taustalla vaikuttavat.

Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Tämän tutkimuksen keskiössä on ympäristö koettuna ja elettyinä. Konkreettisemmin tuo ympäristö ilmenee tutkimuksessa kaupunkiympäristönä, jonka käsitän laajasti paikkaan ja tilaan kytkettynä rakennelmana, jolla on tietyt ominaispiirteensä. Tutkimuksen painopiste ei niinkään ole tuon ympäristön suunnittelussa, vaan tärkeämmässä roolissa on teorisointi ja ymmärrys tuon ympäristön *käytöstä*. En siis lähde liikkeelle produktiivisesta näkökulmasta kaupunkia kohti (kaupunkitilan ”valmistaja” tai suunnittelija), vaan kaupunkitilan *tulkitsijan* näkökulmasta (kaupunkitilan ”vastaanottaja” tai asukas). Tästä näkökulmasta kaupunkitilan voi käsittää keskenään riippuvaisena ja vuorovaikutuksessa olevana subjektien ja objektien joukkona, jossa tilallisten viestien vastaanottaminen ei ole pelkästään niiden havainnointia, vaan myös noihin viesteihin aktiivista reagoitua (Hosokawa, 2012, 109).

Tämän näkemyksen lisäksi erityisessä huomiossa on kaupunkitilan äänellinen ulottuvuus: kaikista yksityisimmistä akustisesta arenasta sen suhteeseen koko kaupungin äänimaisemaan. Mielenkiintoista on myös teknologian rooli on tässä kokonaisuudessa ja äänellisen kokemuksen rakentumisessa. Humanistisen maantieteen traditiossa Raymond Murray Schafer on se henkilö, joka toi kaupungin äänellisen puolen maantieteilijöiden ja kaupunkisuunnittelijoiden tietoisuuteen ”akustisen ekologian” käsitteen lanseeraamisella. Kaupungin äänimaisemasta puhuttaessa Schaferin kannanotto – sinällään mielenkiintoinen ja voimakas – tuntuu kuitenkin ohittavan yhden tärkeän ominaisuuden kaupungin äänissä, nimittäin niiden välttämättömän ”keinotekoisuuden” ja teknologisuuden, joka Schaferin mielestä tulisi palauttaa ”luonnollisempaan” – ja täten ”inhimillisempään” – tilaan. Schaferin näkemys siis myös painottaa kaupunkitilan ”valmistajan” tai suunnittelijan roolia enemmän kuin kaupunkitilan asuttajan roolia. Jos Schaferin ehdottama tapa kuunnella ympäristöä määritellään ”alueelliseksi” tavaksi kuunnella (territorialized listening), koska hänen mielestään urbaanin tila tulisi olla ”tuttujen ja tunnettujen äänien” ja näin ollen ”turvallisuuden” tilaa, kuulokkeiden käyttö näyttäytyy ”ei-alueellisena” (de-territorialized listening) kuuntelemisena (Hosokawa, 2012, 112) ja viittaa teknologian kykyyn muokata tuttuja äänimaisemia ja kuulokkeiden kykyyn vieraannuttaa ja luoda ”välimatkaa” kuuntelijan ja ympäristön välille. En kuitenkaan allekirjoita Schaferin normatiivista näkemystä siitä, että teknologinen tai ”keinotekoinen” äänimaisema olisi jollain tapaa huonompi, ”luonnonvastainen” tai ”epäinhimillinen”, sen sijaan lähestyisin asiaa tuomalla esiin näiden

kahden äänimaiseman *erilaisuutta*. Nykyaikainen teknologia ei muuta äänimaisemaa sinällään huonommaksi tai paremmaksi vaan tekee siitä erilaista. Tämä tutkimus on yksi yritys nähdä niitä tapoja, joilla tämä ilmiö realisoituu kaupunkitilan asustajien – kaupunkitilan ”vastaanottajien” – näkökulmasta heidän eläessään ympäristöissä kuulokkeiden kanssa.

Kvalitatiivinen tutkimusperinne ja humanistinen maantiede

Kvalitatiivinen tutkimusperinne kattaa suuren joukon erilaisia tutkimusmetodeja ja malleja. Yleisesti voidaan kuitenkin erottaa tiettyjä kvalitatiivisen tutkimuksen ominaispiirteitä. *Holistinen tutkimusote* on laadulliselle tutkimukselle ominainen lähestymistapa, jolla viitataan ihmisten todellisuuksien monimutkaisuuden tunnistamiseen ja täten tutkimuskysymykset ovat usein laajoja. Laadullinen tutkimus keskittyy usein *ihmiskokemuksen tutkimiseen* ja näin ollen kääntyy subjektiivisten todellisuuksien puoleen. Laadullisen tutkimuksen pohjalta kertyvä aineisto on usein *kuvaus* (yleensä *narratiivi*) ihmisten elämisestä jonkun tai joidenkin tapahtumien läpi. Usein myös tutkijan henkilökohtainen kontakti tutkittavien ilmiöiden kanssa on laadulliselle tutkimukselle ominaista. (Munhall & Boyd, 1999, 69) Kuitenkaan pelkät kvalitatiiviset metodit eivät tee tutkimuksesta välttämättä laadullista tutkimusta, vaan tärkeää on tutkimuksen sitoutuminen tietynlaisiin filosofisiin näkemyksiin ihmisenä olemisesta ja todellisuuden luonteesta.

Tämän tutkimuksen lähtökohdat ovat laadullisen tutkimuksen perinteessä. Kuulokkeiden käyttäjien henkilökohtaiset kokemukset muodostavat tutkimuksen kohteen – voisi sanoa, että tutkimuksen kohteena on *kuulokkeiden käyttäjien maailmat*. Subjektiivinen todellisuus on laadullisen tutkimuksen perinteisiä painotuksia. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä sillä viitataan siihen, millä tavoin ihmisten elämä ja siihen liittyvät kokemukset heille itselleen ilmenevät heidän elämässään maailmassa. Toisaalta juuri tuo ympäristö – luonnolliset arkielämän tapahtumapaikat – johdattelee laadullista tutkimusta. Subjektiviteettia korostava tutkimus tunnistaa, että ihmiset rakentavat *merkityksiä* liittyen maailmaan ja ympäristöönsä. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa pyritään keräämään aineistoa tuosta henkilön ja ympäristön välisestä suhteesta uskoen, että ihmisten käyttäytymistä ymmärretään parhaiten siinä kontekstissa, missä se tapahtuu. Kuulokkeiden käyttäjien kokemuksia tutkittaessa on pyrittävä pääsemään lähelle kuulokkeiden käyttäjien arkea, jossa kuulokkeet ovat osana.

Kvalitatiivinen tutkimus on kuitenkin suuri joukko erilaisia tutkimustapoja ja malleja, ja tämän tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ammentavatkin tarkemmin *humanistisesta maantieteestä* ja sen pyrkimyksestä ymmärtää ihmistä ja inhimillistä kokemusta. Humanistinen maantiede lähti liikkeelle mallintavan ja yleistyksiä etsivän positivistisen tieteen kritiikkinä. Uudessa maantieteessä korostettiin koettua ja elettyä ympäristöä, tiedon subjektiivisuutta ja intersubjektiivisuuden merkityksiä. Humanistisessa maantieteessä maailmaa tutkitaan sellaisena kuin ihminen sen jokapäiväisessä elämässään ja kokemuksissaan kohtaa. (Virtanen, 2000, 13)

Elämyksen ja kokemuksen painottaminen kaupunkitutkimuksessa pohjautuu humanistisen maantieteen traditioon, jonka tausta löytyy hermeneutiikasta. Hermeneutiikan tavoitteena on ilmiön perusteellinen ymmärtäminen ja tulkitseminen objektiivisen selittämisen sijaan. Kaupungista nähdään löytyvän monta tulkintaa ja todellisuutta sen sijaan, että löydetäisiin yksi oikea tulkinta ja todellisuus. Monet tietämisen ja tulkinnan tavat ovat mahdollisia. (Virtanen, 2000, 13)

Humanistiseen maantieteeseen on omaksuttu ajatuksia erilaisista merkityksen filosofioista, mm. fenomenologiasta ja eksistentialismista. Fenomenologiassa on lähtökohtana ajatus siitä, että ihmisen eletty ja koettu maailma itsessään on kiinnostava ja tärkeä. Keskeisiä lähtökohtia ovat yksilökeskeisyys, subjektiivinen kokemusmaailma, ajatus ihmisestä aktiivisena todellisuuden luojana sekä kiinnostus inhimilliseen elämään sinänsä (Häkli, 1999, 66-68). Taustalla on ajatus, että tieto perustuu ihmisen välittömään kokemukseen ja ymmärrykseen maailmasta. Humanistinen metodologia ei tarjoa välineitä täysin tuntemattoman maailman tutkimiseen, vaan ohjaa ymmärtämään syvällisemmin sitä maailmaa, joka on jo jollain tavalla tunnettu (Häkli, 1999, 69).

Tämän tutkimuksen kannalta humanistis-maantieteellinen metodologia ilmenee pyrkimyksenä ymmärtää paremmin kuulokkeiden käyttöön liittyviä ilmiöitä. Tutkimuksen kohteena ei ole täysin uusi maailma vaan uusi ilmiö jo ennestään tunnetussa maailmassa. Tämä uusi ilmiö on teknologisen kehityksen aikaansaama, ja sillä on vaikutusta tuohon jo olemassa olevaan maailmaan. Samat kaupungin kadut ovat olleet olemassa jo ennen kyseistä teknologista kehitystä, samat ihmiset ovat mahdollisesti niitä katuja kulkeneet ja samankaltaisia ääniä on ympäristöstä noussut esiin, mutta nyt kun laitamme tuon teknologian

toimimaan tuossa maailmassa, yhtäkkiä asiat näyttäytyvätkin meille erilaisin tavoin. Kyseessä ei ole tuntematon maailma, vaan maailma, joka muuttuu – maailma, joka on jatkuvasti muutoksessa, maailma, joka muuttaa muotoaan ihmiselle. Tällaista maailmaa pyrin tässä tutkimuksessa ymmärtämään paremmin.

Kokemus ja fenomenologia

Fenomenologia pyrkii selventämään ihmisen kohtaamia tilanteita, tapahtumia, merkityksiä ja kokemuksia niin kuin ne ilmenevät arkipäivän kokemuksessa. Yksi fenomenologian vahvuuksista on osoittaa se, mikä on ilmiselvää, mutta mitä ei altisteta kysymyksille ja näin ollen kysyä kysymyksiä koskien tuota ilmiselvänä pidettyä. Jotta tuohon ilmeiseen ulottuvuuteen päästään käsiksi, on otettava askel taaksepäin ja pidättäytyttävä omista ennako-oletuksista ja asenteistamme, koskivatpa ne jokapäiväistä kokeneisuuttamme tai käsitteellisiä näkökulmia ja selityksiä, tieteen tuotokset mukaan lukien. (Seamon & Sowers, 2008, 44) Tämän kokemuksen ”tässä ja nyt” –ulottuvuus antaa kuvatuille kokemuksille niiden eksistentiaalisen ulottuvuuden. Fenomenologian pyrkimys on kuvailla ja tulkita sitä subjektille itselleen ilmenevää merkityksellistä ilmiöiden ja kokemusten joukkoa, jonka jokainen subjekti omistaa, mutta joka myös on välttämättömästi ajallisesti rajattu elämä.

Fenomenologiassa lähtökohta on, että ihmisen eletty ja koettu maailma itsessään on kiinnostava ja tärkeä. Fenomenologia on filosofinen näkemys, jolle maailma on aina jo valmiiksi olemassa, ennen tuon maailman reflektointia. Fenomenologia pyrkii palauttamaan henkiin tuon maailman kokemisen ja antaa tuon maailman ja sen kokijan suhteelle filosofisen painoarvon. Fenomenologian lopullinen totuus löytyy ihmisestä itsestään, hänen kokemuksestaan itsestään osana maailmaa, johon hänellä on merkityksellinen suhde.

Maantieteessä fenomenologia liitetään yleisesti saksalaisen filosofin Edmund Husserlin ajatuksiin. Husserlin ontologiassa havaittava objekti eli ulkopuolinen maailma sinällään on olemassa, mutta se muodostuu merkitykselliseksi vasta intentionaalisen eli tarkoituksellisen toiminnan seurauksena. Ihminen luo objektista, kuten kaupungista, intentionaalisesti itselleen merkityksellisen. (Virtanen, 2000, 13-14) Husserl vaati paluuta takaisin ”asioihin itseensä” ja tällä hän tarkoitti paluuta maailmaan, joka edeltää tietoa ja josta *tieto aina puhuu*. Tämä maailma ei ole tieteen abstraktoima käsitteistö, vaan enneminkin kuin eletty ja koettu

maaseutu suhteessa maantietoon, joka yrittää opettaa ennalta mikä on metsä, preeria tai joki. (Merleau-Ponty, 1962, xiv) Husserlin vaatimus on toki tietyllä tapaa "itsestään selvä" siinä mielessä, että kaiken tieteellisen asennoitumisen taustalta löytyy pyrkimys asioiden ymmärtämiseen, mutta fenomenologiassa painottuu pidättäytyminen itsestään selvinä pidetyistä tai ennalta annetuista käsitteistä ja pyrkimys antaa ilmiöiden puhua puolestaan. Fenomenologia onkin lähtökohtaisesti *deskriptiivinen*: se ei pyri selittämään, vaan keskittyy ilmiöiden kuvailemiseen ja siihen miten maailma ilmenee kokemuksessa. Selittävän kvantitatiivisen tutkimuksen avulla on vaikea päästä lähemmäs ymmärrystä siitä, mitä on olla ihminen, *minkälaista* on elää Maa-nimisen planeetan päällä. Näin ollen myös fenomenologisen tutkimuksen perustelut nousevat lopulta lukijan omassa kokemuksessa.

Fenomenologiassa on pyritty ylittämään tietämisen subjektiivisen (ainutlaatuisen) ja objektiivisen (yleisen) dualismi etsimällä näiden molempien kanssa validia tietämisen muotoa. Fenomenologiassa on yritetty luoda silta näiden kahden välille merkityksen ja intersubjektiivisuuden käsitteillä. Maailman itsessään uskotaan olevan ilman merkityksiä, vaan ne syntyvät tulkinnassa. Kaupunki sinällään toisten ihmisten kanssa jaettavana kokonaisuutena on olemassa, mutta jokaisen tulkinnat siitä ovat yksilöllisiä. Tästä huolimatta on monia *intersubjektiivisia* eli tietyn ryhmän kesken jaettuja merkityksiä. (Virtanen, 2000, 14)

Kuulokkeiden käyttö muokkaa kokemusta ympäristöstä muuttamalla ympäröivää äänimaisemaa. Kyse ei ole pelkästään kuulokkeiden käytön fenomenologiasta eli siitä minkälaisia kokemuksia kuulokkeiden käyttö saa aikaan vaan myös siitä, miten kuulokkeiden tuottama äänimaisema peilautuu takaisin konkreettiseen ympäristöön ja millä tavoin se muuttaa kokemusta ympärillä olevasta fyysisestä tilasta ja koetusta paikasta. Kuulokkeiden käyttö on tekemisissä fenomenologisten (ympäristöstä nousevien) merkitysten kanssa ja on mukana niiden tuottamisessa – ympäristö saa uusia merkityksiä, kun sen äänimaisema vaihdetaan toisenlaiseksi: ihminen kiinnittää huomionsa erilaisiin asioihin sekä painottaa ja kokee merkitykselliseksi uusia piirteitä suhteessaan omaan ympäristöönsä.

Eletty tila ja *Lebenswelt*

Humanistisessa maantieteessä *tilan* käsite tulkitaan inhimillisen elämän ja kokemisen kautta. Tila viittaa siihen väistämättömään tosiseikkaan, että elämme aina jossakin ympäristössä, jolla on fyysiset ominaisuutensa, mutta myös meille merkittävät piirteensä. Humanistisessa maantieteessä nuo merkitykset ja tunteet ovat vähintään yhtä tärkeitä kuin tilan fyysisyys. Ajatuksena on, että maiseman, paikan tai alueen inhimillistä, yksilöllistä ja subjektiivista merkitystä ei kyetä tavoittamaan positivismin keinoin tai kvantitatiivisilla kuvauksilla. Sen sijaan tulisi tarkastella ihmisten arkielämän maantiedettä: paikkoja, joissa elämme ja asumme – paikkoja, joihin muodostamme tiedon ja tunteen siteitä. (Häkli, 1999, 82-83) Tällaiset lähtökohdat ovat taustalla kun puhutaan *eletystä tilasta*.

Eletty tila ja paikka ovat käsitteitä, joiden merkityksen avaaminen auttaa ymmärtämään, kuinka kaupunkia eletään, havaitaan, koetaan ja tulkitaan subjektin omasta näkökulmasta. Ihminen elää maailmassa sekä subjektina (ihminen on itselleen subjekti) että objektina (ihminen on toisten ihmisten intentionaalisuuden kohteena). Ihmiselle rakentuu ajassa omanlainen subjektiviteetti, joka on ainutlaatuinen. Subjekti on paikantunut kehoonsa aistien rekisteröimin tuntemuksin. (Virtanen, 2000, 28)

Ihminen elää ja muodostaa käsityksiä ympäristöstään toisten kanssa jaettavassa maailmassa. Ihmiset eivät ole maailmasta irrallisia mieliä ja ruumiita, vaan ihmiset ovat välttämättä vuorovaikutteisessa suhteessa ulkopuoliseen maailmaan, ja tätä suhdetta kuvataan käsitteellä *elämismaailma*, jolla viitataan maailmaan elettyinä ja koettuina. Elämismaailma on jokaiselle oma ja se sisältää elettyä merkityksellisyyttä. Ihminen elää ja muodostaa käsityksiä itsestään, toisista ihmisistä ja elämisen ympäristöstään toisten kanssa jaettavassa maailmassa. (Virtanen, 2000, 28-29) Elämismaailmassa painottuu *holistinen* näkemys, jossa merkityksentäyteinen kokemus maailmasta *kokonaisuutena* on perusteellisempi kuin tietyt erilliset faktat, joita tuosta maailmasta on eriteltävissä ja jotka saattavat olla esimerkiksi luonnontieteiden tutkimuskohteena. Tieteentekijää ohjaa kuitenkin tekemään tiedettä se, mikä häntä kiehtoo ja se mikä häntä kiehtoo ei ole löydettävissä tieteen avulla. Tutkija saattaa olla kiinnostunut vaikka siitä, miten planeetat ovat syntyneet, mutta ei sen takia, että tiede siihen kääntäisi vaan sen takia, että – ihmisolentona – maailma kiehtoo häntä ja on hänelle merkityksellinen. Elämismaailma siis muodostaa sen *kontekstin*, jossa asiat muodostuvat

merkitykselliseksi ihmiselle. Elämismaailma ei synny laittamalla päällekkäin kvantitatiivisia, tieteellisiä faktoja ja sen jälkeen merkitsemällä ne merkitykselliseksi, vaan nimenomaan päinvastoin: elämismaailma antaa kaikille faktoille niiden merkittävyyden. Elämismaailma, *Lebenswelt*, koko merkityksellisyydessään on se, mikä on olennaista ihmiskokemuksen kannalta ja siten myös ihmisen elämisen kannalta.

Tässä tutkimuksessa elämismaailmalla viitataan kuulokkeiden käyttäjien henkilökohtaiseen kokemukselliseen maailmassaoloon. Merkittävää tässä elämismaailmassa on se, että se on äänellisesti erotettu ja privatisoitu. Se ei siis ole vain henkilökohtainen kokemus suhteessa maailmaan, vaan se on myös elämismaailma, jonka rakentumiseen ja muokkaamiseen kuulokkeiden käyttäjät ovat itse vaikuttaneet. Kuulokkeiden käyttäminen muokkaa suoraan niiden käyttäjien elämismaailmaa tavalla, joka vaikuttaa siihen millä tavoin niiden käyttäjät liittävät merkityksiä tuohon maailmaan.

Edellä kuvattu laadullinen ihmismaantieteellinen traditio luo tiettyjä edellytyksiä tutkittavan ilmiön aineistolle ja sen keräämiselle. Seuraavassa kappaleessa kuvailen näitä tutkimuksen osa-alueita ja paneudun tarkemmin tämän tutkimuksen aineistoon ja sen käsittelyyn.

Aineisto

Tutkimusparadigman tarkentaminen

Tutkimus lähtee liikkeelle tutkimuksen aiheen valitsemisesta, tutkimusongelman tai tutkimuksen kiinnostuksen kohteen määrittelemisestä sekä tutkimusparadigman selventämisestä. Paradigma tulee kreikan ja latinan sanoista *paradeigma*, *paradigma*; tarkoittaen kaavaa, mallia tai esikuvaa. Paradigmalla viitataan ajattelemisen malliin, joka ohjaa tutkimuksen suunnittelua, ja jonka pohjalta valintoja koskien tutkimusta tehdään. Denzin ja Lincoln (2000, 157) määrittelevät tutkimusparadigman ”joukoksi perusolettamuksia, jotka ohjaavat toimintaa”. Paradigma siis sisältää käsityksiä todellisuuden luonteesta ja siihen liittyvistä filosofisista näkemyksistä. Tämän tutkimuksen paradigma liittyy läheisesti tutkimuksen fenomenologiseen asenteeseen sekä ymmärtävän ihmismaantieteen ja yleisemmin laadullisen tutkimuksen traditioon.

Tässä tutkimuksessa etusijalle laitetaan ihmisten eletty todellisuus. Laadulliselle tutkimukselle olennainen ihmiskokemuksen arvostus ja kunnioitus ei mahdollista sen objektoimista määrällisen tutkimuksen kaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa ihminen nousee keskiöön kokevana ja merkityksiä tuolle kokemukselle antavana olentona. Taustalla vaikuttaa näkemys todellisuudesta, joka muodostuu ihmisten perspektiiveissä; tietystä tilanteesta on olemassa aina monta todellisuutta (perspektiiviä), joita voidaan tarkastella kun pyritään pääsemään käsiksi kyseisen tilanteen kokonaisuuteen. Munhall & Boyd (1999, 79) antavat esimerkin kysymyksellä ”Minkälaista hoito on tehohoito-klinikalla?”. Tätä kysymystä voidaan lähestyä monesta näkökulmasta: potilaan, omaisten, sairaanhoitajan tai lääkärin, ja nämä kaikki tarjoavat varmasti erilaisen (ja mahdollisesti ristiriitaisenkin) kuvan ilmiöstä, mutta kuitenkin kaikki ovat yhtälailla ”totta”: jokainen on yhtälailla todellinen kuvaus tuosta ilmiöstä. Tämän tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että jokainen kokee eri tavoin kaupungin äänellisen ”todellisuuden”, samalla synnyttäen monia erilaisia ”todellisuuksia”. Inhimilliseen todellisuuteen keskittyvän tutkimuksen on siis – jonkin ”asian” lisäksi – otettava huomioon se *merkityksellinen* suhde, joka ”asian” ja sen kokevan subjektin välille syntyy.

Tutkimuksen epistemologiset lähtökohdat viittaavat tutkimuksen taustalla vaikuttaviin tietoteoreettisiin kysymyksiin. Ne ovat mukana vaikuttamassa siihen, kuinka jotakin tiettyä

ilmiötä lähestytään ja näkemyksiin siitä, millä tavoin tietystä ilmiöstä saadaan tietoa. Tämän tutkimuksen epistemologisia lähtökohtia voidaan luonnehtia seuraavanlaisesti: a) tutkimuksen kannalta olennainen tieto löytyy kuulokkeita käyttävien – ja niiden kanssa liikkuvien – ihmisten kokemusmaailmoista, heidän mielistään ja näkökulmistaan. b) Tästä syystä pyrin pääsemään kosketuksiin ja ymmärtämään kuulokkeita käyttävien ihmisten elämämaailmoja ja kokemuksia koskien kuulokkeiden vaikutuksia suhteessa ympäristöön ja saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Aihealueeseen tutustuessani ja sitä pohtiessani sekä paneutuessani aluetieteen ja ihmismaatieteen perinteeseen sekä metodologiaan (mm. Häkli, 1999 & Hycner, 1985) päädyin valitsemaan fenomenologisen tutkimusperinteen lähtökohdaksi käsillä olevalle tutkimukselle. Fenomenologia tuntui asianmukaiselta metodilta pyrittäessä ymmärtämään kuulokkeiden vaikutusta ihmisten arkipäivän elämään. Kuulokkeet (ja niiden äänilähde) ovat äänellisen kokemuksen ja nykyaikaisen mobiilin teknologian kohtaamispiste sekä ilmiö, joka on nykyaikaisessa kaupungissa kaikkialla näkyvillä. Kuulokkeiden käyttäminen nykyaikana on suurelle joukolle ihmisiä olennainen piirre siinä, millä tavoin suhtaudumme omaan ympäristöömme. Siten kuulokkeiden käyttö ja tuon käytön seuraukset nousivat tutkimuksen keskiöön.

Tarkentaakseni käytössä olevia termejä: tässä tutkimuksessa puhutaan yleisesti ”kuulokkeiden käytöstä”, mutta kuulokkeet tarvitsevat tietenkin myös äänen lähteen, joten tässä tutkimuksessa liitän ”kuulokkeiden” käsitteeseen myös äänilähteen, oli se sitten puhelin, mp3-soitin, tabletti tai muu vastaava. Olennaista ei ole kuulokkeiden tyyppi tai äänilähde sinänsä vaan kuulokkeiden ja niihin liitetyn äänilähteen aikaansaama teknologinen tuote – niiden muodostama kokonaisuus – joka tulee ihmisen ja hänen ympäristönsä väliin. Tämä äänellinen teknologinen kokonaisuus on myös lähtökohtaisesti liikkuva, *musica mobilis*, ja tällä viitataan mahdollisuuteen ottaa kuulokkeiden tuottama ääni mukaan, kun liikkuu erilaisissa ympäristöissä. Tämä piirre on olennainen kuulokkeiden käytön ja ympäristön välisen suhteen kannalta.

Toinen olennainen käsite tutkimuksessa on (henkilökohtainen) kokemus. Tässä tutkimuksessa henkilökohtainen kokemus viittaa siihen ilmiöön (phenomena), joka ihmiselle ilmenee hänen omassa kokemuksessaan, osana hänen omaa ainutlaatuista

elämismaailmaansa. Tämä näkemys painottaa ihmisten todellisuuksien subjektiivisuutta. Tärkeää on erottaa käsite suomen kielessä *kokeneisuuden* käsitteestä; tässä tutkimuksessa viitataan nimenomaan tietoiseen laadulliseen kokemukseen jostain ilmiöstä.

Edellä olen kuvannut tutkimuksen lähtökohtia ja sitä kautta vaatimuksia koskien aineistoa. Seuraavaksi käsittelem tutkimuksen aineiston keräämistä sekä sitä, miten pyrin käytännössä pääsemään edellä mainittuihin päämääriin.

Aineiston esittely

Hycnerin (1985, 280) mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa ”(tutkittavat) ilmiöt sanelevat metodin (ei päinvastoin), koskien jopa aineistoon osallistujien valintaa”. Fenomenologisen tutkimusaineiston ei siis tarvitse koostua sattumanvaraisesti valituista osallistujista vaan päinvastoin: osa fenomenologisen tutkimuksen ”kontrollista” ja täsmällisyydestä syntyy oikeanlaisten osallistujien valinnasta ja heidän mahdollisuuksistaan antaa asianmukaista tietoa ja kuvata tutkimuskysymysten määrittelemää ilmiötä.

Aineiston keräämisessä käytin hyväkseni internetiä, ja suurin osa osallistujista löytyi Facebook-sivuston kautta, jonne lisäsin ilmoituksen tutkimuksesta, jossa etsin vapaaehtoisia osallistujia. Nämä osallistujat ja heidän tuottamansa tekstit muodostivat pääosan tämän tutkimuksen aineistosta. Jotkin osallistujat kertoivat jakaneensa tietoa tutkimuksesta eteenpäin muille mahdollisille osallistujille, joten osa vastauksista saattoi kantautua myös Facebookin ulkopuolelta. Valmiit tekstit toimitettiin minulle internettiin perustamani ”pudotuslaatikon” avulla, jonne osallistujat pystyivät lataamaan tuotoksensa.

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu harkinnanvaraisesta näytteestä (non-probability sample). Keräsin aineiston käyttäen omaa harkintaani – subjektiivista metodologia (kts. Battaglia, 2008, 645) – perustuen tutkimuksen tavoitteeseen ja etsin sellaisia henkilöitä, joilla olisi kokemuksia kuulokkeiden käytöstä, ja joille niiden käyttö oli tärkeää tai merkityksellistä. Näyte sisältää 17 eri henkilöiden luomaa ns. kuulokepäiväkirjaa. Kaikki päiväkirjat tulivat henkilöiltä, jotka asuivat ja käyttivät kuulokkeita kaupunkiympäristössä. Osallistujien joukossa suurin osa oli Tampereen kaupungin alueelta, mutta joukossa oli myös yksi

Jyväskylästä ja kaksi Turusta. Kuulokepäiväkirjojen laatijoista kahdeksan oli naisia ja yhdeksän miehiä. Osallistujat olivat iältään 25-35 vuoden väliltä. Päiväkirjojen pituudet vaihtelivat, eikä kaikille päiville välttämättä ollut merkintöjä. Tämä on kuitenkin luonnollista, sillä ihmisten kuuntelemisen määrät ja tavat vaihtelevat. Jokaisessa päiväkirjassa oli silti merkintöjä vähintään kolmelta päivältä viikosta.

Fenomenologisessa tutkimuksessa osallistujien tyypille ja lukumäärälle ei ole ennalta määrättyä kriteeristöä. Tärkeää on huomata tutkimuskysymyksen kannalta tärkeät ja olennaiset seikat – ne tekijät, jotka vaikuttavat tutkimuskysymysten selvittämiseen – ja tämän pohjalta löytää sopiva metodi tutkimukselle. Yleisluontoisia tietoja olivat tässä tutkimuksessa osallistujien ikä, sukupuoli ja asuinpaikkakunta. Tärkeitä perusteita osallistumiselle olivat se, että osallistujilla oli kokemuksia koskien tutkimuskysymystä, nämä kokemukset olivat (olleet) heille merkityksellisiä ja että he halusivat jakaa tuon tiedon ja antaa luvan sen käyttämiseen. Fenomenologisessa tutkimuksessa ”riittävä” osallistujien määrä riippuu kertyvän datan määrästä ja laadusta; osallistujien määräksi ja riittävän saturaation saamiseksi riittää kahdesta kymmeneen osallistujaa johtuen suuresta määrästä dataa, jonka yksikin osallistuja pystyy antamaan (Munhall & Boyd, 1999, 118). Tärkeää on yrittää saada kerättyä runsas kuvaus ilmiöstä, pyrkiä ymmärtämään esille nousevia ilmiöitä *sellaisenaan*, itsessään tärkeänä, niin kuin ihmiset sen itse ovat kokeneet, ja antaa kokemusten olemusten ilmentyä.

Fenomenologisen tutkimuksen kannalta olennaista on antaa kaivattavan tiedon ”nousta esiin” fenomenologisten kuvausten ja niiden tapahtumaympäristöjen tallentamisen ja käsittelemisen seurauksena (Groenewald, 2004, 11). Tästä syystä tutkimuksen varsinaista tutkimuskysymystä ei esitetty osallistujille suoraan, vaan tutkimusta varten pyysin osallistujia luomaan itsekirjoitetun ”kuulokepäiväkirjan”. Kuulokepäiväkirjaan oli tarkoitus kirjata tärkeiltä tuntuvia huomioita koskien kuulokkeiden käyttöä: miten kuulokkeet olivat mukana ihmisten tavallisessa arjessa ja heidän arkipäiväisissä ympäristöissään sekä mitkä seikat tekivät kuulokkeiden käyttämisestä niiden käyttämisen arvoista. Osallistujia ohjattiin seuraamaan omaa kuulokkeiden käyttöään viikon ajan ja kirjaamaan olennaisia huomioita tuolta ajalta. Päiväkirjaan pyydettiin kirjaamaan kuulokkeiden käytön herättämiä elämyksiä, ajatuksia, tunteita, mielikuvia, aistimuksia ja muistoja. Osallistujia kannustettiin kirjoittamaan kuvaukset omin sanoin, omaperäisesti ja siten kuin kokemukset heille itselleen ilmentyivät.

Omaperäisyyttä teksteihin toi juuri korvin todistaminen. Kirjoitushetkellä kirjoittaja on sisällä omassa mielenmaisemassaan. Ihmisillä on kaikki mahdollisuudet kokea fyysinen ääni samana. Silti luonnollinen tai teknologinen äänimaisema on aina ihmisen äänimaisema, tulkinnan tuote. Neutraalia tai ”puhdasta” kuvausta ei ole.

Kuulokepäiväkirja valittiin metodiksi harkinnan jälkeen ja sen perustelut kuuluvat seuraavasti: 1) Päiväkirja oli hyvä tapa antaa havainnoille ja vaikutusten huomioimiselle aikaa: osallistujat pystyivät kirjaamaan merkittäviä huomioita silloin kun ne nousivat luonnollisesti esiin, niissä tilanteissa joissa he luonnollisesti käyttivät kuulokkeita. 2) Osallistujat pystyivät merkitsemään huomioita päiväkirjaan reaaliaikaisesti varsinaisen kuuntelemisen yhteydessä (tai pian kuuntelemisen jälkeen). Näin välttyttiin ongelmalta, että ihmiset olisivat joutuneet palaamaan mielessään ajassa taaksepäin, kuuntelutapahtumaan. 3) Päiväkirja on muodoltaan henkilökohtainen ja sen voi toteuttaa omin sanoin, jolloin fenomenologiassa olennainen subjektiivinen, yksilökeskeinen näkemys painottuu. 4) Kuulokkeiden luonteen takia (mukana kulkeva, mobiili teknologia) päiväkirja oli sopiva metodi: päiväkirja kulki sinne, minne kuulokkeet kulkivat, helposti mukana ja aina lähettyvillä. 5) Päiväkirjaan pyydettiin kirjaamaan *merkitykselliset, tärkeät ja olennaiset* huomiot. Päiväkirjojen voidaan näin ajatella sisältävän lähtökohtaisesti merkityksellisiä huomioita ja näin ollen välttää tekemästä epäsovinnaisia tulkintoja koskien materiaalia myöhemmässä vaiheessa. Osallistujat olivat siis myös itse määrittämässä olennaisia merkityksiä jo lähtökohtaisesti, eikä näin tietyn yksityiskohdan merkityksellisyys jäänyt pelkästään tutkijan määriteltäväksi.

Seuraavaksi tarkennan aineiston käsittelyä nimenomaan fenomenologisen tutkimuksen kannalta ja pyrin selventämään käsillä olevan tutkimuksen aineiston käsittelyä.

Fenomenologinen analyysi

Otsikossa on tarkoituksella painotettu sanaa ”fenomenologia” sillä Hycner (1985, 300) huomauttaa, että sanalla ”analyysi” on tiettyjä konnotaatioita suhteessa fenomenologiaan, jotka on hyvä tiedostaa. Hycnerin mukaan termi [analyysi] perinteisesti tarkoittaa ”hajottamista osiin” ja siten ilmiön kokonaisuuden menettämiseen kun taas ”aineiston

selventäminen” tai ”fenomenologinen analyysi” viittaavat ilmiön rakenneosien tarkasteluun siten, että huomio pyritään pitämään kokonaisuudessa. Fenomenologisessa analyysissä (ja tutkimuksessa) tärkeä tavoite on pysyä uskollisena tutkittavalle ilmiölle, eli tutkimuksen aineistoa tulee pyrkiä lähestymään avoimuudella niin, että tutkittavaan ilmiöön liittyvät merkitykset nousevat aineistosta esiin.

Käytän aineiston käsittelyyn Richard Hycnerin fenomenologisen analyysin mallia, jonka hän esittelee artikkelissa ”Some guidelines for the phenomenological analysis of interview data” (1985). Hycnerin malli lähestyy fenomenologista analyysia ’merkitys-yksiköiden’ (general unit of meaning) avulla. Artikkelissa Hycner korostaa, että toisin kuin muut metodologiat, fenomenologiaa ei voida supistaa ”keittokirjamaiseksi” pakaksi ohjeita. Fenomenologia on enemmänkin tapa lähestyä tutkimusta, tutkiva asenne, jolla on tietyt tavoitteet ja päämäärät. Artikkelissa painotetaan, että valitun tutkimusmetodin on noustava pyrkimyksestä vastata tutkittavaan ilmiöön. Tästä johtuen Hycner tuokin ilmi, että hänen ehdottamansa metodologia on yksi muiden joukossa, eikä mitään tutkimusmetodia tulisi langettaa umpimähkäisesti jonkin tutkittavan ilmiön ylle.

Tämän tutkimuksen puitteissa sovellan Hycnerin mallia hieman omaan tutkimukseeni sopivammaksi, jolloin prosessiksi muodostuu viisi vaihetta, jotka ovat:

- 1) Sulkeistaminen ja fenomenologinen reduktio
- 2) Merkitys-yksiköiden tarkentaminen ja kuvaaminen
- 3) Merkitys-yksiköiden ryhmittely klustereiksi
- 4) Merkitys-yksiköiden klustereiden ryhmittely teemoiksi
- 5) Yleisten ja omaleimaisten teemojen tunnistaminen kaikille haastatteluille

Edellä mainitun prosessin avulla on tarkoitus löytää kuulokkeiden käytön ja ympäristön kokemuksen välisen suhteen olennaiset merkitykselliset teemat eli ymmärtää sitä, millä tavoin kuulokkeiden käyttö tulee kuuntelevan subjektin ja hänen ympäristönsä väliin, ja tuottaa rikas kuvaus niiden käyttäjien elämismaailmoista ja näin ymmärtää kuulokkeiden käyttöä käyttäjien omasta näkökulmasta. Siten saataisiin parempi kuva siitä, millä tavoin nykypäivänä kokemuksen äänellinen ulottuvuus ilmenee ihmiselle kaupungissa ja millä tavoin se vaikuttaa

ihmisten elämiseen kaupungeissa. Pyrkimys on ymmärtää sitä, minkälaista on elää kaupunkia kuulokkeiden kautta.

Käyn seuraavaksi tarkemmin läpi fenomenologisen analyysin eri vaiheet, ja sen mitä niihin sisältyy, sekä sovellan omaa aineistoani jokaisen vaiheen mukaisesti.

Sulkeistaminen ja fenomenologinen reduktio

Fenomenologiselle tutkimukselle ominainen termi ”sulkeistaminen” liittyy siihen, kuinka tutkittavaa ilmiötä tulisi lähestyä. Tuffordin ja Newmanin (2012, 81) mukaan termille ei ole olemassa pysyvää määritelmää, mutta yleisesti ”sulkeistamisella” viitataan metodiin, jolla pyritään lieventämään tutkijan omien ennakko-oletusten haitallista vaikutusta tutkimuksen perusteellisuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija voidaan nähdä analyysin *instrumenttina*, joka toimii jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Näin tutkijan mukana tulevat tutkijan omat arvot, kiinnostuksen kohteet, tunteet ja teoreettiset näkemykset. (Tufford & Newman, 2012, 81) Nämä tutkijat *ennakko-oletukset* ovat sulkeistamisen kohteena.

Sulkeistaminen on lähtöisin fenomenologian perinteestä. Edmund Husserlin kehittäämänä fenomenologian pyrkimys oli nähdä valmiiden konstruktoiden, ennalta muodostettujen käsitysten ja ennakko-oletusten eli ”luonnollisen asenteen” taakse, ja näin nähdä maailman siten kuin se ilmenee kokemuksessa ennemminkin kuin miten se on rakennettu. Tämä pyrkimys lähestyä asioiden ilmenemistä kokemuksessa tuli tunnetuksi monien termien saattamana: fenomenologinen reduktio, epoche tai sulkeistaminen (bracketing). (Tufford & Newman, 2012, 82) Näitä termejä ovat fenomenologisesti suuntautuneet tutkijat käsitelleet omilla tavoillaan ja tämä osaltaan on vaikuttanut termien monitulkintaisuuteen. Selvien määritelmien puute on laadulliselle tutkimukselle ominaisen monitulkintaisuuden haaste, mutta toisaalta se mahdollistaa tutkimukselle erilaisia lähestymistapoja. Olennaista on termien selventäminen tutkimuksen läpinäkyvyyden kannalta. Sulkeistaminen ei ole kertaluontoinen tapahtuma, vaan jatkuvaa tarkkailemista ja tiedostamista. Parhaimmillaan onnistunut sulkeistaminen rikastuttaa tutkimustuloksia kun tutkija tiedostaa sulkeistamisen merkityksen ja pyrkii siihen osana jatkuvaa prosessia.

Hycner (1985, 300) huomauttaa, että fenomenologian isänä pidetyn Edmund Husserlin valitsema termi reduktio on siinä mielessä harhaanjohtava, että fenomenologisessa tutkimuksessa sillä ei viitata luonnontieteellisen tutkimuksen mukaiseen metodologiaan, siis taipumukseen kohdella ihmiskokemusta epäoikeudenmukaisesti erottamalla kokemus sen eletystä kontekstista ja pelkistää se yksinkertaisiksi syy-seuraussuhteiksi. Fenomenologisen reduktion tarkoitus on itse asiassa juuri päinvastainen: pyrkiä pysymään ilmiöille mahdollisimman uskollisena ilman, että siihen liitetään mitään ennenaikaisia teoreettisia rajoitteita.

Ensimmäisessä vaiheessa tutkimusdataa, siis puhtaaksi litteroituja tekstejä, lähestytään avoimuudella, joka mahdollistaa monimuotoisten merkitysten nousemisen esiin. Tämä on olennainen vaihe fenomenologisen reduktion yhteydessä, jotta merkitys-yksiköt (general unit of meaning) saadaan esiin aineistosta. Hycner (1985, 280) siteeraa Ernest Keeniä: ”Fenomenologinen reduktio on tietoinen, ponnistusta vaativa itsensäavaaminen koetulle ilmiölle *ilmiönä* (phenomenon). Tarkoitus ei ole nähdä tiettyä tapausta esimerkkinä tästä tai tuosta teoriasta joka on käytettävissä, vaan tarkoitus on nähdä koettu ilmiö itsessään, asiana, joka sisältää oman merkityksensä ja rakenteensa.”

Fenomenologinen reduktio on harkittu ja tarkoituksenmukainen *pyrkimys* tutkijalta suhtautua koettuun ilmiöön itsenäisenä, oman tarkoituksensa sisältävänä tutkimuskohteena. Se viittaa myös ilmiön ”sulkeistamiseen” siinä mielessä, että tutkittavan koetun ilmiön suhteen ei oteta minkäänlaisia ennakkoasenteita: ei vastaan eikä puolesta. (Lauer, 1958, 49) Tutkijan on tiedostettava omat ennakko-oletuksensa ja pyrkiä pidättäytymään omien tarkoitusten ja tulkintojen tai teoreettisten käsitteiden liittämistä osallistujien itsessään ainutlaatuisen kokemusmaailmaan (Moustakas, 1994, 90). Tämän tutkimuksen kannalta tässä fenomenologisen analyysin vaiheessa ”sulkeistamisella” viitataan tutkijan henkilökohtaisten näkemysten ja ennakko-oletusten ”sulkeistamiseen” eli niistä pidättäytymiseen niin pitkälti kuin se on mahdollista. Pyrkimys on ymmärtää sitä, mitä tutkimukseen osallistujat ovat sanoneet ja niitä merkityksiä, mitä osallistujien tuotoksista tulee ilmi sen sijaan, että tutkija odottaisi jotain tiettyä sanottavan. (Hycner, 1985, 281)

Reduktiolla ei kuitenkaan päästä johonkin täysin absoluuttiseen tilaan, jossa kaikki tutkijan ennakko-oletukset haihtuvat ilmaan. Tällöin tutkimus päätyisi luonnontieteiden pyrkimykseen, ”puhtaaseen objektiivisuuteen”, josta fenomenologinen tutkimus pyrkii ottamaan pesäeron. Merleau-Pontyn (1962, xiv) sanoin ”tärkein opetus, mitä reduktio meille opettaa, on ymmärrys täydellisen reduktion mahdottomuudesta”. Tämä mahdottomuus kuvaa samalla fenomenologian subjektiviteettia painottavaa lähtökohtaa ja sen ainutlaatuisuutta. Hycner (1985, 281) suosittelee, että tutkija käy aineistoa useaan kertaan läpi, jotta hän tulee tutuksi tekstin ja sen tuottajan kanssa, jotta hänelle muodostuu kokonaisvaltainen kuva kuvastusta ilmiöstä. Fenomenologisen tutkimuksen pyrkimyksenä on prosessi, joka painottaa osallistujan oman, ainutlaatuisen kokemuksen merkitystä.

Tuffordin ja Newmanin (2012, 87) suositusten mukaisesti sulkeistamisen edesauttamiseksi kirjasin omia ennakko-oletuksiani ylös tutkimusprosessin ohessa. Kirjasin ylös niitä ajatuksia, jotka kuvittelin olevan tärkeitä piirteitä kuulokkeiden käytössä ja sen suhteessa ympäristökokemuksen muodostumiseen. Näin sain kirjoitettua ylös ne seikat, jotka saattaisivat vaikuttaa suhteeseeni kuulokepäiväkirjojen sisältöön. Tutkimusprosessin aikana pyrin lähestymään kuulokepäiväkirjoja kuvauksina, jotka sisälsivät omalaatuisia kuvauksia ilmiöstä, ja joiden tekijöiden lähtökohdat erosivat omista ennakko-oletuksistani. Kuulokepäiväkirjoja läpikäydessäni, pyrin ymmärtämään niiden merkityksiä, samalla huomioiden omat kirjaamiseni omista ennakko-oletuksistani.

Merkitys-yksiköiden tarkentaminen ja kuvaaminen

Tässä vaiheessa tutkimusprosessia aineisto on puhtaaksi kirjoitettu, tutkija on tietoinen fenomenologisen reduktion sekä sulkeistamisen merkityksestä (ja noudattaa niitä niin uskollisesti kuin se on mahdollista), pyrkii pysymään aineistolle uskollisena ja on sisäistänyt aineiston käymällä sitä useaan kertaan lävitse.

Seuraavat vaiheet fenomenologisessa analyysissä ovat kriittisiä. Seuraavien vaiheiden tavoite on pyrkiä erottamaan ne lausunnot ja toteamukset, joiden nähdään valottavan tutkimuskysymysten asettamaa tutkimusongelmaa. Tutkijan on arvioitava aineistoa ja tulkittava sitä samalla jatkuvasti ”sulkeistaen” omat ennakko-oletuksensa, jotta vältytään sopimattomilta ja ennenaikaisilta tulkinnoilta. Tässä vaiheessa ei vielä kuitenkaan lähestytäkään

aineistoa varsinaisen tutkimuskysymyksen kautta, vaan tarkoitus on pysyä mahdollisimman avoimena aineistolle ja päästä käsiksi aineistosta nousevien laadullisten merkitysten olemuksiin, jotka tulevat ilmi sanoissa, virkkeissä ja lauseissa. (Hycner, 1985, 282) Pyrkimys on kristallisoida ja tiivistää se, mitä osallistuja on sanonut, kuitenkin siten, että käytetään mahdollisimman paljon alkuperäistä kirjaimellista materiaalia, jonka osallistuja on itse tarjonnut. Aineistoon perehdyttäessä tutkijalle muodostuu kuva siitä, mitkä ilmaisut ovat relevantteja. Koko aineistolle tyypilliset ilmaukset pyritään nostamaan esiin aineistosta. Sama haastateltava voi ilmaista useanlaisia ilmauksia. Tarkoitus on keskittyä näihin ilmauksiin ja merkityksiin eikä siihen, kuka ne on sanonut.

Seuraavan prosessin tuotoksia Hycner kutsuu *yleisiksi merkitys-yksiköiksi* (general unit of meaning). Hycner määrittelee merkitys-yksikön ”niiksi sanoiksi, fraaseiksi, ilmauksiksi, jotka ilmentävät ainutlaatuisen, yhtenäisen ja johdonmukaisen merkityksen (riippumatta tutkimuskysymyksestä), joka selvästi eriytyy sitä edeltävästä ja seuraavasta materiaalista.” (Hycner, 1985, 282) Hycner huomauttaa, että tilanteessa, jossa on epäselvää onko tietty ilmaus merkitys-yksikkö, on parempi kuitenkin määritellä se sellaiseksi. Tässä vaiheessa kaikki merkitys-yksiköt otetaan mukaan, myös ne, jotka mahdollisesti paljastuvat tarpeettomiksi tutkimuksen kannalta myöhemmin.

Seuraavassa (Taulukko 1) annan esimerkin merkitys-yksiköiden käytöstä omassa aineistossani. Tärkeää on huomata, että kyseessä on lyhyt osa yhdestä kuulokepäiväkirjasta ja tässä tarkoitus on kuvata fenomenologisen analyysin luonnetta, ei niinkään esittää valmiita tuloksia tai lopputulemaa. Vasemmalla palstalla näkyy alkuperäinen ’kuulokepäiväkirja’. Oikealle palstalle olen tarkentanut kyseisen päiväkirjan merkitys-yksiköt.

Taulukko 1. Merkitys-yksiköiden lista

<p>¹ Kuuntelen kuulokkeilla musiikkia kävellessäni kaupungilla illalla, olen ² menossa tapaamaan kavereita ja vähän ajoissa. Tällaisessa tilanteessa, kun ³ aikaa kuuntelulle ei ole paljoa (reilu puoli tuntia), ⁴ tekee mieli kuunnella joitain hetkeen sopivia suosikkibiisejä. ⁵ Hetken tunnelma on todella hyvä – ⁶ katselen kaupunkia, musiikki on juuri siihen sopivaa ja ⁷ tiedän kohta näkeväni kavereita. ⁸ Olen omissa maailmoissani, ⁹ enkä meinaa huomata kun tuttu yrittää pysäyttää minut kadulla – tätä tapahtuu muutenkin ¹⁰ usein kun kuuntelen musiikkia kuulokkeilla. En siis havainnoi vastaan käveleviä tuttujakaan ihmisiä, vaan ¹¹ olen keskittynyt kuunteluun, ¹² katselemaan maisemia vähän kauempana kadun vilskeestä ja lisäksi ¹³ omissa ajatuksissani. Se ¹⁴ hetki, kun tänä iltana pääsen pubin ovelle ja kuulokkeet pitää laittaa laukkuun tulee liian nopeasti, sillä ¹⁵ mieleni tekee kuunnella lisää musiikkia</p>	<p>¹ Kuuntelee kuulokkeita kävellessään illalla kaupungilla ² On menossa tapaamaan kavereita ajoissa ³ Aikaa kuuntelulle ei ole paljoa ⁴ Tekee mieli kuunnella hetkeen sopivia kappaleita ⁵ Hetken tunnelma on hyvä ⁶ Katselee kaupunkia, musiikki on siihen sopivaa ⁷ Tietää tapaavansa kavereita ⁸ On omissa maailmoissa ⁹ Ei meinaa huomata pysäyttävää tuttua ¹⁰ Usein ei havainnoi vastaan käveleviä (tuttujakaan) ihmisiä ¹¹ On keskittynyt kuunteluun ¹² Katselee maisemia vähän kauempana kadun vilskeestä ¹³ On omissa ajatuksissa ¹⁴ Hetki jolloin kuulokkeet pitää laittaa pois tulee liian nopeasti ¹⁵ Mieli tekee kuunnella lisää musiikkia kuulokkeilla</p>
--	--

Tämän tutkimuksen kohdalla jokainen 'kuulokepäiväkirja' kävi lävitse edellä kuvatun prosessin. Tarkoitus oli saada teksteistä erotettua kaikki sellaiset merkitykset, jotka eriytyivät teksteistä esiin omina "yksikköinä". Tämän saavuttamiseksi on punnittava varsinaista tekstiä: sitä mitä on varsinaisesti sanottu, mutta myös arvioitava sitä, miten jokin asia on ilmaistu ja kuinka monta kertaa.

Kun yleisten merkitys-yksikköjen lista on valmis, voidaan sille esittää tutkimuksen varsinainen tutkimuskysymys. Toisin sanoen, merkitys-yksiköitä arvioidaan sen mukaan löytyykö niistä sellaisia asioita, jotka vastaavat tai valottavat *tutkimuskysymystä*. Jos huomataan, että yksikkö vastaa tutkimuskysymykseen osaltaan, merkitään se *olennaiseksi merkitys-yksiköksi*. Jos merkitys-yksikkö ei vastaa tutkimuskysymykseen tai tuo siihen olennaista näkökulmaa, jätetään se tutkimuksen ulkopuolelle; tällöin yksikkö on kyllä merkityksellinen, mutta ei olennainen suhteessa käsillä olevaan tutkimukseen. Taaskin, epäselvissä tapauksissa on parempi laskea merkitys-yksikkö mukaan; tarkkuus suhteessa yksiköihin lisääntyy sitä mukaan, mitä kauemmin aineistoa tarkkaillaan ja merkitys-yksiköjä on mahdollista jättää pois myöhemmässä vaiheessa jos ne havaitaan epäolennaisiksi.

Hycner (1985, 282) huomauttaa, että kyseinen vaihe tietenkin edellyttää tietynlaista arvostelukykyä ja "tuomiota" tutkijan puolelta, mutta jos tutkija on tietoinen omista esiolettamuksistaan, on pyrkinyt "sulkeistamaan" ne ja pysyy avoimena aineistolle, on todennäköistä, että epäsoyvät tulkinnot jäävät vähäisiksi. Tätä ongelmaa vastaan Hycner myös ehdottaa omien arvostelujen vertaamista jonkun toisen henkilön kanssa, jolloin epäsoyvät tulkinnot tulevat ilmi helpommin. Toisaalta tämän tutkimuksen kohdalla aineisto koostuu päiväkirjamaisista merkinnöistä, jotka lähtökohtaisesti sisältävät merkityksellisiä huomioita.

Tämän tutkimuksen kohdalla merkitys-yksiköiden listalle esitettiin kysymys: "Onko tämä olennainen rakenneosakuulokkeiden käytön ja ympäristön kokemisen suhteen rakentumisessa?" Konteksti, jonka pohjalta olennaiset merkitys-yksiköt valittiin, oli alkuperäisten tekstien pohjalta kerätty yleisten merkitys-yksikköjen lista. Seuraavassa olen eritellyt olennaisten merkitys-yksiköiden listan (Taulukko 2) edellä esitetystä esimerkistä.

Taulukko 2. Olennaisten merkitys-yksiköiden lista

³ Aikaa kuuntelulle ei ole paljoa   ⁴ Tekee mieli kuunnella hetkeen sopivia kappaleita   ⁶ Katselee kaupunkia, musiikki on siihen sopivaa   ⁸ On omissa maailmoissa   ⁹ Ei meinaa huomata pysäyttävää tuttua   ¹⁰ Ei usein havainnoi vastaan käveleviä (tuttujakaan) ihmisiä   ¹¹ On keskittynyt kuunteluun   ¹² Katselee maisemia vähän kauempana kadun vilskeestä   ¹³ On omissa ajatuksissa   ¹⁴ Hetki jolloin kuulokkeet pitää laittaa pois tulee liian nopeasti   ¹⁵ Mieli tekee kuunnella lisää musiikkia kuulokkeilla

Merkitys-yksiköiden ryhmittely klustereiksi

Seuraavassa vaiheessa merkitys-yksiköistä muodostetaan klustereita (joukkoja, eng. *cluster*). Klustereiden muodostaminen aloitetaan merkitys-yksiköiden listasta, josta on karsittu tutkimusongelman kannalta hyödyttömät yksiköt. Sen jälkeen olennaisten merkitys-yksiköiden joukosta pyritään löytämään yhteisiä piirteitä omaavia yksiköitä, jotka luonnollisesti muodostavat klustereita. Jokaisen klusterin tulisi kertoa jotain erilaista tietystä tavasta kokea ilmiö. Toisin sanoen, tässä fenomenologisen analyysin vaiheessa yksittäisistä merkitys-yksiköiden listasta pyritään löytämään yhteisiä tekijöitä tai perusolemuksia, jotka ovat yksittäisille yksiköille yhteisiä. Tällaisten olemusten näkeminen vaatii täsmällistä ja tarkkaa merkitys-yksiköiden läpikäyntiä. Tavoitteena on ymmärtää tietyn merkitys-yksikön olemus suhteessa koko aihepiirin kontekstiin. Tärkeää on, että luokittelut nousevat aineistosta itsestään sen sijaan, että ne perustuisivat johonkin valmiiseen luokittelurunkoon.

Hycner (1985, 288) kommentoi, että tämä fenomenologisen analyysin vaihe edellyttää tutkijalta edellisiä vaiheita suurempaa kykyä ja taitoa. Tämä vaihe – verrattuna edellisiin – antaa enemmän tilaa ”taiteelliselle” (artistic) arvioinnille. Hycner siteeraa Colaizzia: ”Eryityisesti tässä vaiheessa fenomenologiaa tutkiva tutkija on tekemisissä vaikeasti määriteltävän ilmiön kanssa, sillä tässä analyysin vaiheessa hän on tekemisissä sen jonkin

sanoinkuvaamattoman asian kanssa, jota kutsutaan myös luovaksi oivallukseksi (creative insight)". Tarkoitus on löytää merkitys-yksiköistä niiden ytimet, käsitteellistää ne ja huomioida niiden suhteet toisiinsa. Munhall & Boyd (1999, 118) kutsuvat tätä "luovaksi käsitteellistämiseksi" (creative conceptualization).

Tässä vaiheessa kuljetaan edestakaisin olennaisten merkitysten joukon ja klustereiden välillä. Joissain tilanteissa on vaikea määritellä, mitkä merkitykset tulisi liittää tietyn klusterin alle. On kuitenkin tärkeää huomioida, että klusterit eivät ole toisistaan täysin erillään olevia kenttiä ja niiden sisällöt limittyvät toisiinsa hyvin läheisesti. Klusterit ovatkin kiinteä osa kokonaisuutta ja luonnostaan "tunkeutuvat toistensa alueille". On myös tunnistettava, että joku toinen tutkija saattaisi päätyä hieman erilaisiin määrittelyihin, johtuen siitä, että tässä vaiheessa fenomenologista analyysia on enemmän tilaa eri perspektiiveille ja tutkijan taidot ja kokemus ovat myös merkittävässä roolissa. (Hycner, 1985, 290)

Alla olen esittänyt edellisten esimerkkien pohjalta olennaisten merkitys-yksiköiden muodostamat klusterit (Taulukko 3). Klusterit on nimetty merkitys-yksiköiden sisällön perusteella, mutta ne poikkeavat tässä esimerkissä (nimet, mitkä merkitys-yksiköt sopivat yhteen jne.) lopullisista versioista, sillä esimerkin takia käsittelyssä ei ole koko päiväkirja vaan yksi osa, joka ei kata koko päiväkirjan sisältöä ja näin ollen klusterit jäävät tässä vaiheessa "vajaiksi" eivätkä anna lopullista kuvaa analyysista.

Taulukko 3. Olennaisten merkitysten klusterit

I. Ajan hallinta ja ajan kokeminen A. Aikaa ei ole paljoa; tekee mieli kuunnella hetkeen sopivia kappaleita (#3, #4) B. Aika jolloin kuulokkeet on laitettava pois tulee liian nopeasti; mieli tekee kuunnella lisää (#14, #15)
II. Omien tuntemusten ja ajatusten hallinta A. Kuulokkeiden kuuntelemisen hetken tunnelma on hyvä, musiikki on siihen sopivaa (#6) B. Kuulokkeiden kanssa on omissa maailmoissaan; on keskittynyt kuunteluun; kuulokkeiden kanssa on omissa ajatuksissa (#8, #11, #13) C. Aika jolloin kuulokkeet on laitettava pois tulee liian nopeasti; mieli tekee kuunnella lisää (#14, #15)
III. Suhde toisiin ihmisiin A. Kuulokkeita käyttäessä ei usein meinaa huomata kun tuttu yrittää pysäyttää kadulla (#9, #10)
IV. Suhde ympäristöön A. On keskittynyt kuunteluun; katselee maisemia (kaupunkia) vähän kauempaa kadun vilskeestä (#11, #12) B. Katselee kaupunkia, musiikki on siihen sopivaa (#6)

Merkitys-yksiköiden klustereiden ryhmittely teemoiksi

Seuraava vaihe on löytää yleisiä teemoja, jotka luonnehtisivat syntyneitä klustereita. Teemoilla tarkoitetaan niitä oleellisia osia ilmiöstä ”joita ilman kokemus ei olisi ollut sama” (Waters, 2013). Teemat ovat niitä elementtejä, joita ei pysty muuttamaan ilman, että menettää samalla kokemuksen olennaisesta rakenteesta jotain. Kun aineistosta on saatu tiivistettyä keskeiset teemat, on kuulokkeiden käytöstä ja sen seurauksista mahdollista antaa kuvaus, joka on ymmärrettävä kenelle tahansa (ja jokaisen tunnistettavissa, jolla on ollut kokemus samasta ilmiöstä). Toisaalta teemojen avulla on mahdollista ymmärtää, miten juuri kyseinen ilmiö (kuulokkeiden käyttö) eroaa toisista samantapaisista kokemuksista (esim. kaupunkiympäristön kokeminen ilman kuulokkeita).

Seuraavaksi esitän esimerkin teemoittelusta edellisten esimerkkien pohjalta (Taulukko 4). Edellisten vaiheiden tavoin alla olevan taulukon tarkoitus on esittää fenomenologisen analyysin toimintaa, ei kuvata lopullisia teemoja tai tuloksia.

Taulukko 4. Klustereiden pohjalta syntyvät teemat

Olennaisten merkitysten klusterit	Keskeinen teema
I. Ajan hallinta ja ajan kokeminen	Sisäisen kokemuksen hallinta (Sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset)
II. Omien tuntemusten ja ajatusten hallinta	
III. Suhde toisiin ihmisiin	Ihmisten välisen käyttäytymisen hallinta (Kanssaihmisiin suuntautuvat vaikutukset)
IV. Suhde ympäristöön	Esteettinen kokemus (Ulospäin suuntautuvat vaikutukset)

Olennaista on huomata, miten klusterit I. ja II. kytkeytyvät luonnollisesti saman teeman alle; molemmat klusterit käsittävät sellaisia ilmiöitä, jotka suuntautuvat sisäänpäin: kokevan subjektin omaan *sisäiseen elämismaailmaan* eli ne saavat merkityksensä suhteessa subjektiin itseensä. Klusteri III. taas käsittää merkityksiä, jotka suuntautuvat *muihin ihmisiin*: ne siis koskevat toisia subjekteja, joihin kuulokkeilla kuuntelevan ihmisen suhde muuttuu. Neljäs klusteri sisältää merkityksiä, jotka suuntautuvat subjektista *ulospäin*, eli ne saavat merkityksensä suhteessa ympäröivään (fyysiseen) maailmaan, joka tämän tutkimuksen aineistossa oli kaupunkiympäristö.

Toki klustereita voi olla enemmänkin yhden teeman alla ja edellä on pyritty kuvaamaan pelkästään teemoittelun idea ja ajatus. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole kuitenkaan mahdollista (eikä mielekäästä) liittää koko aineiston analyysiprosessia varsinaiseen työhön, vaan on otettava lyhyitä esimerkkejä analyysin tavasta. Kun otetaan huomioon koko yksittäisen kuulokepäiväkirjan sisältö sekä kaikki kuulokepäiväkirjat, päästään tilanteeseen, missä klustereita syntyy enemmän ja niiden ryhmittely teemoiksi muodostuu hedelmällisemmäksi.

Yleisten ja omaleimaisten teemojen tunnistaminen kaikille haastatteluille

Kun edellä kuvatut vaiheet on toteutettu jokaisen kuulokepäiväkirjan kohdalla, pyritään löytämään teemoja, jotka koskevat kaikkia aineiston tekstejä. Tässä tutkimuksessa pyrittiin löytämään kuulokkeiden käytön ja ympäristön kokemuksen välisen suhteen keskeiset teemat. Edellä kuvatun metodin mukaisesti aineistosta nousi esiin kolme suurta teemaa, joilla jokaisella on omat piirteensä.

Voidaan nähdä, että kuulokkeiden käytön vaikutukset rakentuvat kolmen laajan pääteeman ympärille. Nämä kolme teemaa kuvaavat kuulokkeiden käytön ja ympäristön kokemisen suhdetta. Teemojen sisältä löytyy merkitys-yksiköiden muodostamia klustereita, jotka kuvaavat kuulokkeiden käytön yksityiskohtaisempia vaikutuksia.

Kuulokkeiden käytön ja ympäristön kokemisen pääteemat ovat kolme erilaista suuntautuneisuutta:

- (1) sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset
- (2) kanssaihmiisiin suuntautuvat vaikutukset
- (3) ulospäin suuntautuvat vaikutukset

Ensinnäkin, kuulokkeilla on vaikutus subjektin omaan *elämismaailmaan*. Kuulokkeilla on sisäänpäin suuntautuva merkityksellinen vaikutus. Tämän teeman alle menevät kokemukset, jotka saavat merkityksen suhteessa kokevaan subjettiin itseensä. Sisäänpäin suuntautuvat tekijät eivät kuitenkaan tapahdu riippumatta ympäristöstä vaan ovat sen kanssa vuorovaikutuksessa. Sisäänpäin suuntautuneisuudella viitataan siihen, että kuulokkeiden avulla on mahdollista muuttaa elämismaailman ”horisonttia”: kuulokkeet antavat mahdollisuuden määritellä elämismaailman äänellistä ulottuvuutta ja hallita siinä esiintyviä ennustamattomia, kontingenteja tekijöitä. Tämä hallinta suuntautuu mm. mielialojen, tunteiden ja ajatusten hallintaan. Kuulokkeiden avulla on mahdollista vaikuttaa näihin arkipäivän ulottuvuuksiin ja saada ne paremmin haltuun. Myös ajan hallinta ja kokemus sisältyy tähän ensimmäiseen teemaan: kuulokkeilla on vaikutusta subjektiivisen ajan kokemiseen ja kuulokkeilla on myös mahdollista täyttää ”tyhjää aikaa”.

Toinen teema, joka nousi esiin, on kuulokkeiden käytön seuraukset suhteessa kanssaihmiin. Toinen teema suuntautuu muihin ihmisiin, joihin kuuntelevan subjektin suhde muuttuu kaupunkiympäristössä. Kaupunkiympäristö on sosiaalinen ympäristö, ja kuulokkeiden käyttö vaikuttaa sen sisällä ihmisten väliseen kanssakäymiseen eri tavoin. Tämä teema osoittaa urbaanin kuulokkeiden käytön ja kaupunkiympäristön sosiaalisen ulottuvuuden välisen yhteyden ja sen, kuinka kuulokkeet teknologiana tulevat kaupungissa liikkuvien ihmisten väliin ja näin muokkaavat ympäristökokemusta – ei välttämättä huonommaksi tai paremmaksi – mutta erilaiseksi ja omalaatuiseksi.

Kolmas teema suuntautuu kuulokkeita käyttävän subjektin ympäristöön. Kuulokkeiden avulla on mahdollista vaikuttaa siihen, miten fyysinen ympäristö koetaan. Kuulokkeiden synnyttämä privatisoitu äänimaisema yhdistyy visuaaliseen ympäristöön ja näin ollen muuttaa kuuntelijan suhdetta hänen ympäristöönsä. Tässä teemassa korostuu kuulokkeiden käytön ja fyysisen ympäristön – auraalisen ja visuaalisen – välinen suhde.

Seuraavaksi käyn läpi näitä pääteemoja ja samalla esitän teemoihin perustuvan kuulokkeiden käytön fenomenologian. Pyrin selventämään teemojen sisältöä ottamalla esimerkkejä aineistosta ja käymällä tarkemmin läpi teemojen olennaisia piirteitä.

Kuulokkeiden käytön fenomenologia

Musiikin kuuntelu saa kaupungin tuntumaan paremmalta, näyttämään paremmalta. Joskus musiikin kuuntelu saa Tampereen näyttämään ja tuntumaan maailman keskipisteeltä.. oikeastaan välillä se saa minut tuntumaan maailman keskipisteeltä!

(Kuulokepäiväkirja nro: 11, mies, 30, Tampere)

Seuraavaksi pyrin esittämään privatisoidun auralaisen kokemuksen roolin urbaanissa ympäristössä käyttäen esimerkkinä kuulokkeiden käyttöä ja kuulokkeiden käyttäjien kokemuksia. Kuulokkeet toimivat myös esimerkkinä siitä, kuinka teknologia on nykyaikana osana muokkaamassa omaa suhdettamme omaan ympäristöömme. Suuri joukko ihmisiä kaipaa tuota 'huumaavaa' äänen, läheisyyden ja yksityisyyden sekoitusta ja heillä on tarvittavat lähtökohdat (mp3-soitin, älypuhelin, tabletti..) tämän saavuttamiseksi. Näiden – paljolti äänellisten – teknologioiden käyttö kertoo meille siitä, millä tavalla nykyaikana ihmiset pyrkivät "asustamaan" julkista tilaa ja urbaania ympäristöä. Laajemmin katsottuna kyse on oman itsensä ja ympäristön välisestä suhteesta ja siitä, millaiseksi tuon suhteen on mahdollista rakentua – nykyaikana myös teknologian siivittämänä. Olennainen ominaisuus kuulokkeiden ja arkipäiväisen kokemuksen kannalta on jokapäiväinen satunnaisuus ja sattumanvaraisuus. Jokainen päivä on täynnä tapahtumia, jotka eivät ole välttämättömiä (jokapäiväinen *kontingenttius*), vaan jokainen päivä avautuu mahdollisuuksien näyttämönä. Tämä arkielämän kontingentti piirre nousee merkittävään asemaan kuulokkeiden käyttäjien elämässä kuulokkeiden antaessa keinoja tuon piirteen hallitsemiseen.

Lähestyn kuulokkeiden käytön fenomenologiaa tämän tutkimuksen aineiston perusteella ja pohjaan kuvauksen fenomenologisen analyysin tuloksiin. Kerättyjen kuulokepäiväkirjojen perusteella kuulokkeiden käytön vaikutukset voidaan tiivistää kolmeen pääteemaan: (1) sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset, (2) kanssaihmiin suuntautuvat vaikutukset ja (3) ulospäin suuntautuvat vaikutukset. Ensimmäiseksi käyn läpi millä tavalla sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset ilmenevät kaupunkikäyttäjän omassa suhteessa *tilaan, paikkaan ja aikaan*. Sen jälkeen pyrin kuvaamaan kuulokkeiden käytön ja kaupunkitilan sosiaalisen ulottuvuuden välistä suhdetta ja sitä, millä tavalla kuulokkeet tulevat ihmisten väliin sosiaalisessa tilassa. Viimeiseksi käyn läpi kuulokkeiden vaikutuksen suhteessa kaupunkiympäristöön ja tuon suhteen esteettiseen laadullisuuteen.

Kuulokkeiden käytöllä on vaikutuksia suhteessa aluetieteen ja ihmismaantieteen peruskäsitteisiin: tilaan, paikkaan ja aikaan. Kuulokkeilla on vaikutus jokaiseen näistä käsitteistä ja ne muokkaavat niistä jokaista omalla tavallaan. Pysin havainnollistamaan millä tavoin kuulokkeiden käyttö muuttaa niiden käyttäjien kognitiivista kokemusta ja antaa mahdollisuuden näiden kokemusten hallinnoimiselle. Kuulokkeet tarjoavat erilaisia strategioita tilan, paikan, ajan ja interpersoonallisten suhteiden hallitsemiseen: kuuntelija saa mahdollisuuden priorisoida omia kokemuksiaan, henkilökohtaisesti, suhteessa toisiin ihmisiin ja suhteessa maantieteelliseen ympäristöönsä. Samalla kaupunkitilan ennustamattomuus ja sattumanvaraisuus välittyy kaupunkitilan käyttäjällä kuulokkeiden suomen mahdollisuuksien läpi ja näin urbaanista kokemuksesta muodostuu tärkeältä osin myös *teknologinen kokemus*. Tämä *musica mobilis* antaa sen käyttäjälle paljon suuremmat mahdollisuudet hallita jokapäiväistä elämäänsä ja arjen tapahtumia. Jos siis arkipäiväinen kokemus ymmärretään *auraalisen* – äänellisen – kautta, on kokemusta tilasta, paikasta ja ajasta myös arvioitava uudesta näkökulmasta siten, että mukaan otetaan ihmisen omat ajatukset, halut ja fantasiat.

Pysin kuvaamaan myös miten kuulokkeiden käyttö vaikuttaa kaupunkitilan sosiaaliseen ympäristöön, kun kuulokkeita käyttävät ihmiset yrittävät säilyttää oman identiteettinsä ja ainutlaatuisuutensa muiden ihmisten seassa. Kuulokkeiden käyttäjät liikkuvat kaupunkitilassa toisten ihmisten seassa ja näin ollen kuulokkeiden privatisoiva vaikutus tulee ilmi myös suhteessa toisiin kaupungilla kulkeviin ihmisiin, jotka liikkuvat samassa tilassa, mutta joille kuulokkeiden käyttäjän äänellinen ”kupla” ja sen merkitykset jäävät pimentoon.

Kuulokkeiden fenomenologia on myös ympäristöön kohdistuvaa esteettistä kokemusta. Viimeisessä kuulokkeiden käytön fenomenologian osassa paneudun tarkemmin tähän kuulokkeiden ympäristöä estetisoivaan ominaisuuteen. Huomioitavaa on myös se, millä tavoin kuulokkeista kantautuvat äänet ja toisaalta henkilö, joka ne laittaa liikkeelle (laittamalla kuulokkeet korvaan ja painamalla ”play”) suhtautuvat toisiinsa; onko tällöin nykyaikaisen urbaanin kokemuksen rakentaja kuulokkeiden käyttäjä itse ja hänen halunsa vai kuulokkeista kantautuva ääni ja kulttuuria tuottava teollisuus äänen takana?

Käsittelen kuulokkeiden fenomenologiaa yhdessä Zygmunt Baumanin (1993, 165) sosiaalisen tilan määritelmän kanssa, jonka mukaan sosiaalinen tila tulisi nähdä kolmen yhteen punoutuneen, mutta kuitenkin selvästi erillään olevan prosessin – kognitiivisen, esteettisen ja moraalisen – monimutkaisena vuorovaikutuksena. Pyrin tulevien kappaleiden avulla osoittamaan myös miten kuulokkeiden vaikutukset ilmenevät edellä kuvatun sosiaalisen tilan määritelmän sisällä ja että kuulokkeiden käytöllä on kognitiivisia, esteettisiä ja moraalisia seurauksia. Baumanin mukaan kognitiivinen tila rakentuu älyllisesti tietoa hankkimalla ja jakamalla, esteettinen tila syntyy affektiivisesti uteliaisuuden ja kokemuksellisen intensiteetin hakemisen seurauksena, ja moraalinen tila rakentuu toisista välittämisestä eli koetun/tunnetun vastuullisuuden epätasaisesta jakaantumisesta.

Kuulokkeiden käytön seurauksena sosiaaliseen tilaan omistautumisesta muodostuukin relationaalinen prosessi. Käyttäjät katselevat, kuuntelevat, ajattelevat ja ovat tekemisissä toistensa kanssa omien yksityisten äänimaailmojensa ”lävitse”. Tämä relationaalinen prosessi vaikuttaa siihen, kuinka käyttäjät hallitsevat mielialojaan ja ajatuksiaan musiikin kautta, kuinka heidän suhteensa ympäröivään maailmaan rakentuu ja kuinka he suhteutuvat ympärillä oleviin ihmisiin.

I: Sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset

Tila

Tilan ja tilallisuuden käsitteitä voidaan lähestyä eri näkökulmista. Toisaalta tila voidaan ymmärtää luonnontieteiden ”objektiivisena tilana”, joka on mitattavissa ja määriteltävissä. Tässä tutkimuksessa tilaa lähestytään ”sosiaalisen tilan” käsitteen avulla, joka viittaa ”siihen mentaaliseen ympäristöön, joka monin tavoin vaikuttaa ajatuksiimme ja toimintaamme”. (Karisto, 1998, 63) ”Sosiaalinen tila” rakentuu siihen liitettävien merkitysten kautta, kun taas ”fyysinen” tai ”objektiivinen” tila on merkityksistä riisuttua.

Zygmunt Bauman (1993, 145) puhuu objektiivisen tilan ja sosiaalisen tilan suhteesta. Nämä kaksi käsitystä ovat dialektisessä suhteessa toisiinsa: toisaalta sosiaalisesta tilasta puhutaan käyttämällä termejä, jotka on kehitetty kuvaamaan fyysistä, ”objektiivista” ja mitattavaa läheisyyttä/etäisyyttä. Toisaalta Bauman kuvaa, että tällainen käsitys tilasta voidaan saavuttaa vain redusoimalla fenomenologinen arkipäiväinen kokemuksemme tilasta pelkkään määrään ja välimatkaan samalla riisuen tila sen aikaan ja tilanteeseen suhteessa olevasta sisällöstään. Tästä näkökulmasta fyysisestä tilasta muodostuu abstraktio, jota ei pysty kokemaan välittömästi, vaan objektiivinen fyysinen tila ymmärretään käyttämällä sosiaalisen tilan käsitteitä, jotka ovat alun perin liitetty ”kartoittamaan” laadullisesti moninaisten sosiaalisten suhteiden maailmaa. Sosiaalinen erittely – intiimisyys ja anonyymisyys, tuntemattomuus ja tuttavallisuus – on kaikkien ”objektiivisten” välimatkan ja läheisyyden käsittämisen taustalla. *Toisen* (the Other) käsite kuvaa tietoisuutta välimatkasta ja sosiaalisesta kaukaisuudesta ihmisten välillä, joka ilmenee sosiaalisessa tilassa. Vaikka ihmiset olisivat samassa fyysisessä tilassa, erottautuminen tuosta *toisesta* luo selviä rajoja, ja nämä rajat vaikuttavat sosiaalisten ryhmien ja yksilöiden välillä. (Clarke & Doel, 2011, 50)

Bauman (1993, 145-164) kuvaa näiden tilakäsitysten syntymistä ”muukalaisen” (stranger) ilmaantumisen kautta sosiaalisissa suhteissa modernin ajan yhteisöissä. Muukalainen ilmeni elämismaailmassa fyysisesti (objektiivisesti) läheisenä, mutta sosiaalisesti kaukaisena vieraana ja tämä muukalainen herätti kaikesta – esim. kaupankäynnistä – huolimatta hermostuneisuutta; muukalainen ei ollut ystävä, muttei toisaalta myöskään vihollinen. Muukalaisten lisääntyminen herätti tarpeen konstruoida ”älyllisesti, jakamalla ja hankkimalla

tietoa” – järjestetty, rajattu ja kartoitettava ”kognitiivinen tila”, jonka sisällä muukalaista pystyttäisiin pitämään, tarkkailemaan ja normalisoimaan. Kognitiivinen tila nousee modernin ajan halusta hallita tilaa: löytää kaikelle oma paikkansa ja varmistaa, että kaikki on oikealla paikallaan. Se liittyy modernille ajalle luontaiseen järjestyksen mieltymykseen sekä ristiriitaisuuksien ja epävarmuuksien kammoamiseen.

Seuraavaksi käsittelen tätä ”sosiaalisen tilan” ulottuvuutta kuulokkeiden käytön ja ympäristön kokemisen suhteen näkökulmasta. Lähestyn kuulokkeiden käyttäjien elämismaailmoja kognitiivisen tilan perspektiivistä: suhteessa heidän tietoisuuteensa, ajatuksiinsa, tuntemuksiinsa ja uskomuksiinsa sekä siihen, kuinka kuulokkeet teknologisenä objektina antavat mahdollisuuden näiden käsittelemiselle ja ristiriitaisten, sattumanvaraisten urbaanien ilmiöiden hallinnalle. Pyrin kuvaamaan sitä, minkälainen on se tila, johon kuulokkeiden käyttäjät sijoittuvat, ja millä tavalla kuulokkeiden käyttö liittyy tilallisuuden kokemiseen.

Tässä tutkimuksessa tila määrittyy suhteessa kaupunkiin, ja näin ollen kaupunkitila ja sen käyttäminen on tutkimuksen kohteena. Kaupunki on Richard Sennetin klassisen määritelmän mukaan ”ihmisten yhteisö, jossa on todennäköistä, että toisilleen vieraat ihmiset kohtaavat” ja Bauman täydentää tätä määritelmää lisäämällä, että ihmiset kohtaavat ”toisensa *tuntemattomina* eivätkä tutustu satunnaisen, yhtä äkisti loppuvan kuin alkaneenkin kohtaamisen aikana” (Bauman, 2002, 116). Kaupunki on myös lähtökohtaisesti ihmisten luomaa tilaa, eikä fyysinen tila ilman ihmistä ole kaupunki. Tavat liikkua muodostavat fyysisen tilan ja sosiaalisen yhteisön. (Uimonen, 2006, 124)

Seuraavat päätelmät on johdettu edellä esitetyn fenomenologisen analyysin tuloksista. Ensimmäinen eritelty pääteema kuulokkeiden käytössä on kuulokkeiden ”sisäänpäin suuntautuvat” vaikutukset. Olennaiset merkitys-yksiköiden klusterit tämän pääteeman sisällä käsittelevät kuulokkeiden vaikutuksia suhteessa kokemuksen yleiseen sijoittumiseen (kokemuksen ”horisontti”), liikkumiseen kaupunkiympäristössä, yksityisen ja julkisen tilan väliseen rajaan ja toisaalta mielialojen, ajatusten ja ajan kokemisen hallintaan. Nimenomaan kuulokkeiden tarjoamat mahdollisuudet näiden osa-alueiden sattumanvaraisuuden *hallitsemiseen* liittävät seuraavat kuulokkeiden käytön piirteet olennaisesti sosiaalisen tilan kognitiiviseen ulottuvuuteen.

Seuraavaksi käyn tarkemmin läpi ensimmäisen kuulokkeiden käytön päteeman – sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset – sisältämiä merkitysten klustereita ja siteeraan kuulokepäiväkirjoista kuvaavia esimerkkejä näistä klustereista. Päiväkirjat ovat merkitty numeroilla siteerauksien perään ja mukaan on liitetty päiväkirjan tekijän sukupuoli, ikä ja paikkakunta.

Kokemuksen sijoittuminen

Kuulokkeiden käyttäminen suuntaa ja muuttaa kokemuksen mentaalista ”tilaa”, kokemuksen ”horisonttia”. Tämä ilmenee usein kuulokkeiden käyttäjien ilmaisuihin, joissa he kuvailevat kokemusta solipsisin tai esteettisin termein. Kuulokkeet luovat kuuntelijoiden ympärille näkymättömän ”muurin”, jonka ansiosta kuuntelijoiden suhde kognitiiviseen ja fyysiseen tilaan muuttuu.

Päivällä koululla kouluhommien tekemistä läppärillä kirjastossa. Kuulokkeissa instrumentaalista musiikkia. Vaikka kirjasto yleensä on hiljainen ja rauhallinen paikka, keskittyminen helposti herpaantuu. Kuulokkeet luovat näkymättömät seinät ympärilleni ja keskittää ajatukseni paremmin siihen, mitä on oikeasti tehtävä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 7, nainen, 27, Tampere)

Kuulokkeiden käyttö tuntuu luovan käyttäjälleen oman ympäristön, jonka ”sisällä” kuulokkeiden käyttäjä pystyy paremmin hallitsemaan epävarmoja ja kontingenteja tekijöitä kuten esimerkiksi häiritsevät äänet, jotka normaalisti nousisivat esiin ympäristöstä. Tarkoitus ei ole kuitenkaan olla hiljaisuudessa vaan kuulokkeiden avulla nämä äänet on mahdollista korvata toisilla, mielekkäämmillä äänillä. Tällainen kuulokkeiden muodostama ”kupla” luo välittömän tuntuisen ja intiimin vyöhykkeen kuuntelijalle: korville laitettavat kuulokkeet täyttävät kuuntelijan kognitiivisen tilan äänellä, joka on itse hallittavissa, mekaanisesti tuotettu ja saatettu tiettyyn ympäristöön. Tämä ”kokemuksen tila” tai ”horisontti” on ratkaiseva, sillä se rakentaa kuulokkeiden käyttäjien kokemusta kaupunkiympäristössä muokaten heidän omaa elämismailmaansa. Tästä ”kokemuksen tilasta” muodostuu ikään kuin mukana kulkeva, mobiili henkilökohtainen ympäristö, jonka sisällä kuulokkeiden käyttäjä kulkee päivittäisiä reittejään.

Tänään kuunnellessani musiikkia kadulla ensimmäinen huomio oli se, että muut äänet jäävät pois.. mutta sen seurauksena kävelemistä voisi verrata "putkinäköön": kävelen eteenpäin omissa maailmoissani, ympäristö jää jonnekin taustalle. Toisaalta se on sääli koska ei minulla ole mitään kaupunkia vastaan.. mutta kuunnellessani musiikkia minusta tuntuu, että en vain liiku, siirry, kaupungilla paikasta toiseen, vaan enneminkin olen tekemässä jonkinlaista matkaa tai tuntuu, että liikkumisella olisi suurempi tarkoitus tai päämäärä.. olen tekemässä matkaa jonnekin ja musiikki säästää tuota matkaa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 12, nainen, 29, Tampere)

Outo asia kuulokkeiden käytössä on se, että kaikki "tärkeät" ja kaupungille luonnolliset äänet poistuvat. Esimerkiksi suurten kulkuneuvojen - vaikkapa linja-auton - äänet häviävät. On outoa katsella valtavan kokoisen auton rymisevän kohti ilman pienintäkään ääntä - se ikään kuin vain hiljakseltaan leijuu minua kohti. Se ei tunnu uhkaavalta. Kuulokkeiden kanssa tuntuu, että ympärillä olisi verho, jonka sisällä olen turvassa... vaikka eihän se niin tietenkään ole! Ja toisaalta nuo "tärkeät" äänet ovat juuri niitä, jotka pitäisi kuulla turvallisuuden vuoksi.

(Kuulokepäiväkirja nro: 11, mies, 30, Tampere)

Kuulokkeiden käyttäjät kuvailevat kuulokkeiden muuttavan havainnointia suhteessa omaan ympäristöönsä. Tämä suhtautumisen muutos tapahtuu juuri tuon äänellisen "kuplan" sisältä käsin. Ympäristö, jossa he liikkuvat ja elävät, muodostuu privatisoidun äänellisen tilan pohjalle ja näin luo intiimiyden tunteen. He ovat samaan aikaan läsnä ympäristössä, mutta toisaalta heidän ja ympäristön välissä on jonkinlainen "välimatka".

Kuulokkeiden ja Spotifyn kanssa päivittäiset kävelyretket saavat täysin uudenlaisen piirteen. Pyörällä kulkiessani en yleensä käytä kuulokkeita, koska tuntuu, että pyörällä pitää olla valppaana. Kävellessä kuulokkeet eivät haittaa, vaan päinvastoin ne tekevät matkasta mielenkiintoisemman. Jos vertaan kävelyä kaupungilla kuulokkeiden kanssa ja ilman, huomattava ero on siinä, että kaupunki melkein kuin häviää tai ainakin hämärtyy ympärillä kun käytän kuulokkeita. Kuulokkeiden kanssa matkasta ja ympäristöstä tulee jollain tapaa henkilökohtaisempi, kaikki mitä näen ja ajattelen liittyy siihen, mitä kuuntelen kuulokkeista. Teen matkaa kuulokkeideni kanssa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 14, mies, 35, Tampere)

Tämä kuulokkeiden tuottama mentaalinen "horisontti" tuntuu olevan tärkeä piirre kuulokkeiden käyttäjien jokapäiväisessä elämässä. Useat kuvailevat kuulokkeiden olevan tärkeä esine ja ne on aina pidettävä mukana, koska ikinä ei voi tietää milloin niille tulee käyttöä. Kuulokkeita käytetään myös suhteellisen tiivisti, ja jos ne eivät ole matkassa, tuntuu

se häiritsevältä. Kuulokkeet tuntuvat olevan teknologinen objekti, josta niiden omistajat tuntuvat kantavan huolta ja joiden avulla päivittäisistä kokemuksista on mahdollisuus saada enemmän irti.

Tänään unohdin kuulokkeet kotiin. Se ottaa päähän todella paljon. Olen niin tottunut siihen, että ne ovat aina tarvittaessa taskussa. Ilman kuulokkeita tuntuu vaikeammalta, tuntuu, että pitäisi äkkiä käydä kotona hakemassa ne. Harmittaa esimerkiksi se, että joku uusi levy jää kuuntelematta koska yleensä kuuntelen uuden musiikin juuri kulkiessani paikasta toiseen, vaikkapa bussissa. Käveleminen tai bussimatka ovat muuten niin tavallisia ja lukeminen kävellessä tai bussissa on ikävää ja vaikeaa. Kuunteleminen on helppoa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 5, mies, 28, Tampere)

Myöhemmin kotona harjoitan kaverin kanssa dj-soittoa useita tunteja ja olen mielissäni koska sekä formaatin äänenlaatu että kuulokkeet (Sennheiser HD25) ovat parempia. Olen myös tyytyväinen kotiäänentoistooni, joista kelpaa fiilistellä soittamaamme musiikkia. Soittokumppanillani on paljon heikommat järjestelmät ja hänen luonaan soittaessani pidän kuulokkeita päässä niin paljon kuin mahdollista saadakseni musiikista enemmän irti.

[...]

Ulkona hengailua kaverien kanssa, sosiaalista kanssakäymistä. Kuulokkeiden käyttö jäi tänään kokonaan. Tuntuupa hassulta, että on jo toinen päivä ilman niitä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 1, mies, 30, Jyväskylä)

Nykyään kun lähdän kotoa kaupungille varmistan aina neljä asiaa: rahat, avaimet, puhelin ja kuulokkeet. Jos joku niistä jää kotiin, päivä on pilalla. Kuulokkeet ei sinänsä ehkä ole yhtä tärkeitä kuin noi muut, mutta jos ne jää kotiin, niin aika ankealta kaikki tuolla tuntuu. Liikkuminen ilman musiikkia on vaan tylsempää.

(Kuulokepäiväkirja nro: 15, mies, 27, Tampere)

Kuulokkeet ovat tärkeä esine niiden käyttäjille, koska niiden avulla arkipäiväiset asiat kuten kulkeminen paikasta toiseen, huomion kohdistaminen ja mielialojen vaihtelut ovat paremmin hallittavissa ja ennakoitavissa. Toisaalta, näitä jokapäiväisiä ilmiöitä on mahdollista ehostaa kuulokkeiden avulla, ja tämä ehostettu kokemuksellisuus näyttää olevan ympäristökokemuksen "lähtötaso" kuulokkeita käyttävien kaupunkilaisten elämässä. Kokemusten ehostamisen vaikutus tulee esille myös kuulokkeiden käyttäjien kuvaillessa tunnelman laskemista kun musiikki loppuu tai kytketään pois. Kun musiikki loppuu, myös kuuntelijan oma erityislaatuinen "horisontti" häviää, mikä palauttaa hänet tavanomaiseen

ympäristöönsä, josta puuttuvat kaikki yksityisen auralaisen tilan tuottamat ”huumaannuttavat” vaikutukset.

Eilen tajusin, että mikään ei hermostuta niin paljon kun kesken kappaleen kävellessä soiva puhelin. Kuulokkeet pitää kaivaa pois päästä ja ottaa hanskat pois ja säätää, että saa vastattua puhelimeen. ... Samoin jos on Spotify ja nettiyhteys katkeaa ja tuleekin hiljaista.

(Kuulokepäiväkirja nro: 13, nainen, 30, Tampere)

Tänään moni jutteli minulle kuulokkeiden läpi ja jouduin useampaan kertaan ottamaan ne pois korviltani, keskeyttämään musiikin ja pyytämään toista toistamaan sanomansa. Koin sen jokseenkin rasittavaksi.

(Kuulokepäiväkirja nro: 2, nainen, 26, Tampere)

Se hetki, kun tänä iltana pääsen pubin ovelle ja kuulokkeet pitää laittaa laukkuun tulee liian nopeasti, sillä mieleni tekee kuunnella lisää musiikkia.

(Kuulokepäiväkirja nro: 8, nainen, 28, Turku)

Kuulokkeiden käyttö muokkaa sitä lähtökohtaa, jolle ympäristökokemus rakentuu. Se luo kuuntelijalle itselleen mieleisempää elettyä tilaa. Näin ollen kuulokkeet luovat varmuuden ja hallinnan tunnetta muutoin sattumanvaraisessa urbaanissa ympäristössä. Kuulokkeet eivät anna pelkästään mahdollisuuksia kuuntelijan itsensä määrittää hänelle kuuluvaa äänimaisemaa vaan myös ”ehostaa” kaupunkiympäristössä ilmeneviä tapahtumia, jotka antavat niille erityistä henkilökohtaista merkittävyyttä. Siten kaupunkiympäristössä toimimisesta muodostuu intiimimpi ja voimakkaampi kokemus.

Liikkuminen

Olen huomannut että musiikin kuuntelemiseni kuulokkeilla on vahvasti siirtymäorientoitunutta. En oikeastaan käytä kuulokkeita musiikinkuuntelemiseen muuten kuin siirtyessäni paikasta toiseen.

(Kuulokepäiväkirja nro: 3, mies, 25, Tampere)

Ihmisten yksityinen liikkuminen kaupunkitilassa päivän aikana on ilmiselvä osa kaupunkitilan kokemista. Liikkumisen tapahtumat kaupungissa ovat olennainen osa kaupungin rytmisyyttä ja se muodostaa tärkeän osan kaupunkielämän perusluonteesta.

Kaupunki näyttäytyy ”elävänä organismina joka herää, sykkii liikettä ja vaipuu uneen” (Uimonen, 2006, 124). Tätä kollektiivista rytmiä vasten henkilökohtainen rytmi näyttäytyy.

Kuulokkeiden käyttäjille kaupunkitila usein toimii eräänlaisena ”väylänä” paikasta A paikkaan B. Tämä yksityinen liikkuminen ilmenee usein ihmisten liikkuessaa aamulla töihin, päivän aikana lounaalle, iltapäivällä töistä takaisin kotiin jne. Tämä liike tapahtuu eri tavoin: jalan, pyörällä, julkisissa liikennemuodoissa, yksityisissä autoissa. Nykyaikana tämä yksityinen liikkuminen ei kuitenkaan ole niin yksityistä kuin miltä se ensi näkemältä saattaisi vaikuttaa: ihmisten yksityinen liike on usein säestetty heidän itse valitsemillaan äänillä ja näin ollen tästä yksityisestä liikkeestä muodostuu tietyllä tavalla ”seurallista eristäytyneisyyttä”. Kaupunkitilassa olevat kuulokkeiden käyttäjät ovat yksin, mutta yhdessä – tässä ja nyt, mutta kuunnellen ”toiseutta”.

Se poistaa tiettyä yllättävyyttä, mutta se on hyvä ja pyrin juuri siihen. Se tekee matkoista rennompia ja tuntuu kuin en olisi yksin kävelemässä vaan jonkun tutun kanssa, se on vähän kuin olisi seuraa mukana. Ei joudu olemaan yksin ajatusten kanssa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 6, mies, 25, Tampere)

Kuulokkeiden käyttäjät usein kuvailivat tätä kuulokkeiden kykyä ”täyttää” kaupunkitilaa, etenkin heidän liikkessaan yksin kaupunkitilassa paikasta toiseen. Ilman kuulokkeita päivittäiset liikkumiset kaupungissa saatettiin kokea tylsiksi tai tavanomaisiksi, ja kuulokkeet tarjosivat tälle vaihtoehdon. Kuuntelu saattaa myös ottaa haltuunsa siinä määrin, että kuulokkeista kantautuvat äänet saattavat määrittää liikkuttavia reittejä kaupungin sisällä.

Yliopistolle siirtyessäni kuuntelin Rolling Stonesia. Matka on sen verran lyhyt ja levy sen verran hyvä, että kokemus oli ristiriitainen. Ko. levyä en ollut hetkeen kuunnellut, ja joidenkin unohtuneiden kappaleiden kuuntelusta tuli hyvä mieli. Toisaalta jos on esim. kyseessä hyvä albumikokonaisuus, on sen pätkittäinen kuunteleminen lyhyillä matkoilla välillä turhauttavaa. Ehkä silloin korostuu tällaisen tyhjien aukkojen täyttämisen tietty kepeys, musiikki on aika välineellisessä roolissa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 10, mies, 28, Tampere)

Paluumatkalla huomaan käveleväni kiertoreittiä, jotta saisin kuunneltua albumin kokonaan. Tätä tulee tehtyä usein yöaikaan jolloin kaupungilla on hiljaisempaa ja musiikin kuuntelussa enemmän fiilistä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 1, mies, 30, Jyväskylä)

Musiikki kuljettaa kuulokkeiden käyttäjää tilassa ja tähän liikkeeseen yhdistyy tarkkaan valitut äänet, jotka välittävät liikkeeseen tiettyä tunnelmaa. Kuulija peilaa omaa itseään ja omia kokemuksiaan kuulokkeista kantautuvaa ääntä vasten, samaistuu ääniin tai seuraa ikään kuin sivusta. Oma liike tilassa ja äänissä ilmenevät muiden kertomukset luovat jotakin uutta ja mielenkiintoista. Kaupungissa liikkussa liikutaan toisten ihmisten seassa. Kuulokkeiden käyttäjä saattaa kokea liikkumisen ja musiikin yhdistelmän viihdyttävänä kokemuksena, jossa uuteen tilaan saatettu ääni tekee kokemuksesta uudenlaisen.

Tykkään kuunnella musiikkia, joka on hyvin sanoitettua.. Pidän esim. 60-luvun folk-musiikista. Tänään kuuntelin musiikkia ja yhdistelin laulujen hahmoja tuntemattomiin ihmisiin kaduilla. Tuntui, että laulaja kertoi vastaantulevista ihmisistä, siitä syntyi hauska tunnelma. Tuntui, että olisin tuntenut ne ihmiset ja matkan aikana uusia ihmisiä tuli vastaan. Käveleskelin aika kauan vain ympäriinsä ja kävelin paikasta toiseen vain laulujen takia. Se oli viihdyttävää.

(Kuulokepäiväkirja nro: 17, nainen, 27, Turku)

Edellä kuvatut esimerkit viittaavat kaupunkitilan ”kollektiiviseen rytmiin” (Uimonen, 2006, 127), jossa kulkeminen ja kohtaaminen sekä kulkemisen ”juoni” ja tapahtumien kulku liittyy kehollisiin kokemuksiin toisten kanssa. Kuulokkeiden käyttö tuo kaupungissa liikkumiseen ainutlaatuisen piirteen, jossa kaupungissa liikkuminen värittyy kuulokkeiden luoman äänimaiseman vaikutuksesta. Kuulokkeet luovat liikkumiseen tiettyä kertomuksellisuutta. Liikkuminen kuulokkeiden kanssa luo kaupungista kertomusta, joka yhdistyy kuulijan itsensä valitsemiin ääniin, ja jotka osallistuvat tuon kertomuksen rakentumiseen. Kuulokkeet antavat valtaa niiden käyttäjille siten, että he itse pystyvät entistä enemmän vaikuttamaan siihen, millaiseksi kaupungissa liikkumisen synnyttämä kertomus rakentuu.

Yksityinen ja julkinen

Kuulokkeiden käytöllä on vaikutuksia myös *yksityisen* ja *julkisen* tilan keskinäisessä suhteessa ja siinä, miten nämä kaksi erilaista tilaa näyttäytyvät kuulokkeita käyttävän kokemuksessa. Ensiksi on hyvä selventää mitä kyseisillä termeillä tarkoitetaan ja sen jälkeen havainnollistaa sitä, miten ne ovat tekemisissä kuulokkeiden käytön kanssa.

Useimmat ihmiset läntisessä maailmassa tuntevat, että heillä on oikeus omaan ”yksityiseen tilaan”: oli se sitten oma huone, oma talo, oma ravintolan pöytä, tietty oma tila kadulla tai tila autossa ja sen ympärillä tiellä. Tämä ”oikeutus” omaan yksityiseen tilaan on juurtunut läntiseen ajatteluun ja juontaa juurensa, ainakin periaatteessa, valistuksen ajan alkuun. (Bull, 2004, 276) Tämä yksityisen tilan käytännön toimiminen on kuitenkin monen ristiriidan kohde, niin ”kotioloissa” kuin ulkona julkisessa tilassakin.

Yksityinen tila on yleensä liitetty omaisuuteen, siis tilan ja paikan omistamiseen. Usein yksityistä tilaa pyritäänkin eristämään ympäröivästä tilasta esimerkiksi pensasaitoja rakentamalla, jotta saataisiin rauha naapureiden katseilta. Äänien kanssa asiat ovat kuitenkin toisin: ääniä ei pääse pakoon sulkemalla verhot. Äänet eivät kunnioita tilaa, vaan pyrkivät liikkumaan siinä vapaasti tunkeutuen koloista ja raoista sekä ilmassa värähtelemällä että pintoja väristäen. Yksityistä tilaa on siis vaikeaa säilyttää jatkuvasti yksityisenä, ja jos yksityinen tila näin – etenkin äänellisesti – antaa periksi tietyiltä osin, on asia vielä monimutkaisempi, kun puhumme yksityisestä tilasta liikkeessä. Kuulokkeiden käyttö pureutuu kuitenkin juuri tähän yksityisen ja julkisen tilan väliseen rajaan ja muokkaa yksityisen ja julkisen tilan rajapintaa.

Julkinen tila taas on yhteisesti jaettu tila, se tila, josta yksityistä tilaa pyritään eristämään omaksi tilakseen. Julkinen tila on yhteinen, kaikkien vapaasti käytössä ja oleskeltavana oleva alue, esimerkiksi kaupunkien tiet, puistot, joenvarret jne., jossa lähtökohtaisesti kaikki kaupunkilaiset saavat vapaasti liikkua. Toki julkinen tila ei aina ole näin selvästi rajattu, ja yksityisen ja julkisen tilan raja on häilyvä esimerkiksi kauppakeskusten puoli-julkisen tilan kohdalla, mutta tämän tutkimuksen puitteissa riittää edellä kuvattu jako yksityisen ja julkisen tilan välillä.

Kuulokkeiden käytön kannalta yksityisen ja julkisen tilan välinen rajapinta on mielenkiintoinen. Kuulokkeiden käyttäjät laittavat kuulokkeet usein korviin heti kotoa lähtiessään ja viittaavat usein jatkavansa kuuntelua liikkeessaan siitä, mihin se kotona jäi.

Laitoin kuulokkeet korvilleni heti kotoa lähtiessäni, matkalla kouluun. Ulkona oli kaunis, aurinkoinen ja syksyinen ilma ja olin hyvällä tuulella. Pidän yleensäkin aamupäivän energiasta, ja siksi halusin musiikkivalinnallani tukea sitä tänäänkin heti lähdettyäni. Kuuntelen musiikkia kuulokkeiden läpi nimenomaan ollessani matkalla jostain johonkin, siis liikkeellä ollessani. Riippuen fiiliksestä haluan joko sulkeutua omaan kuulokekuplaani tunnustelemaan omia ajatuksiani ja tunteitani tai näkemään ympäristöni ja käsillä olevan päivän eri tavalla.

(Kuulokepäiväkirja nro: 2, nainen, 26, Tampere)

Kotona musiikin kuuntelu on miellyttävää koska sen avulla viritän itseni päivään ja haen fiilistä.. Kuulokkeiden avulla pidän yllä tuota fiilistä kun lähdän kotoa ulos kaupungille. Usein laitan kuulokkeet korville heti ulos lähdettyäni.

(Kuulokepäiväkirja nro: 15, mies, 26, Tampere)

Musiikin yksityinen ja julkinen ulottuvuus vahvistavat toisiaan. Henkilön omat positiiviset tai negatiiviset tunteet saattavat voimistua kun kuulemme musiikkia väkijoukon keskellä, jaettuna. Kuulokkeiden kannalta mielenkiintoista on se, että musiikki kuuluu vain kuulokkeiden käyttäjälle itselleen, mutta pelkästään se, että musiikki *saattaisi* jakautua myös muille kaupunkilaisille lisää kokemuksen voimakkuutta. Kuulokkeiden kuunnellessa musiikkia julkisilla paikoilla heidän kokemuksensa suhteessa ympäristöön voi voimistua sen kuvitelman johdosta, että tämän hetken äänellinen kokemus olisi *mahdollisesti* jaettavissa jonkin tietyn ihmisen kanssa tai koko kaupungilla liikkuvan väenpaljouden kanssa. Siten yksityinen ja ympäröivä julkinen kaupunkitila ovat vuorovaikutuksessa kuulokkeiden käyttäjien kokemuksissa. Yksityinen kokemus ei olisi sama ilman ympäröivää julkista tilaa.

Kuuntelen musiikkia bussipysäkillä. Tämä kappale on yksi suosikeistani ja aina herättää voimakkaita tunteita. Nyt kun oikein mietin niin, yksi asia minkä takia musiikin kuunteleminen täällä muiden keskellä on se, että tuntuu kuin nämä äänet kuuluisivat muillekin. Tai siis tuntuu kummalliselta nyt kun sitä alkaa miettimään, että niin ei olekaan... Normaalisti kuulokkeet tuottavat tunteen, että muutkin tuntisivat näitä samoja fiiliksiä. Normaalisti kun en asiaa mieti, musiikki vaan valtaa mielen ja ehkä haluaisin, että muutkin pääsisivät tähän tunnelmaan käsiksi.

(Kuulokepäiväkirja nro: 17, nainen, 27, Turku)

Jean-Paul Thibaud (2003, 3) on artikkelissaan ”The sonic composition of the city” erottanut kolme erilaista privatisoidun äänimaiseman ominaisuutta, jotka liittyvät yksityisen ja julkisen tilan väliseen rajaan: paradoksaalinen territoriaalisuus, äänellä tapahtuva deterritoriaalisuus ja äänellinen reterritorialisaatio. Näihin ominaisuuksiin liittyy tiettyjä ”kynnyksiä”, joiden kautta kuulija siirtyy yksityisen ja julkisen tilan välillä. Näitä kynnyksiä Thibaud kutsuu oviksi, silloiksi ja vaihtokelpoisiksi.

Merkittävää privatisoidussa äänimaisemassa ja sen hallitsemisessa on sen vaikutus suhteessa ihmisen omaan yksityiseen tilaan. Thibaud (2003, 3) näkee ”ovet” ensimmäisenä kynnyksenä privatisoidussa äänimaisemassa. Ovet toisaalta erottavat kahta tietyn statuksen omaavaa fyysistä tilaa – yksityistä ja julkista – ja toisaalta ovet rajaavat tilaa myös äänellisesti. Kannettava medialaite laitetaan usein päälle juuri, kun siirrytään ovesta ulos julkiseen tilaan ja usein laitetaan pois, kun saavutaan ovesta takaisin omaan kotiin. Paradoksaalisuus näkyy juuri siinä, että julkiseen tilaan liikuttaessa henkilökohtainen ja yksityinen äänimaisema korostuu. *Julkisessa* liikutaankin kohti *yksityistä*. Takaisin taas omaan henkilökohtaiseen tilaan siirryttäessä avoimuus ympäristön ääniä kohtaan lisääntyy. Tämä kuulokkeiden käytön ja yksityisen ja julkisen tilan välinen jännite tulee esille seuraavissa kuvauksissa:

Yleensä hyvän musiikin kuunteleminen rentouttaa, mutta nyt ryhdyn ajattelemaan muutamia arkipäivän tilanteita joissa näin ei ole, kuten rapussa tai astuessa kotiovesta sisään. Olen huomannut, että viimeksi mainitussa tilanteessa häiritsee ellei kuule kodin ääniä tai äänettömyyttä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 8, nainen, 28, Turku)

Kotoa lähtiessäni pidän siitä kun voi laittaa kuulokkeet korville ja vaan lähteä fiilistelemään musiikkia. Kotona kuulokkeiden käyttö tuntuu oudolta, mutta kadulla se tuntuu jotenkin normaalilta. Ei tarvi puhua muille vaan voi keskittyä musiikkiin.

(Kuulokepäiväkirja nro: 4, mies, 30, Tampere)

Yksityisten ja julkisten tilojen eroavaisuus näkyy siis suuresti myös siinä, miten suhtautuminen ympäristön havainnointiin muuttuu ja millä tavoin ihminen on ”tavoitettavissa” tietystä ympäristöstä. Thibaudin (2003, 4) mukaan paradoksaalisessa territoriaalisuudessa henkilön äänellinen tavoitettavuus heikkenee hänen siirtyessään julkiseen tilaan, ja hänen havaintojaan ohjaa yhä enemmän visuaalisuus. Kotona – yksityisessä

tilassa – hänen on kuitenkin pystyttävä kommunikoimaan esim. perheensä kanssa, jolloin oven sulkeminen perässään merkitsee tietyn äänellisen rajan kahden tilan välillä. Kotona ollessaan on ihmisen oltava tavoitettavissa, mutta julkiseen tilaan siirryttyä tavoitettavissa oleminen ei olekaan enää niin tärkeää, ja mukana kulkeva soitin voidaan laittaa soittamaan tämän hetken elämän ääniraitaa.

Siirryttäessä ovesta kahden erilaisen tilan ja niiden äänimaisemien välillä kuulijan suhtautuminen ympäristöön muuttuu radikaalisti. Thibaud (2003, 4) näkee kuitenkin, että muutokset eivät aina ole näin radikaaleja, vaan kuulokkeilla kuunteleminen voi myös luoda äänellisen sillan kahden eri tilan (yksityisen ja julkisen) välille. Tällöin soittimesta kuunneltu musiikki tai muu ääni neutralisoi äänelliset rajat kahden erityyppisen tilan välillä ja luo jatkuvuutta näiden tilojen välille.

En useinkaan kuuntele kuulokkeilla musiikkia kotona, koska kotona voin yhtä hyvin kuunnella stereoista ja pidän siitä enemmän, musiikki kuulostaa paremmalta. Kuulokkeet ovat kuitenkin matkantekoon sopivat ja usein pyrinkin jatkamaan sitä musiikkia, mitä kotona kuuntelin kun lähdän liikkeelle.. jos esimerkiksi kuuntelin kotona jotain tiettyä albumia, voin jatkaa sen kuuntelua kun poistun kotoa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 12, nainen, 29, Tampere)

Kuulija voi siis laajentaa ja ottaa mukaan julkiseen tilaan sen äänimaiseman, jonka hän on kotonaan kuullut. Tällainen äänellinen silta vaikuttaa molempiin suuntiin: retrospektiivisesti taaksepäin (kuulija ottaa menneen äänimaiseman mukaansa) ja toisaalta se vaikuttaa siihen mitä kuulija odottaa tulevalta äänimaisemalta (musiikki voidaan laittaa soimaan kuulokkeista jo ennen kotoa lähtemistä ja näin ollen jatkuvuus on saumaton). Toisin kuin paradoksaalisessa territoriaalisuudessa, jossa ovi toimi merkkinä rajasta kahden erilaisen äänellisen ympäristön välillä, äänellä tapahtuvassa deterritoriaalisuudessa luodaan äänen avulla *silta* kahden toisistaan riippumattoman tilan välille.

Äänellisessä reterritorialisaatiossa merkittäväksi tekijäksi nousee kannettavien medialaitteiden äänensävyyn muokkaamiseen liittyvät ominaisuudet. Äänenvoimakkuuden säätäminen on välttämätön ominaisuus, mutta nykyaikaisilla laitteilla voidaan säätää myös muita tekijöitä kuten äänen eri taajuuksia. Näillä erilaisilla säädöillä voi kuuntelija muokata ääntä sopimaan urbaaniin ympäristöön ja säilyttää suurimman osan musiikista kuulokkeissa, mutta kuitenkin

niin, että hän pystyy kuulemaan esim. hälyttävät signaalit ympäristöstään. Kuulija pystyy siis hakemaan sen pisteen, missä näiden kahden äänimaiseman ero on selvä, mutta silti kuulija ei ole täysin uppoutuneena pelkästään toiseen niistä.

Käyttämässäni Kossin PortaPro –kuulokkeissa on kohtuullisen hyvä bassotoisto, mutta otan silti käyttöön erillisen bass booster –sovelluksen koska mixcloudissa ei ole omaa ekvalisaattoria. Koen bassoboostauksen tarpeelliseksi etenkin ulkona liikkussa, sillä liikenteen äänet ja tuuli blokkavat alempia taajuuksia.

(Kuulokepäiväkirja nro: 1, mies, 30, Jyväskylä)

Kuulokkeiden kanssa pitää olla hieman varuillaan koska ei kuulle varoittavia ääniä. Joskus otan nappeja hieman ulos korvasta tai sitten säädän volumen niin, että kuulen esimerkiksi autojen töötit. Kuulokkeet voivat olla niin kovalla ettei kuule mitään mutta en yleensä kuuntele niin kovalla, ainakaan vilkkaassa ympäristössä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 12, nainen, 29, Tampere)

Äänten vaihtokelpoisuudella viitataan siihen, että kuulijan itse määrittämät äänet ja ympäröivä äänimaisema ovat vuorovaikutuksessa. (Thibaud, 2003, 5) Kova signaali ympäristössä nouseekin yhtäkkiä hallitsevaksi ääneksi, ja toisaalta tietyt ympäristön äänet saavat pienemmän merkityksen niiden jäädessä kulkijan itse valitseman äänen peittoon. Tällä tavoin eri äänimaisemien välinen tasapaino vaikuttaa myös urbaanin kulkijan reitteihin kaupungissa. Kuulija yrittää säilyttää halutun tasapainon privatisoidun ja ympäröivän äänimaiseman välillä. Etsiessään tätä tasapainoa kulkija voi valita reittejään sen mukaan, missä tämä tasapaino on helpoiten saavutettavissa.

Edelliset kuvaukset koskivat kuulokkeiden käytön ensimmäisen pääteeman vaikutuksia. Pyrin edellä kuvaamaan niitä tapoja, joilla kuulokkeet vaikuttavat käyttäjiensä tajunnan ja tilan väliseen suhteeseen ja kuinka nämä vaikutukset saavat merkityksensä suhteessa kaupunkikäyttäjän sisäiseen kokemukseen. Ensimmäinen piirre oli kuulokkeiden vaikutus siihen ”horisonttiin”, joissa havainnot tapahtuvat. Näin kuulokkeet rakentavat sitä ”kokemuksen tilaa”, jonka pohjalle ympäristösuhde rakentuu ja samalla luovat tälle rakentumiselle tietyt raamit. Tuon kokemuksellisen tilan äänellinen ulottuvuus tulee riippuvaiseksi kuulokkeiden käyttäjän omista haluista, fantasioista ja pyrkimyksistä, jotka muodostavat kuulokkeiden käyttäjän ympärille oman yksityisen mobiilin äänellisen ympäristön, jonka kautta kuuntelija luo suhdettaan ympäristöön.

Toinen kognitiivisen tilan ja kuulokkeiden käytön välinen piirre koski tilassa liikkumista. Kuulokkeiden luoma yksityinen äänellinen ympäristö vaikutti kuulokkeiden käyttäjien kokemukseen liikkumisesta tilassa, jolloin he kuvailivat kuulokkeiden vaikuttavan heidän kokemuksiinsa siten, että kuulokkeiden kanssa liikkuaan matkanteko sai uusia piirteitä. Kuulokkeet koettiin olennaiseksi juuri liikkeessä. Liikkuminen kuulokkeiden kanssa ei näyttäytynyt yksinäisenä vaan seurallisena, ikään kuin ennen yksin tapahtunut liikkuminen olisi nyt tapahtunut jonkun kanssa, yhteydessä johonkin "toiseuteen". Toisaalta yksityinen äänimaisema saattoi viedä mukanaan siinä määrin, että kuuliija valitsi liikkeensä kuulemansa äänen mukaan (esim. jotta ehtisi kuunnella ääniä mahdollisimman paljon, vaikka albumin loppuun saakka).

Kolmas kognitiivisen tilan ja kuulokkeiden välinen piirre kohdistui yksityisen ja julkisen tilan väliseen suhteeseen. Jos kokemusta tarkkaillaan äänellisestä näkökulmasta, yksityisen ja julkisen tilan raja saa uusia piirteitä, kun niiden välinen äänellinen kynnyks muuttuu kuulokkeiden käytön yhteydessä.

Seuraavaksi jatkan kuulokkeiden käytön "sisäänpäin suuntautuvien" vaikutusten teemaa. Liikun edelleen kognitiivisen tilan puitteissa, mutta siirryn tilallisista piirteistä lähemmäksi elettyä ympäristöä. Eletyssä ympäristössä kuulokkeiden vaikutukset ilmenevät sellaisten kognitiivisten toimintojen kuten mielialan ja tunteiden hallinnassa sekä siinä, kuinka nämä suhteutuvat siihen rajatumpaan avaruudellisuuteen, johon ihmiset luovat suhteen tunteiden, mielialojen ja muistojen kautta ja jota on kuvattu ihmismaantieteen traditiossa myös termillä *paikka*.

Paikka

Edward Relphin mukaan paikan erityinen ominaisuus on sen voimassa järjestää ja kohdistaa ihmisen aikomuksia, kokemuksia ja toimintoja avaruudellisesti. (Seamon & Sowers, 2008, 44) Paikka ja tila ovat siis dialektisesti rakentuvia inhimillisessä ympäristökokemuksessa niin, että ymmärryksemme tilasta liittyy niihin paikkoihin, joissa elämme, jotka taas saavat merkityksensä niiden tilallisesta kontekstista.

Paikka on kokemuksellinen sijainnillisuus ja se syntyy ympäristön merkityskellistamisestä: tilaa täytetään tunteilla, arvoilla ja tiedolla sekä muistoilla, toiveilla ja peloilla. Ihmiset käyttävät, kokevat ja tulkitsevat tilaa eri tavoin omien henkilökohtaisten intressiensä pohjalta. Paikkaan kohdistuvista ainutlaatuisista henkilökohtaisista suhteista johtuen paikalle elettyä ja koettuna ympäristönä ei voida löytää universaalia ja objektiivista sisältöä. Jokaisen ihmisen oman elämän aikana hankittu tietämys ja kokemukset sekä senhetkiset tarpeet ja toiveet aistia, kokea ja tulkita ympäristöä muodostavat henkilökohtaisia vaikkakin jaettuja piirteitä sisältäviä paikkoja. (Virtanen, 2000, 37-38) Voisi sanoa, että paikan suhde tilaan on sama, kuin iän suhde aikaan.

Eletty tila ja paikka ovat siis läheisiä käsitteitä. Seuraavaksi esitän millä tavoin kuulokkeet muokkaavat ihmisten suhdetta heidän elettyyn paikallisuuteensa. Tähän suhteeseen vaikuttavat tunteet, mielialat, ajatukset ja näiden hallinta, jonka saavuttamiseksi nykyaikainen mobiili teknologia antaa mahdollisuuksia. Nämä ”sisäänpäin suuntautuvat” kuulokkeiden käytön vaikutukset koskevat kokemuksen tunnepainotteisempaa puolta ja henkilökohtaisempaa suhdetta ympäristöön. Kuulokkeiden avulla on mahdollista liittää ja määrittää tunteita ja mielialoja tiettyyn ympäristöön, ja siten kuulokkeet ovat mukana rakentamassa suhdetta siihen *paikkaan*, jossa ihminen elää ja johon hän tuntee yhteyttä.

Ajatusten hallinta ja suuntaaminen

Tänään siis kuuntelin tänä syksynä tutuksi tullutta yhtyettä, jonka musiikki on voimakasta ja itsevarmuutta pursuavaa, joukossa tosin muutama herkkäkin kappale. Kuunnellessani tätä musiikkia ja ollessani liikkeellä kaupungilla, tunsin itseni energiseksi ja määrätietoiseksi ja näin ympärilläni asioita, jotka voisivat olla toisin. Tuntui siltä, että elämä ei ole pysähtynyttä vaan kaikki on liikettä, toimintaa ja asiat muuttuvat, ihmiset sopeutuvat muutoksiin ja onpa hienoa, että asioita tapahtuu. Kiinnitin myös tavallista enemmän huomiota muihin ihmisiin, siihen millä tavoin he kävelevät, istuvat, ilmehtivät, ovat kehoissaan. Koin olevani täysin omassani, koin haluavani olla juuri siinä. Jännitin eri lihaksia liikkuessani ja istuessani olin niin levollisesti kuin kykenin. Kuuntelemani musiikki sai sekä aikaan uusia että vahvasti jo olemassa olevia filiksiä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 2, nainen, 26, Tampere)

Kuulokkeet luovat kuuntelijan ympärilleen liikkuvan ”kodin”, mutta kuinka tuota kotia hallitaan? Kuulokkeet antavat niiden käyttäjälle mahdollisuuden erilaisten tunnetilojen, mielialojen ja ajatusten hallitsemiseen ja näin ollen myös mahdollisuuden hallita suhdetta siihen paikkaan, jossa he elävät ja kokevat. Tämä elämismaailman arvaamattomuuden ja kontingenssiuden piirre sekä sen suhde kuulokkeiden käyttämiseen ovat seuraavaksi tarkkailun alla.

Kuulokkeiden tarjoamat hallitsemisstrategiat voidaan jakaa kahteen alueeseen, jotka eivät ole toisistaan täysin erillisiä, mutta jotka kuitenkin kuvaavat kuulokkeiden käytön ja henkilökohtaisen elämismaailman suhdetta kahdelta tärkeältä kantilta. (1) Kuulokkeiden avulla on mahdollista kohdistaa tai sulkea pois ajatuksia tai (2) herättää ja ylläpitää tiettyjä tunnetiloja ja mielialoja. Nämä kaksi osa-alueita ovat vahvasti tekemisissä ihmisen suhteessa paikkaan ja henkilökohtaiseen elettyyn tilaan.

Olen koulussa. Iltapäivä tuo esiin tuntien puurtamisen ja kiireen aikaansaaman uupumuksen ja keskittymiskyvyn heikkenemisen. Luokassa päätetään joka puolella samalla kun yritän saada aikaan edes jotakin järkevää ompelukoneeni kanssa. Yhtäkkiä muistan jemmaanneeni joskus vanhan mp3-soittimeni koulun lipastoon. Kaivan soittimen esiin, laitan kuulokkeet korville ja kas, olen siirtynyt minua ympäröivien luokkakavereiden sanahelinän keskeltä tutun viskiäänän vietäväksi. Nyt minua ei häiritse enää mikään.

(Kuulokepäiväkirja nro: 9, nainen, 25, Tampere)

Usein kuulokkeiden käyttäjät viittaavat kuulokkeiden mahdollisuuteen keskittää ajatuksia tai yleisesti ajatusten hallintaan. Lisäämällä kuulokkeiden äänenvoimakkuutta ulkopuoliset äänet hautautuvat toisten äänien alle ja samalla ”oma itse” unohtuu. Seuraavissa esimerkeissä kuuntelijat ovat menossa töihin ja haluavat ”unohtaa” onko heidän erityisen hyvä tai huono olla. Tässä tapauksessa ajatukset pidetään kuulokkeiden avulla ”kurissa”, ne antavat mahdollisuuden olla ajattelematta jotain tiettyä asiaa ja vaivaavat tai ahdistavat tunteet muuttuvat – ainakin hetkellisesti – nautinnollisiksi:

Musiikin avulla suljen keskustan liikenteen äänet pois. Jollakin tavalla tulee myös olo, että on suojassa, eikä omia ajatuksia tarvitse keskittää kuin eteenpäin vievään tiehen. Velvollisuuksia kohti kävellessä – mikä lähtökohtaisesti tuntuu vastenmieliseltä – musiikki tuottaa kokemuksen siitä, että matka on itselle jollakin tavalla merkityksellinen ja tärkeä. Musiikki auttaa myös orientoitumaan tulevaan.

(Kuulokepäiväkirja nro: 7, nainen, 27, Tampere)

Aamulla menossa töihin ja ei oikein huvita mikään. Kuuntelen punkkia. Usein tulee duunimatkoilla kuunneltua jotain rankempaa musaa niin ei tarvi miettiä työhommia ja bussissa voi olla vaan rauhassa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 15, mies, 26, Tampere)

Ajatusten ohjaaminen ei kuitenkaan aina tarkoita ei toivottujen ajatusten sulkemista pois, vaan kuulokkeiden avulla on myös mahdollista ohjata ajatuksia tiettyyn tai haluamaansa suuntaan. Monet aineistoon osallistuneet kuvailivat keskittymisen paranemista johonkin tiettyyn asiaan liittyen kun he saivat suljettua ympäröivät äänet pois.

Tänään kuuntelin monia erilaisia bändejä tehdessäni koulutehtäviä yliopistolla. Paikka, jossa kyseisiä tehtäviä tein, on yleensä melko meluisa ja ihmiset keskustelevat siellä keskenään, joten tällä tavoin sain suljettua minua häiritsevät taustääänet pois havainnoinnin piiristäni. Käytän tätä kyseistä tekniikkaa usein, kun minun pitää keskittyä johonkin asiaan, esimerkiksi lukemiseen paikassa, jossa on myös muita ihmisiä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 3, mies, 25, Tampere)

Kuuntelin töissä musiikkia Spotifysta. Usein kuuntelen musiikkia töissä kuulokkeilla koska se auttaa keskittymään avokonttorissa. Parhaiten toimii yleensä ennestään tuttu ja sopivan tasainen musiikki.

(Kuulokepäiväkirja nro: 4, mies, 30, Tampere)

Kuulokkeiden ja musiikin avulla voin päästä eroon kaikista äänistä mitä en halua kuulla tai millä ei ole väliä. Kun minulla on omat musiikkini mukamani, tuntuu että saan enemmän irti päivästäni ja voin myös antaa enemmän päivälle itsestäni.. saan keskittyä paremmin musiikin kanssa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 11, mies, 30, Tampere)

Edellä kuvatut esimerkit kuvaavat kuulokkeiden mahdollisuuksia rajata ja kohdistaa ajatuksia. Kuulokkeet antavat myös mahdollisuuden "eristäytyä" tietystä tilanteesta sen sijaan, että pyrkisi eroon jostain tietyistä ajatuksista tai rajamaan ajatuksia johonkin tiettyyn kohteeseen. Tässä esimerkissä kuulokkeiden käyttäjä haluaa yksinkertaisesti olla ajattelematta mitä ympärillä tapahtuu ja vain rauhoittua väsyneen päivän jälkeen:

Illalla kotimatka on pimeä ja kylmä. Valitsen kuulokkeisiini syksyistä musiikkia. Loppujen lopuksi tällaisella hetkellä musiikilla ei ole suuremmin väliä – kunhan se tuntuu hyvältä. Musiikin kuuntelu kotimatalla on rituaalinomaista: jätän päivän koulutehtävät nyt taakseni ja valmistaudun rentoutumaan.

(Kuulokepäiväkirja nro: 7, nainen, 27, Tampere)

Kuulokkeet "hukuttavat" maantieteellisen paikan ja luovat omaa tilaa niiden sijaan. Näin ollen aistit menettävät suoraa kosketustaan ympärillä olevaan ja kuulija ikään kuin leijuu oman maailmansa vietävänä. Ympäristöstä muokkautuu enemmän itselle sopiva tila, joka täytyy henkilökohtaisilla mieltymyksillä. Kuulokkeiden käyttäjillä on kuitenkin koko ajan mahdollisuus suunnata huomiotaan uudelleen ja muokata tuota henkilökohtaista ympäristöä.

Tunteiden hallitseminen ja ylläpitäminen

Kuljeskelen kaupungilla ilman kuulokkeita ja mieleen tuli ajatus, että ongelma tässä elämisessä on se, ettei ole koko ajan taustamusiikkia. Sitä en tiedä, mikä olisi hyvä musiikki siihen tarkoitukseen.. mutta sitä vasten kaikki muuttuisi sopivammaksi.

(Kuulokepäiväkirja nro: 14, mies, 35, Tampere)

Kun on surullinen olo laitan surullista musiikkia ja oikein vellon siinä tunteessa. Kuvittelen, että olen surullisin olento maan päällä ja lohdutan itseäni musiikilla. Tuntuu, että olisin jossain tarinassa ja musiikki säestää sitä, varsinkin kun lähdän kadulle ihmisten sekaan. Se on todella vaikuttavaa vaikka ehkä vähän noloa, mutta muut eivät tiedä mitä mietin. Toisaalta voi käydä toisin päin hyvänä aurinkoisena päivänä ja iloisena. Tänään kävi niin kun illalla lähdin kävelylle puistoon. Puisto näytti syksyisessä illassa hyvin sopivan sen hetkiseen tunnelmaan. Muistin taas missä asun ja että kotini on täällä. Sen jälkeen oli parempi olo tulla kotiin.

(Kuulokepäiväkirja nro: 16, nainen, 25, Tampere)

Kuulokkeet vaikuttavat ajatusten hallitsemisen lisäksi tunnetilojen ja tunteiden ylläpitämiseen ja muokkaamiseen. Eletyn tilan kontingentit piirteet tulevat helpommin käsiteltäviksi, kun kuulijat pystyvät ennakoimaan kokemuksiin ja tunteitaan kuulokkeiden luoman äänimaiseman avulla paremmin. Elämismaailman kokemuksen sattumanvaraisuus ”päällystetään” kuuntelemisella, jonka pyrkimys on korvata ympäriltä kantautuva perusäänien joukko omavalintaisilla äänillä. Näin myös suhde elettyyn tilaan ja paikkaan tulee ”väritetyksi” musiikilla, ja musiikin herättämät tunnetilat tulevat osaksi koettua ympäristöä. Kuulokkeiden käyttäjät kuvailevat kuulokkeiden avulla tapahtuvaa omien mielialojen ja ympäröivän paikan välistä tasapainottelua. Tällöin paikasta ja ympäristön tilasta nousevat kokemukset ja omat tunnetilat pyrittiin tuomaan sopivasti yhteen, niin etteivät ne olleet ristiriidassa keskenään. Tässä prosessissa kuulokkeista kantautuvat musiikki toimi ikään kuin eletyn ympäristön ja sisäisten kokemusten yhteen sovittavana ”liimana”. Näin ollen ympäristön tunnelmaa pyrittiin ehostamaan kuunnellulla äänellä ja näin luomaan voimakkaampi ja henkilökohtaisempi kokemus suhteessa elettyyn paikkaan.

Usein kun tulen ulos kadulle (asun keskustassa) kiinnitän huomiota siihen miltä ulkona yleisesti näyttää eli minkälainen sää on, paljonko ihmisiä liikkeellä, minkälainen yleinen tunnelma on ja pyrin sovittamaan musiikkia siihen sopivaksi. Jos esimerkiksi on kovin sateinen tai syksyinen sää ja ihmiset ryntäilevät nopeasti sisätiloista toisiin niin yritän hakea jotenkin siihen sopivaa musiikkia (en esimerkiksi mitään "aurinkoista" tai iloista musiikkia vaan jotain joka sopii siihen tilanteeseen). Näin tunteet voimistuu ja se vaikuttaa olooni paljon.

(Kuulokepäiväkirja nro: 5, mies, 28, Tampere)

Takaisin päin kävellessäni koukkasin tarkoituksella puiston kautta. Puistossa näkymä, jossa yhdistyi kaupungin ääriiviivat, puiston puut ja lampi yhdistettynä vielä kuulaaseen musiikkiin tuotti aika kauniin kokemuksen. Pysähdyin toljottamaan maisemaa, kuuntelemaan musiikkia ja tunnustelemaan näiden tuottamaa yhdistelmää, joka tuntui olevan enemmän kuin osiensa summa. Parhaat hetket kuulokkeiden kanssa ovat tällaisia; ne auttavat keskittymään hetkeen.

(Kuulokepäiväkirja nro: 10, mies, 28, Tampere)

Kuulokkeiden tarjoamat tunnetilojen hallitsemiseen vaikuttavat ominaisuudet yhdistettynä kuulokkeiden mobiilin luonteeseen tekevät niistä tehokkaan teknologian, joka mahdollistaa kuuntelemisen eri ympäristöissä ja näin paikkojen kokemisen eri tavoin. Paikan luonnollisen äänimaiseman korvautuminen uudella, henkilölle itselleen tärkeällä äänimaisemalla, saa ympäristön tuntumaan uudelta, voimakkaalta ja paljastamaan uusia piirteitä, joita ennen ei ehkä ole onnistunut huomaamaan. Kuulokkeiden kyvyn liikuttaa ääntä ja eletyn kokemuksellisuuden suhde tulee esiin seuraavassa kuvauksessa

Olen paikassa, jonka lähellä ei ole katuvaloja, ja öiden ollessa pilvettämiä ja pimeitä, ainoat valot näkyvät taivaalla. Nyt on pilvistä, mutta saan idean, että olosuhteiden ollessa otolliset otan kuulokkeet mukaani, menen yöllä ulos kuuntelemaan musiikkia ja katselemaan taivaalle. Tekee mieli kuunnella musiikkia eikä tehdä muuta.

(Kuulokepäiväkirja nro: 8, nainen, 28, Turku)

Kuulokkeiden käyttäjät kertovat myös kuulokkeiden mahdollisuudesta viedä heidät muistoissaan muualle paikasta riippumatta, olivatpa he liikkeessä tai odottamassa linja-autoa. Usein kuulokkeiden avulla herätetyt muistot luovat jonkinlaista narratiivia kaupunkiympäristössä, jossa ei muuten välttämättä ilmene kuulokkeiden käyttäjille merkityksellistä narratiivisuutta. Näin kuulokkeiden käytöllä pyritään ylläpitämään miellyttävää tunnetta niissä paikoissa, jotka muuten koetaan tylsiksi tai mielenkiinnottomiksi.

Tänään kuuntelin vanhoja suosikkikappaleita bussissa mennessäni kouluun. Tylsää bussissa istumista, mutta vanhat kappaleet muistuttivat nuoruuden reissuista. Suljin silmäni ja bussin värinä muistutti minua Itä-Euroopan matkoista.. Muistan kun kuuntelin samaa musiikkia siellä. Kun avasin silmät näin Tampereen, mutta sitten taas palasin muualle.

(Kuulokepäiväkirja nro: 11, mies, 30, Tampere)

Vaikken olekaan vaihtanut musiikkia soittimeeni pitkään aikaan, löydän musiikkikirjastoa selatessani levyn jonka en todellakaan muistanut soittimessa olevan ja jota en ole kuunnellut pitkään aikaan. ... Ajattelen 16 tunnin junamatkaa jonka tein Yhdysvalloissa viime kuussa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 8, nainen, 28, Turku)

Kuulokkeiden avulla on siis mahdollista herättää muistoja oman elämän varrelta ja näin ”matkata” noihin vanhoihin paikkoihin. Kuulokkeet tarjoavat mahdollisuuden rakentaa uudelleen muistoja ja helpottavat muistojen narratiivista rakentumista paikoissa, joissa muuten tuo muistelemine olisi hankalaa. Kuulokkeiden synnyttämässä kuplassa tapahtuva muistelemine vahvistaa tunnetta omasta merkittävydestä ja toisaalta muistojen herättämä narratiivine kokemus suhteessa kuuntelijan tämänhetkiseen tilaan luo mielenkiintoisen yhdistelmän, jossa kuulokkeiden äänet tuntuvat olevan merkittävä muistojen välittäjä, joita ilman muistoja ei samoissa ympäristöissä syntyisi.

Edellä on kuvattu niitä tapoja, joilla kuulokkeiden käyttö rakentaa kuuntelijan suhdetta paikkaan ja elettyyn tilaan. Kuulokkeiden avulla on mahdollista sulkea pois epämiellyttäviä ajatuksia, kohdistaa ajatuksia meluisassa ympäristössä tai sulkea ajatukset ”pois päältä” ja vain olla uppoutuneena äänellisessä ”kuplassa” riippumatta ympärillä olevasta maailmasta. Toisaalta kuulokkeiden tarjoama yksityinen äänimaisema voi olla liittämässä henkilökohtaisia mielialoja ja ympäristöä ja näin voimistaa ja ehostaa kokemuksia eletystä paikasta ja merkityksellisestä ympäristöstä, jossa kuuntelija elää.

Ajan uudelleen sovitus

Viimeinen kognitiivisen tilan ja kuulokkeiden käytön välinen erityispiirre liittyy aikaan. Ihmisen käsitys ajasta – melodiasta, rytmistä ja tahdistä – avautuu äänellisten ärsykkeiden kautta. Näin myös kuulokkeiden käyttö ja niiden kautta kuunneltava musiikki vaikuttaa ihmisten kokemukseen ajasta, ja kuulokkeet ovat myös osana ajan kokemisen hallitsemista niiden käyttäjien kulkiessa kaupungilla, välillä odottaen ja välillä liikkuen paikasta toiseen. Seuraavaksi selvennän kuulokkeiden ja ajan kokemisen välistä suhdetta.

Saan muutaman tunnin junamatkan lähes aina kulumaan todella helposti vain kuuntelemalla musiikkia ja katselemalla maisemia.

(Kuulokepäiväkirja nro: 8, nainen, 28, Turku)

Pyöräily yliopistolle ja takaisin kotiin. Ulkona liikkumista jonka kesto ylittää 5 minuuttia = musiikin kuuntelu välttämätöntä.

[...]

Matkustan Jyväskylästä Helsinkiin junalla. Monen tunnin liikkuminen julkisilla vaatii ehdottomasti musiikin kuuntelua, varsinkin kun vastaavia reissuja tulee tehtyä melko usein. Bussi- ja junamatkat eivät vaadi muuta ajanvietettä, maisemia katselee mielellään varsinkin ruskun aikaan ja kuunneltava musiikki tulee yleensä valittua kelin mukaan. Kun lasken mukaan matkat juna-asemalle Jyväskylässä sekä asemalta pois Helsingissä, pidin kuulokkeita lähes yhtä mittaa päässä noin neljä tuntia.

(Kuulokepäiväkirja nro: 1, mies, 30, Jyväskylä)

Aika on olennainen tekijä arkipäivän satunnaisuudessa ja sattumanvaraisuudessa. Kuulokkeiden käyttäjät heräävät uuteen päivään ja usein alusta asti he kuuntelevat kotonaan musiikkia tai televisio täyttää kodin äänillä. Jo ennen siirtymistään kaupunkitilaan kuulokkeiden käyttäjät ovat tottuneet siihen, että tuo aika koetaan ”täytettäväksi” enneminkin kuin jätettäväksi ”tyhjäksi”. Aikaa ”täytettäessä” ajan keston kokeminen muuttuu. Kuulokkeiden avulla ajan kulumisen koetaan nopeutuvat. Näin kuulokkeiden käyttäjät pystyvät välttämään tylsistymistä tilanteissa, jotka muuten tuntuisivat tyhjänpäiväisiltä.

Tällä viikolla näköjään musiikinkuuntelu on lähinnä rajoittunut bussi- ja kävelymatkoihin. Tällä tavoin siirtymät paikasta toiseen tuntuvat nopeammilta. Se johtuu varmaankin siitä, että uppoutuu omiin ajatuksiin ja omiin ääniin.

(Kuulokepäiväkirja nro: 3, mies, 25, Tampere)

Kuuntelen musiikkia kun odotan bussia. Näissä tilanteissa kuulokkeet ovat todella kätevät. Tällaiset odottelut keskellä päivää sujuvat paljon mukavammin kun voi kuunnella musiikkia. Jos ei ole kuulokkeita niin odottelemisen on turhauttavaa. Sama homma kun kävelee paikasta toiseen. On leppoisampaa. Aina kun ei ole mitään varsinaista tekemistä ja on kaupungilla, niin tulee käytettyä kuulokkeita.

(Kuulokepäiväkirja nro: 5, mies, 28, Tampere)

Käyttäjät saattavat myös sovittaa aikaa uudelleen jakamalla aika osiin keskittyen päämäärään pääsemiseen. Näin ollen kuulokkeiden avulla musiikkikappaleista on mahdollista muodostaa ikään kuin ajan yksiköitä, joiden avulla aikaa on mahdollista hahmottaa eritavalla arkipäivän keskellä. Aika ei ole enää välttämättä kellon määrittämä, vaan itse valitsemien kappaleiden kokoelman ja musiikin määrittelemä. Matkoihin kulunut aika saatetaan kokea myös valmiiden soittolistojen keston perusteella. Seuraava kuulokkeiden käyttäjä kuvailee kuulokkeiden vaikutusta ajan kokemiseen talvipäivän matkanteossa.

Tänään kuuntelin myös musiikkia liekkuessani kaupungilla. Ulkona oli kylmä ja lähtiessäni ajattelin, että määränpäähän on pitkä matka ja ei huvittaisi lähteä tuonne kylmään. Tiesin, että matkaan menee oikeasti vain noin 15 minuuttia, mutta se tuntui pitkältä tuossa pakkasessa. Musiikkia kuunnellessa matka kuitenkin meni helposti, tiesin, että ehdin kuuntelemaan noin kaksi kappaletta tuossa ajassa ja sitten matka on ohi. Kuunnellessa sai muuta ajateltavaa kuin kylmän sään ja matka oli mukavampi. Pakkanen ei purrut niin kovasti kun keskittyi musiikkiin.. jos en olisi kuunnellut musiikkia olisin vain jatkuvasti keskittynyt siihen kuinka kylmä onkaan ja kuinka kauan matkaa on jäljellä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 14, mies, 35, Tampere)

Toiset kuulokkeiden käyttäjät kuvailevat kuulokkeiden täyttävän lyhyitä siirtymisiä paikasta toiseen. Tällaiset lyhyet siirtymiset koetaan ”tyhjäksi” ajaksi ja kuulokkeiden on mahdollista täyttää tällaisia lyhyitä ”aukkoja” arkipäivän keskellä. Näin tällaiset ”aukot” muuttuvat merkitykselliseksi ajaksi ja samalla siirtymiset saavat muutakin sisältöä kuin liikkumisen. Arkipäiväiset siirtymiset ja odottamisen ajanjakson tuntuvat ajalta, joka on mahdollista saada käytetyksi paremmin tai mukavammin kuulokkeiden avulla. Kuulokkeiden mobiili piirre

tekevät niistä otollisen teknologian lyhyiden hetkien täyttämiseen: ne kulkevat helposti mukana ja niiden käyttöönotto on nopeaa.

Kuuntelen kuulokkeilla musiikkia kävellessäni kaupungilla illalla, olen menossa tapaamaan kavereita ja vähän ajoissa. Tällaisessa tilanteessa, kun aikaa kuuntelulle ei ole paljoa (reilu puoli tuntia), tekee mieli kuunnella joitain hetkeen sopivia omia suosikkibiisejä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 8, nainen, 28, Turku)

Kuulokkeeni hajosivat jokin aika sitten, ja en ole viitsinyt halvoilla ja ääntä ulospäin vuotavilla kuulokkeilla kuunnella tähän mennessä mitään. Lenkit ovat olleet tänä vähämusiikkisena aikana erilaisia, samoin siirtymiset. Olen ilman kuulokkeita ulkona kävellessäni ja juostessani kiinnittänyt eritavalla huomiota ympäristööni. Tämä on ollut osittain hyvin miellyttävää vaihtelua, koska yleensä kuuntelen kuulokkeilla musiikkia juuri "tyhjinä hetkinä" kun esim. siirryn paikasta toiseen tai juuri lenkillä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 10, mies, 28, Tampere)

Toisaalta ajan täyttäminen musiikilla näyttää kuulokkeiden käytännöllisyyden teknologisen objektina. Sen avulla musiikista tulee tietyllä tavalla "tavaraa", jota on mahdollista hyödyntää jonkin tietyn päämäärän saavuttamiseksi. Näin ollen kuulokkeet voivat toimia hyvin käytännöllisinä ja tilanteeseen helposti mukautuvina laitteina.

Toisaalta jos on esim. kyseessä hyvä albumikokonaisuus, on sen pätkittäinen kuunteleminen lyhyillä matkoilla välillä turhauttavaa. Ehkä silloin korostuu tällaisen tyhjiä aukkojen täyttämisen tietty kepeys, musiikki on aika välineellisessä roolissa.

(Kuulokepäiväkirja nro: 10, mies, 28, Tampere)

Kuulokkeiden käyttäjillä on tarve ylittää arjen tavanomaisuudet ja he näyttäisivät vastustavan kuulokkeiden avulla tätä tavanomaisuutta. Tavanomaisuus tulee esille kun arkipäivän tapahtumien väleissä ilmenee merkityksetöntä aikaa. Usein siirtyminen tai odottaminen kaupunkitilassa näyttäytyy "hukatulta" ajalta ja kuulokkeet mahdollistavat tällaisten ajanjaksojen muuttamisen merkitykselliseksi ajaksi. Kuulokkeet tarjoavat käyttäjilleen "omaa aikaa", samaan tapaan kuin kirjan lukeminen, mutta kuulokkeet antavat mahdollisuuden tähän jopa keskellä arkipäivän toimia ja liikkeessa lyhyitä (tai pitempiä) matkoja kaupungin sisällä.

Edellisissä kappaleissa on käsitelty kuulokkeiden käytön vaikutusten ensimmäistä pääteemaa, joka sisälsi kuulokkeiden vaikutuksia, jotka saavat merkityksensä suhteessa kuuntelijan omaan sisäiseen kokemusmaailmaan. Nämä sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset koskevat "sosiaalisen tilan" kognitiivista ulottuvuutta. Kuulokkeiden käytön yhteydessä kognitiivisen tilan pyrkimys hallittavuuteen tulee esille kuulokkeiden luodessa mahdollisuuksia hallita omaa kokemustaan ja kaupunkiympäristön kontingenteja piirteitä. Seuraavaksi siirryn toiseen "sosiaalisen tilan" ulottuvuuteen, joka on "moraalinen tila". Samalla siirryn kuulokkeiden käytön fenomenologisen analyysin toiseen pääteemaan, joka koskee kuulokkeiden käytön "toisiin ihmisiin suuntautuvia" vaikutuksia.

II: Kanssaihmissiin suuntautuvat vaikutukset: Moraalinen kaupunki

Toinen ”sosiaalisen tilan” ulottuvuus on Baumanin mukaan ”moraalinen tila”. Moraalinen tila rajautuu toisista välittämisen ja koettujen sosiaalisten velvollisuuksien mukaan (Karisto, 1998, 63). Moraalinen tila ei ole vertailukelpoinen kognitiivisen tilan kanssa: jos kognitiivisen tilan objektit ovat niitä joiden *kanssa* ihminen elää, niin moraalisesta tilan objektit ovat niitä, joita *varten* hän on. (Bauman, 1993, 165) Kognitiivisen tilan kontrollin painotus ja pyrkimys järjestyksen säilyttämiselle ei sovi yhteen moraalisesta tilan vaatimukselle olla toista *varten*. Moraalisesta tilan rakentuminen ei ole itsestäänselvyys, mutta ”se ilmenee päivittäin ja toistuen – joka kerta kun ihmiset välittävät, rakastavat ja auttavat niitä, jotka sitä tarvitsevat” (Bauman, 1993, 185). Moderni kehitys ja globalisaatio ovat kuitenkin vaikuttaneet moraalisesta tilan rakentumiseen siten, että enää *läheisyys* ei edellytä lähellä oloa ja lähellä olo ei enää tarkoita *läheisyyttä* (Clarke & Doel, 2011, 51).

Edellä kuvattu läheisyyden ja lähellä olon välinen jännite käy hyvin ilmi, kun tarkastellaan kuulokkeiden käyttöä moraalisesta tilan näkökulmasta. Globalisaatio ja teknologinen kehitys yhdistää ihmisiä, mutta samalla eristää ihmisiä toisistaan. Kuulokkeiden käyttö on jokapäiväinen esimerkki siitä, millä tavalla moraalinen tila ja sen sisältämät ristiriidat tulevat näkyviin nykyaikaisen kaupungin keskellä.

Seuraavat päätelmät on johdettu tutkimuksen aineiston pohjalta ja ne liittyvät kuulokkeiden käytön toiseen pääteemaan – kanssaihmissiin suuntautuvat merkitykset – jossa kuulokkeiden käyttö tulee merkitykselliseksi suhteessa kaupunkitilassa kulkeviin kanssaihmissiin.

Kun kuuntelen kuulokkeilla musiikkia, tuntuu kuin uiskentelisin ihmisten seassa, virran mukana mutta kuulokkeiden kanssa ihmisten virta on vähän erilaisen tuntuinen ja kuulokkeiden kanssa en huku virtaan täysin koska minulla pysyy kuitenkin oma musiikki, omat ajatukseni, omat tunteeni jotenkin itselläni.. mulla pysyy oma identiteettini. Meen virran mukana ja sen seassa, mutta menen jotenkin täysin omana itsenäni.

(Kuulokepäiväkirja nro: 12, nainen, 29, Tampere)

Kuulokkeet luovat käyttäjänsä ympärille kilven, joka hetkellisesti antaa mahdollisuuden ”asemoitua sosiaalisen teatterin ulkopuolelle” (Thibaud, 2003, 1). Näin ollen edellä mainittu läheisyyden ja lähellä olon jännite tulee selvästi ilmi. Kuulokkeiden kanssa kulkevat ihmiset

saattavat olla hyvinkin lähellä toisiaan, mutta silti eivät ole tekemisissä toistensa kanssa tai edes huomaa toisia ihmisiä johtuen omasta samanaikaisesta eristäytyneisyydestään. Kuulokkeet luovat ”välimatkaa” ihmisten välille, vaikka oltaisiinkin fyysisesti lähekkäin.

Usein kuulokkeiden kanssa tuntuu myös helpommalta olla esim. hississä. Hississä matkustaminen on aina jollain tapaa kiusallista, mutta kun kuuntelen kuulokkeilla musiikkia tilanne on toinen. Se on toinen niin, että musiikin kuuntelu itsessään tekee hissimatkasta mukavamman mutta myös siten, että kuulokkeet vapauttavat kiusallisuudesta: kun kuuntelen hississä musiikkia ja hississä on joku toinen tuntematon henkilö, kiusaantunut tilanne raukeaa, voin helpommin olla tilanteessa joka normaalisti olisi kiusallinen. Olen myös huomannut, että vaikka itse en olisi se joka kuuntelee, sama vapautuneisuus on kuitenkin läsnä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 5, mies, 28, Tampere)

Välillä tämä eristäytyneisyys on tarkoituksenmukaista ja tällöin kuulokkeet toimivat eräänlaisena ”suojasatamana”, jonka seinien sisällä saa kuuntelija olla rauhassa, kulkea matkaansa eteenpäin ilman keskeytyksiä.

Musiikin kuuntelu on myös omaa aikaa. Silloin voi piiloutua kaikilta mahdollisilta sosiaalisilta kontakteilta, jotka aamulla tuntuvat vastenmielisiltä.

(Kuulokepäiväkirja nro: 7, nainen, 27, Tampere)

Joskus taas kuulokkeiden käyttäjät törmäävät eristäytyneisyyden ilmiöön kun toisten ihmisten käytös tuo sen esille tai esimerkiksi syntyy vaaratilanne.

Välillä huomaan olevani täysin ajatuksissa kun kuuntelen musiikkia. Tänään kävelin Stockmannilla kuunnellen musiikkia ja jäin ajatuksissani katselemaan jotain kirjan kantta huomaamatta, että tukin kulkuväylän. Tosin kukaan ei mitenkään ilmoittanut minulle siitä, ihmiset vain kiersivät minut.

(Kuulokepäiväkirja nro: 6, mies, 25, Tampere)

Usein kuulokkeiden käyttäjät myös kuvailevat sitä, kuinka heille herää tunne, että heidän on riisuttava kuulokkeet pois toisen ihmisen takia. Näin näyttäytyy myös ”moraalisen tilan” vaatimus, jonka mukaan tilassa ollaan myös toisia varten. On kuitenkin huomionarvoista, että tällaisissa tilanteissa kuulokkeiden käyttö lopetetaan vain hetkellisesti kanssakäymisen ajaksi ja usein jatketaan heti kanssakäymisen päätyttyä.

Bussipysäkillä minun ja vanhan lukiokaverini katseet kohtasivat ja huomasin hänen ottavan omat nappinsa korvistaan pois ja lähestyvän minua. Olisin tällä kertaa ollut täysin tyytyväinen siihen, että nyökyttelisimme toisillemme myhäillen (sillä taidamme molemmat olla sellaisia herkästi hyväntuulisia). Minäkin otin tietysti kuulokkeet pois, koska hänkin oli ottanut, ja sammutin musiikin. Menimme samalla bussilla rautatieasemalle asti ja juttelimme niitä näitä. Kun erosimme, laitoin kuulokkeet takaisin päähäni ja hän teki samoin.

(Kuulokepäiväkirja nro: 2, nainen, 26, Tampere)

Otin kuulokkeet pois kun poikkesin matkan varrella kauppaan asioimaan. Jotenkin se ei ole soveliaista kanssaihmissä kohtaan ja kappaleet saattavat mennä ns. pilalle.

[...]

Otan kuulokkeet aina ajoissa jo pois ennen kuin menen paikkaan x jossa ihmisiä, joista se voisi olla epäkohteliasta. Joskus oon kokeillut sillä tavalla, että toinen kuuloke korvakäytävässä ja toinen poissa havainnoimassa ympäristöä tai kassaa kaupassa, mutta se ei ole kivaa tai reilua läsnäoloa kummallekaan.

(Kuulokepäiväkirja nro: 13, nainen, 30, Tampere)

Toisaalta ”moraalisen tilan” painotus toisiin ihmisiin saattaa myös näyttäytyä pelkona suhteessa toisiin ihmisiin. Monet aineiston osallistujat kuvailevat kuulokkeiden ja pelon kokemisen suhdetta. Toisaalta kuulokkeiden eristävä vaikutus saattaa herättää pelon tunteita, koska se estää ympäristöstä nousevien signaalien havainnointia.

Kun olen palaamassa kotiin samana yönä, tulee mieleeni keskustelu kahden naispuolisen ystäväni kanssa liittyen musiikin kuuntelemiseen kaupungilla myöhään illalla. He kauhistelivat kun kerroin pitäväni musiikin kuuntelemisesta kävellessäni yksin kaupungilla yöllä. Ystäväni nimittäin pitivät toimintaa turvattomana, sillä kyseisissä tilanteissa jonkun on halutessaan helppo yllättää. Asia varmasti pitää paikkaansa jollain tasolla, mutta siitä huolimatta pidän musiikin kuuntelemisesta myöhään illalla tai yöllä ja pimeällä. Toki paikkaa kannattaa vähän miettiä, ja jos tunnen oloni vähänkään turvattomaksi jossain, en pysty keskittymään kuuntelemiseen kunnolla eikä silloin tee edes mieli kuunnella musiikkia.

(Kuulokepäiväkirja nro: 8, nainen, 28, Turku)

Jotkut kuulokkeiden käyttäjät kuvailevat kuulokkeiden luovan turvallisuuden tunnetta kaupunkiympäristössä. Näin voi tapahtua kahdella tavalla. (1) Kuulokkeiden luoma yksityinen äänimaisema saattaa itsessään rahoittaa kuulijaansa ja tuoda turvallisuuden tunnetta.

Kuuntelen yleensä musiikkia iltaisin tai öisin koska silloin kuuntelemisessa on enemmän fiilistä. Tulee myös turvallinen olo kun kuuntelee tuttuja biisejä, esim joku lyhyt pimeä kadunpätkä vaan lipuu ohi.. en tosin tiedä johtuuko turvallinen tunne vain siitä ettei kuule ympäristön ääniä tai on muuten vaan ajatuksissaan... Joka tapauksessa yöllä ei pelota jos on kuulokkeet mukana.

(Kuulokepäiväkirja nro: 16, nainen, 25, Tampere)

(2) Toisaalta kuulokkeet toimivat tietynlaisena "älä häiritse"-kylttinä toisille ihmisille ja tällöin toiset ihmiset eivät edes pyri ottamaan kontaktia kuulokkeiden käyttäjään. Tämä kuulokkeiden ja "moraalisen tilan" välinen ilmiö näyttäytyy pelon kokemuksen lisäksi myös arkipäivän kaupungin tavallisissa ihmissuhteissa, kuten suhteessa mainosten- tai lehdenjakajiin.

Kuulokkeissa on se mukava puoli, että illalla kulkiessa humalaiset ihmiset ei käy häiritsemään kun huomaavat, että en kuitenkaan kuule mitä ne mahtavat minulle jauhaa ja kävelen vaan ohi.

(Kuulokepäiväkirja nro: 12, nainen, 29, Tampere)

Tykkään käyttää kuulokkeita esimerkiksi sen takia, että sillä tavalla en joudu kohtaamaan feissareita, mainosten/lehdenjakajia. He eivät tule kohdalleni ja pääsen jatkamaan matkaani rauhassa. Oikeastaan tämä koskee muitakin ihmisiä kaupungilla: kun kuuntelen kuulokkeilla musiikkia, ihmiset näkevät sen ja eivät tule kysymään tai puhumaan.

(Kuulokepäiväkirja nro: 5, mies, 28, Tampere)

Kuuntelin musiikkia kävellessäni kouluun. Sillä pääsee hyvin pakoon feissareita ja ilmaislehtien jakelijoita, ne eivät edes viitsi yrittää...

(Kuulokepäiväkirja nro: 11, mies, 30, Tampere)

Edellä olen kuvannut sitä miten kuulokkeet vaikuttavat "moraalisen tilan" sisällä ihmisten välisiin suhteisiin. Toisaalta kuulokkeet eristävät käyttäjiään toisista ihmisistä, mutta usein tämä ominaisuus myös herättää ihmisissä ymmärryksen siitä, että tietyissä olosuhteissa kuulokkeiden käyttöä tulee rajoittaa. Kuulokkeiden toisilta eristävä vaikutus luo toisille turvallisuuden tunnetta ja viestii toisille, että käyttäjä ei ole tällä hetkellä tavoitettavissa.

Seuraavaksi siirryn kuulokkeiden käytön viimeiseen päätteeseen: ”ulospäin suuntautuvat vaikutukset”. Viimeinen päätteema kuvaa niitä tapoja, joilla kuulokkeiden käyttö muokkaa suhdetta fyysiseen kaupunkiin. Ulospäin suuntautuvat vaikutukset ovat tekemisissä kuulokkeiden tuottaman äänen ja kaupungin esteettisen kokemisen kanssa.

III: Ulospäin suuntautuvat vaikutukset: Esteettinen kaupunki

”Sosiaalisen tilan” kolmas ulottuvuus on ”esteettinen tila”. Se rakentuu uteliaisuuden ja kokemuksellisen intensiteetin hakemisen seurauksena. Esteettinen tila yhdistyy tämän tutkimuksen analyysin viimeiseen kuulokkeiden käytön pääteemaan: ”ulospäin suuntautuvat” vaikutukset. Seuraavaksi siirrymme kaupungin esteettisyyden puoleen, joka tässä tutkimuksessa ilmenee visuaalisen kaupunkiympäristön ja kuulokkeiden tarjoaman yksityisen äänimaiseman keskustellessa keskenään.

Flanööri (flâneur) on usein nähty modernille ajalle arkkityyppisenä esimerkkinä kaupungissa anonyymisti kuljeskelevasta tarkkailijasta, jolle juuri suurkaupunki on mielekäs ympäristö. Hänen olemisentapansa mahdollistaa jonkinlaisen mielekkään elämän mahdollisuuden modernissa kaupungissa. Keskellä kaupunkia flanööri pystyy pitämään oman etäisyytensä muihin muuttamalla fyysisen läheisyyden *esteettiseksi* läheisyydeksi. Flanööri kykenee luottamaan muiden vieroksumaan hektiseen suurkaupunkiyhteisöön ja hän tietyllä tavalla ammentaa voimaa modernista ambivalenssista, joka on muuten yleisesti nähty ahdistavana. (Clarke & Doel, 2011, 51)

Edellä kuvattu flänööri tai *tarkkailija* on keskeinen piirre esteettisen tilan kannalta. Tämä esteettinen tila edellyttää kuitenkin kognitiivisen tilan hallittua ja järjestäytyntä tilallisuutta, koska vain tällaisessa hallitussa tilassa esteettinen nautinto on mahdollista, ja vain tällaisessa tilassa tarkkailijat pystyvät ”saamaan valtaa” – sanan esteettisessä mielessä. (Bauman, 1993, 169) Esteettisen kontrollin voima on sen ”vähäpätöisyydessä”: esteettinen valta tai kontrolli ei tunkeudu sille alistuvien kohteiden elämiin, se ei rajoita heidän mahdollisuuksiaan. Se laittaa tarkkailijan ohjaajan penkille eivätkä sen kohteet tiedä kuka ohjaajan penkillä istuu (tai tiedä edes minkään ohjaajan penkin olemassaolosta). Toisin kuin kognitiivisessa tilassa, jossa tilaa pyritään ottamaan haltuun, esteettinen tila elää ja ammentaa tuosta tilan kontingenttiudesta. Juuri tilassa esiintyvät sattumanvaraiset tapahtumat ja niiden tuntemattomuus antavat tarkkailijalle vallan itse määrittää niitä kuitenkin alistamatta noita tilan tapahtumia vallan avulla – tarkkailija määrittää tapahtumille merkityksiä, jotka ilmenevät vain hänelle itselleen. (Bauman, 1993, 169) Näin kaupunkitilasta muodostuu ”leikkikenttä”, jossa kulkija saattaa kuljeskella ilman määränpäättä, välillä pysähtyen katselemaan ympärilleen.

Tällainen tila on viimeisen kuulokkeiden käytön pääteeman – ulospäin suuntautuvat vaikutukset – pohjalla. Ulospäin suuntautuvat vaikutukset saavat merkityksensä suhteessa fyysiseen, rakennettuun ympäristöön. Näin ollen kuulokkeet tuovat oman panoksensa siihen, kuinka kuulija kokee ympäristönsä ja etenkin kuinka visuaalinen ja auraalinen yhdessä rakentavat esteettistä kokemusta tilasta.

Kuulokkeilla tuntuu, että musiikki olisi joka paikassa mihin katson. Tietenkin se on vain minun omissa korvissani, mutta kun kuuntelen musiikkia ja katselen ympärilläni, tuntuu, että musiikki olisi joka paikassa ympärilläni.

(Kuulokepäiväkirja nro: 11, mies, 30, Tampere)

Myöhemmin kaupungilla kävellessäni kuuntelin levyä, joka lienee määriteltävissä ambientiksi/uusklassiseksi. Ääni on pelkästään melko vähäeleistä pianonsoittoa. Huomasin jälleen kuinka kuunteleman musiikki muutti kaupunkiympäristön täysin erilaiseksi. Lumettoman alkutalven harmaa pimeys ja töistä melko apean oloisena kotiin palatessa, Tampere näyttäytyi jotenkin seesteisen kauniina musiikin avulla.

(Kuulokepäiväkirja nro: 10, mies, 28, Tampere)

Kuulokkeet toimivat tehokkaana kaupunkilaisten ”esteettisen vallankäytön” välineenä. Ne mahdollistavat esteettisen kokemuksen ennennäkemättömillä tavoilla arkipäivän keskellä. Kuuntelijat usein kuvailevat kokemuksia kaupungissa esteettisin termein, ja monesti esille nousee kokemus, jota kuvaillaan ”elokuvallisin” termein.

Oli kaunis päivä ja kuuntelin rauhallista, hitaaseen kävelytahtiini ja tasaiseen mieleeni sopivaa musiikkia. Maailmakin hidastui. Tuntui hyvältä kuunnella rakasta vanhaa tuttua yhtyettä tässä elämäntilanteessa ja hetkessä. Pidän aurinkoisen, kirkkaan sään ja valitsemani musiikin yhdistelmästä, sillä aiemmin olen liittänyt kyseisen yhtyeen kuuntelemisen ankeuteen, harmauteen, märkyyteen ja vähän surumielisempään tunnelmointiin. Nyt tuli uudistunut olo, turvallisella tavalla. Tuntui elokuvalliselta.

(Kuulokepäiväkirja nro: 2, nainen, 26, Tampere)

Naukkarisen (2006, 29-31) mukaan ympäristöön kohdistuva estetiikka eroaa perinteisestä taidefilosofian näkemyksestä, jossa esteettisen kokemuksen lähteenä oli suhteellisen stabiili objekti, teos (esim. veistos, maalaus tai toistettavaksi tarkoitettu sävelletty teos). Ympäristöestetiikan kohdalla havaitsija valitsee itse näkökulman valtavaan kokonaisuuteen,

joka ennemminkin on katoavainen kuin pysyvä. Ympäristöä tarkkaillessa kuulokkeita kuunteleva rajaa itse sitä, mitä haluaa tarkkailla ja kuulokkeiden luoma äänimaisema on mukana ohjaamassa huomiota. Kuulokkeiden avulla kuuntelija pystyy itse vaikuttamaan esteettiseen kokemukseen ympäristöstä suuremmin kuin perinteisten taideteosten kohdalla; kuulokkeiden luomalla äänimaisemalla on mahdollista vaikuttaa ympäristöön liitettäviin merkityksiin ja omaan suhtautumiseensa sitä kohtaan.

Yritän yleensä yhdistää sen hetkisen yleisen fiiliksen ja kuuntelemani musiikin yhteen. Jos olen masentunut tai surullinen, kuuntelen yleensä sellaista musiikkia, joka jollain tavalla vahvistaa niitä tunteita. Tänäpäin olin harmeissani ja lähdin kaupungille ja laitoin jotain melankolista musiikkia soimaan. Koko kaupunki näyttää silloin surumieliseltä, mutta samalla jotenkin lohdulliselta. Kuulokkeita käyttäessäni huomioni kiinnittyy myös yksityiskohtiin, kuten kosken juoksuun tai vanhoihin savupiippuihin. Tampereella on yksi silta, josta pidän ja usein menen tuolle sillalle katselemaan maisemaa, tänäpäin. Sille sillalle vaan tulee usein mentyä katselemaan. Pysähdyin sillalle katselemaan kosken juoksua, samalla kuuntelin haikeaa musiikkia ja tuntui, että olisin ollut kaiken keskipiste. Tuntui kuin kaupunki olisi ollut surullinen kanssani; hitaasti valuva tumma vesi, kostean viileä ilma, juuri tämä musiikki... tuntui, että ne kaikki sopivat täydellisesti yhteen.

(Kuulokepäiväkirja nro: 15, mies, 26, Tampere)

Kuulokkeiden käyttö ruokkii mielikuvitusta ja luo ympäristölle uusia merkityksiä, jotka ovat tiedossa vain kuulokkeiden käyttäjällä itsellään. Seuraava esimerkki kuvaa tapaa, jolla monet kuvailivat kuulokkeiden käytön herättämiä "elokuvallisia" tuntemuksia, jotka kuuntelijat yhdistivät ympäristöönsä. Esimerkissä kuuntelija liittää näkemäänsä omia fantasioitaan ja tarinoitaan samalla itse ollen tarinan "ohjaajana".

Istun kahvilassa ja luen kirjaa. Kuulokkeet on päässäni, mutta en nyt juuri kuuntele mitään (kuulokkeet eristävät ääniä ilmankin).. Välillä lopetan lukemisen ja kuuntelen kuulokkeilla musiikkia. Kun laitan musiikin päälle, katseeni harhailee ja kiinnitän huomiota talojen kattoihin. Mietin kaupungin historiaa ja sen tapahtumia aikojen saatossa. Kun katselen ihmisiä heistä kaikista tulee positiivinen olo, kaikki näyttää kummalliselta touhuamiselta... Seuraan pitkään yhtä vanhaa miestä ja mietin minkälainen hänen elämänsä on ollut. Musiikki luo hänelle oman tarinan. Mietin, että ehkä hän on ollut töissä tuossa talossa... Koko näkymä tuntuu olevan täynnä mielenkiintoisia yksityiskohtia, jotka kertovat tarinaa. Kuulokkeet ja musiikki tekee kaupungista elävämmän.

(Kuulokepäiväkirja nro: 16, nainen, 25, Tampere)

Visuaalinen ympäristö näyttäytyy kuuntelijoille erilaisena: visuaalinen ympäristö määrittyy kuuntelijan omien halujen ja valitsemansa musiikin välittämänä. Fyysinen ympäristön saattaa muuttua teatraaliseksi näytelmäksi, jossa näyttelijöinä toimivat muut ihmiset. Toisaalta fyysinen ympäristö saattaa jäädä taustalle, kun kuulija kokee itse olevansa käynnissä olevan teatterin pääroolissa, jota kuulokkeiden äänet säestävät.

Olen kävelyllä ja kuuntelen kuulokkeita. Musiikkia vasten kaikki näyttää hienommalta, toiset ihmiset tuntuvat onnellisilta, kaikki näyttävää kauniimmalta. Tämä on parasta kuulokkeiden käytössä kun voin itse päättää miltä haluan ympäristön näyttävän ja tuntuvan.

(Kuulokepäiväkirja nro: 4, mies, 30, Tampere)

Tuntuu kuin siirtyisin jonnekin fantasiamaailmaan. Ihmiset häviävät ympäriltä tai muuttuvat massaksi ja minä olen se johon keskityn. Tulee vähän naurettavan tuntuista suuria tunteita pintaan ja omituinen ristiriita kun on tavallinen keskiviikko päivä ympärillä. Tällä tavalla tuntuu kuin joku seuraisi tai itse näkisin itseni ulkopuolelta ja sovitan liikkeitäni musiikkiin, ikään kuin se olisi tärkeää että musiikki ja se mitä teen ja missä teen sopisivat yhteen. Jokainen kadunkulma paljastaa uuden käänteen matkassani.

(Kuulokepäiväkirja nro: 14, mies, 35, Tampere)

Kuulokkeiden mobiili luonne on olennainen kuulokkeiden käytön ulospäin suuntautuvista vaikutuksista puhuttaessa. *Musica mobilis* mahdollistaa liikkeen ja äänen yhdistelmän ja siten erilaiset auraalis-visuaaliset yhdistelmät. Naukkarinen (2006, 34) huomauttaa, että aina kun syntyy uusi tapa liikkua esimerkiksi uuden teknisen keksinnön myötä, se synnyttää toimintoja, joilla on oma estetiikkansa. Teknologinen keksintö voi olla suuri tai pieni – vaikkapa auto tai korvalappustereot – mutta esteettisen liikkumiskokemuksen tavoittelu voi olla keskeinen syy liikkua tällä uudella tavalla. Niin kuin autolla liikkumisen motiivina saattavat olla esteettiset arvostukset (Naukkarinen, 2006, 14), myös kuulokkeiden käytön ytimessä on niiden kyky estetisoida kaupunkitilassa liikkumista ainutlaatuisella tavalla.

Päätelmät: Kuulokkeet urbaanina strategiana

Edellä kuvattu tutkimuksen aineistoon perustuva kuulokkeiden käytön fenomenologia kuvaa kuulokkeiden käytön vaikutuksia niiden käyttäjien elämismaailmassa. Kuulokkeita voisikin pitää teknologisenä objektina, joka mahdollistaa arkipäiväisten kokemusten hallinnan muuttamalla yksilön henkilökohtaisesti koettua äänimaisemaa.

Kuulokkeet voidaan nähdä modernina *urbaanina strategiana*, jolla on vaikutusta siihen, millä tavoin ihmiset toimivat ja kokevat kaupunkitilassa. Tällainen urbaani strategia mahdollistaa kaupunkitilan käyttäjän itsensä priorisoimisen, minkä avulla kuulokkeiden käyttäjien on mahdollista olla (tai olla olematta) eri tavoin vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja kaupunkitilan paikkojen kanssa. Näin ollen kuulokkeista muodostuu *valtaa* antava objekti, joka usein määrittää niiden käyttäjien kokemuksellisen pohjan suhteessa ympäristöön. Kuulokkeiden antama valta on suhteessa urbaanin ympäristön arkipäivän kontingenttiin olemukseen. Kuulokkeiden luoma privaatti äänimaisema toimii ikään kuin kokemuksen lähtötasona tai "horisonttina", jonka lävitse ympäristön kokeminen värittyy. Tällainen privaatti äänimaisema myös luo erilaisia "seurallisen eristyneisyyden" muotoja. Näin ollen niiden käyttäjät muuttavat ja hallitsevan mielialojaan, ajatuksiaan, kanssakäymistään suhteessa muihin ja ympäristöön, olipa se sitten liikkussa kadulla, odottaessa, matkustaessa julkisessa liikenteessä tai vieraillessa kaupoissa.

Seuraavaksi esitän tällaisen urbaanin strategian pääominaisuudet:

Teema 1:

Kuulokkeiden *sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset* ovat niitä vaikutuksia, jotka saavat merkityksensä suhteessa kuuntelijaan itseensä ja nousevat kuuntelijan omasta kokemuksesta. Ne painottavat kuuntelijaa itseään ja hänen halujaan. Sisäänpäin suuntautuvat vaikutukset koskevat kognitiivisia toimintoja ja ovat yhteydessä kognitiivisen tilan pyrkimykseen hallita tilaa ja tähän hallintaa kuulokkeet antavat erilaisia keinoja:

- Kuulokkeiden avulla on mahdollista sulkea ympäristön äänet pois ja ennen kaikkea korvata ne itse määrittämillään äänillä. Näin kaupunkitilassa kulkija saavuttaa henkilökohtaisen ja itselleen merkittävän käsityksen tilasta. Privatisoidun äänellisen ”kuplan” sisältä käsin kuuntelijat pystyvät paremmin kokemaan ”oman tilansa” kaupunkitilan keskellä ja kokivat saavansa valtaa jäsentää kokemuksiaan ympäristöstä liikkueessaan kaupunkitilassa
- Kuulokkeiden avulla on mahdollista hallita sisäisiä ristiriitoja. Musiikin avulla kuuntelijat pystyvät paremmin hallitsemaan omia tunteitaan ja ajatuksiaan keskellä arkipäiväistä elämää. Kuulokkeet mahdollistivat tunteiden ja ajatusten kohdistamisen halutulla tavalla. Näin ollen tunteiden ja ajatusten kognitiivinen luonne saadaan paremmin haltuun
- Monet kuulokkeiden käyttäjät kuvaavat kuulokkeiden tarjoavan tärkeän taustamusiikin arkipäivän keskellä. Tämä taustamusiikki sai kuuntelijat kokemaan liikkumisen kaupungissa erityiseksi. Liikkuminen kaupungissa sai uuden erityispiirteen, joka tuntui tekevän arkipäiväisestä liikkumisesta ja kokemuksesta erityisemmän ja tärkeämmän tuntuisen toiminnan
- Kuulokkeiden avulla ajan kokeminen muuttuu. Kaupunkiympäristössä tapahtuvat lyhyet liikkumiset päivän aikana, julkisen liikenteen odottaminen, ystävien tapaamisiin valmistautuminen ja muut lyhyehköt merkitykseltään ”tyhjät” ajanjaksot saavat uudenlaisen merkityksen kuulokkeiden avulla ja niistä muodostuu ”merkityksellistä” aikaa. Toisaalta kuulokkeiden avulla ajan keston ja mittaamisen kokeminen oli mahdollista muuttaa totutusta toisenlaiseksi
- Kuulokkeiden avulla on mahdollista myös luoda merkityksiä normaalisti huomaamattomaan kaupunkitilaan. Kaupunkitila, joka helposti jäisi huomaamatta, saattoi kuulokkeiden avulla saada merkityksiä, jotka nousivat käyttäjien muistoista tai aaraalisesti ”tehostetuista” kokemuksista tai tunnetiloista

Teema 2:

Kanssaihmissiin suuntautuvat vaikutukset ovat kuulokkeiden vaikutuksia, jotka muuttavat suhdetta muihin kaupunkitilan käyttäjiin. Kanssaihmissiin suuntautuvat vaikutukset ovat yhteydessä ”moraalisen tilan” ominaisuuteen, jossa tilan käyttäjät eivät ole vain toisten ”objektien” kanssa, vaan moraalisisessa tilassa ollaan toista varten. Näin ollen kuulokkeiden käytöllä on vaikutus sosiaalisen tilan muotoutumiseen kaupungissa:

- Kuulokkeiden käyttö toimi eräänlaisena ”älä häiritse”-kylttinä ympärillä oleville muille ihmisille. Näin ollen kanssakäyminen kuulokkeita käyttävän ihmisen kanssa muuttuu, ja usein kuulokkeiden käyttäjät pyrkivätkin olemaan ottamatta kontaktia toisiin kuunnellessaan kuulokkeilla tai suhtautuvat negatiivisesti jos joutuvat keskeyttämään kuuntelemisen
- Toisaalta kuulokkeet saattoivat muuttaa suhdetta toisiin ihmisiin muuttamalla kokemusta pelosta tai uhasta. Kuulokkeet saattoivat toimia keinona välttää epämiellyttäviä kohtaamisia, kun toiset ihmiset huomasivat kuuntelijan olevan toisessa äänitilassa. Toisaalta taas tutun musiikin kuunteleminen saattoi tuoda turvallisuudentunnetta tai viedä huomion pois uhkaavista mielikuvista

Teema 3:

Ulospäin suuntautuvat vaikutukset ovat kuulokkeiden aikaansaamia vaikutuksia, jotka saavat merkityksen suhteessa kuuntelijan itsensä ulkopuoliseen ympäristöön. Ne siis ikään kuin kimpoavat ympäristöstä takaisin kuuntelijalle ja ovat tuon kimmokkeen jäljiltä saaneet erityisen merkityksen, joka niitä määrittää. Nämä vaikutukset ovat tekemisissä ”esteettisen tilan” kanssa sillä tavalla, että kuulokkeet lisäsivät uteliaisuutta ja tietynlaista ”leikittelyä” suhteessa fyysiseen ympäristöön:

- Kuulokkeiden käyttäjät saivat esteettistä valtaa suhteessa fyysiseen ympäristöön. Ympäristö saattoi näyttää erilaiselta erilaista äänimaisemaa vasten, ja usein kuulokkeiden käyttäjät kuvailivatkin kaupungin muuttavan olemustaan äänien mukaan. Normaalisti koettu harmaa kaupunki saattoikin näyttää kauniilta oikean äänen säestäessä näkymää

- Kuulokkeiden kanssa liikkumisesta kaupunkitilassa muodostui "audio-visuaalinen" näytös, jossa kuulokkeiden käyttäjät kokivat olevansa tuon näytöksen "ohjaajia" tai "käsikirjoittajia". Näin kuulokkeet loivat jokapäiväisestä kaupungin vilkseestä elokuvallisen tapahtuman, joka näyttäytyi normaalia kiinnostavammalta ja lumoavammalta

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt ymmärtämään kuulokkeiden käyttöä modernina urbaanina ilmiönä ja pääsemään paremmin käsiksi kuulokkeiden käyttäjien ja heidän ympäristönsä väliseen suhteeseen. Olen myös pyrkinyt muistuttamaan, että kaupunki on suunnitelmien ja imago-tutkimusten keskellä kokemuksellinen ympäristö, ja tuota ympäristöä elävät ihmiset ovat siihen merkityksellisessä suhteessa. Kaupunki on suuri ja monimutkainen rakennelma, mutta samaan aikaan se on monen yksittäisen elämismaailman sijainti ja kohtaamispaikka. Nykyaikana se myös on monen erillisen yksittäisen äänimaiseman kudelma, jossa jokainen "kupla" on täytetty erilaisilla suhteilla ympäristöön. "Kupla" termiin liittyvät konnotaatiot vihjaavat kuitenkin johonkin läpinäkyvään, heiveröiseen ja hetkelliseen. Kiehuvan veden kuplat katoavat sekunneissa ja saippuakuplatkin kestävät vain hetken. Kuvaus äänellisessä kuplassa elämisestä kantaakin mukanaan aina muistutuksen: vain nuppineulan pisto ja kupla on poissa. Kuulokkeiden käyttäjäkin siis palaavat nopeasti tekemisiin konkreettiseen ympäristöönsä kanssa, jos "kuplan" sisälle kantautuu ulkopuolelta voimakas äänellinen signaali.

Teknologia on erottamaton osa nykypäivän toimintaa, ja usein arkipäiväiset kokemukset ympäristöstä ovat teknologian värittämiä. Tämä moderni arkipäivän teknologia eroaa kuitenkin perinteisestä käsityksestä teknologiasta, jossa ihmisestä on – patoja rakentamalla tai tunneleita kaivamalla – tullut teknologian avulla "luonnon herra". Nykyaikainen teknologia tulee osaksi jokaisen ihmisen elämää erilaisten mobiilien ja älyteknologioiden saattamana. Nykyaikana on digitaalisten apuvälineiden avulla mahdollista muokata maailmaa *ihmisen halujen mukaiseksi*, oli kyseessä sitten äänellisen ympäristön hallinta tai taksin tilaaminen; kumpikin ilmiö on nykyaikana helpoin tiivistää niin, että napin painalluksesta seuraa jokin tapahtuma maailmassa. Huomattavaa on se, että nämä vähäpätöiseltä tuntuvat teknologian tuottamat mukavuudet hiljalleen normalisoituvat, ja näin ihmiset alkavat odottaa tätä maailman muokkaantumista omien halujensa mukaiseksi. Ja kaupungin äänimaiseman

kohdalla, kuulokkeet ovat esimerkki siitä, että näin myös tulee tapahtumaan ja tapahtuu jatkuvasti.

Kuulokkeet ovat esimerkki teknologisesta objektista, joka muokkaa vahvasti nykyaikaista urbaania kokemusta. Tuo teknologian avulla välittyvä kokemus ei kuitenkaan ole huonompi tai parempi kuin jokin teknologiasta riisuttu ”luonnollinen” kokemus (mitä ikinä se onkaan?), mutta se muuttaa kaupunkitilan kokemusta antamalla valtaa sen käyttäjälle ja samalla antaa mahdollisuuden ottaa kaupunkia ja sen ilmiöitä haltuun. Tämä valta muokkaa tästä ympäristöstä sen käyttäjälle enemmän itselle sopivan, itselle kuuluvan kaupungin.

Lähteet

Ampuja, O. (2005). Muuttuva äänimaisema – johdatus tutkimukseen. Teoksessa: Ampuja, O. & Kilpiö, K. (toim.) Kuultava menneisyys. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ampuja, O. (2011). Meluongelman muotoutuminen ja urbaanin äänimaiseman arviointikriteerit Helsingissä 1950-luvulta nykyaikaan. Julkaisussa: Yhdyskuntasuunnittelu 2011:1, s. 25–39, Yhdyskuntasuunnittelun seura.

Bauman, Z. (2002). Notkea moderni. Tampere: Vastapaino.

Bauman, Z. (1993). Postmodern ethics. Blackwell Publishers Ltd.

Battaglia, M. (2008). Purposive sampling. Teoksessa: Lavrakas, P. (toim.) Encyclopedia of Survey Research Methods. Thousand Oaks, CA:Sage.

BMW (2014). Click, clack, k-thunk - how the perfect car door sound is made. [<http://medium.com/re-form/click-clack-clunk-how-the-perfect-car-door-sound-is-made-and-why-it-matters-2cf867983a34>] Viitattu: 21.4.2015

Bull, M. (2010). iPod: a Personalized Sound World for its Consumers. Julkaisussa: Comunicar 2010:34, s. 55-63, Scientific Journal of Media Education.

Bull, M. (2006). Investigating the culture of mobile listening: From Walkman to iPod. Teoksessa: O'Hara, K. & Brown, B. (toim.) Consuming music together. Social and collaborative aspects of music consumption technologies. Springer.

Blessner, B. & Salter, L. (2007). Spaces speak, are you listening? Experiencing aural architecture. MIT Press.

Clarke, D. & Doel, M. (2011). Zygmunt Bauman. Teoksessa: Hubbard, P. & Kitchin R. (toim.) Key thinkers on space and place. Sage publications Ltd.

DeNora, T. (2006). Music and emotion in real time. Teoksessa: O'Hara, K. & Brown, B. (toim.) Consuming music together. Social and collaborative aspects of music consumption technologies. Springer.

Denzin, N. & Lincon, Y. (2000). (toim.) Handbook of qualitative research. Thousand Oaks, CA:Sage.

Groenewald, T. (2004). A phenomenological research design illustrated. Julkaisussa: International journal of qualitative methods 3:2004.

Hesmondhalgh, D. (2013). Why music matters. John Wiley & Sons, Ltd.

Hosokawa, S. (2012) The Walkman effect. Teoksessa: Sterne, J. (toim) The sound studies reader. Routledge, New York.

Hycner, R. (1985). Some guidelines for the phenomenological analysis on interview data. Julkaisussa: Human Studies 8:279-303 (1985).

Häkli, J. (1999). Meta hodos. Johdatus ihmismaantieteeseen. Vastapaino, Tampere.

Karisto, A. (1998). Rajankäyntiä - kognitiivisen, esteettisen ja moraalisen suhteista. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Taide tiedon lähteenä. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Lauer, Q. (1958). Phenomenology: its genesis and prospects. New York: Harper.

Lichenstein R. & Clarence S. (2012). Headphone use and pedestrian injury and death in the United States: 2004 – 2011. Pediatric Emergency Medicine Research, University of Maryland Hospital for Children.

Merleau-Ponty, M. (1962). The phenomenology of perception. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Moustakas, C. (1994). Phenomenological research methods. Thousand Oaks, CA:Sage.

Munhall, P. & Boyd, C. (1999). *Nursing research: A qualitative perspective*. New York, National League for Nursing Press.

Naukkarinen, O. (2006). Liikkumisen kulttuuri. Teoksessa: Haapala, A. & Naukkarinen, O. (toim.) *Mobiiliestetiikka. Kirjoituksia liikkeen ja liikkumisen kulttuurista*. Kansainvälisen soveltavan estetiikan instituutin raportteja n:o 3. Helsinki, Erikoispaino Oy.

Neuvonen, A. (2011). Kaupungissa omin korvin. Julkaisussa: *Yhdyskuntasuunnittelu 2011:1*, s. 59–72, Yhdyskuntasuunnittelun seura.

Nuwer, R. (2014). The last place on Earth without human noise. [<http://www.bbc.com/future/story/20140117-earths-last-place-without-noise>]. Viitattu: 16.4.2015

O'Hara, K. & Brown, B. (2006). Consuming music together: introduction and overview. Teoksessa: O'Hara, K. & Brown, B. (toim.) *Consuming music together. Social and collaborative aspects of music consumption technologies*. Springer.

Peltomaa, M. & Saine, S. (2014). Kuulo – ensimmäinen ja viimeinen aisti. Teoksessa: Ampuja, O. & Peltomaa, M. (toim.) *Huutoja hiljaisuuteen*. Gaudeamus Helsinki Univeristy Press.

Pöyskö, M. (1995). Öisen kaupungin äänimaisemia. Teoksessa: Lähteenmaa, J. & Mäkelä, L. (toim.) *Helsingin yö*. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Rodaway, P. (1994). *Sesuous geographies. Body, sense and place*. Routledge, London.

Sample, I. (2015). Noise pollution is making us oblivious to the sound of nature. [<http://www.theguardian.com/science/2015/feb/17/noise-pollution-is-making-us-oblivious-to-the-sound-of-nature-says-researcher>] Viitattu: 16.4.2015

Schafer, R. (1977). *The tuning of the world*. Toronto: McClland and Steward Limited.

Seamon, D. & Sowers, J. (2008). Place and placeness: Edward Relph. Teoksessa: Hubbard, P., Kitchin, R. & Valentine, G. (toim.) Key texts in human geography. Sage Publications Ltd.

Stocker, M. (2013). Hear where we are – sound, ecology and sense of place. Springer.

Tebest, T. (2014). Maailma kaupungistuu: Joka vuosi rakennetaan kahdeksan uutta New Yorkia.

[http://yle.fi/uutiset/maailma_kaupungistuu_joka_vuosi_rakennetaan_kahdeksan_uutta_new_yorkia/7226925]. Viitattu: 8.5.2014

Thibaud, J. (2003). The sonic composition of the city. Teoksessa: Bull, M. & Back, L. (toim.) The auditory culture reader. Berg Publishers.

Toivonen, J. (2014). Kuulokekupla leikkaa yllätykset.

[<http://www.hs.fi/mesta/Kuulokekupla+leikkaa+yll%C3%A4tykset/a1406006233083>].

Viitattu: 24.7.2014

Tufford, L. & Newman, P. (2012). Bracketing in qualitative research. Teoksessa: Staller, K. & Broadhurst, K. (toim.) Qualitative Social Work Research and Practice. University of Michigan, USA.

Uimonen, H. (2005a). Ääntä kohti. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Uimonen, H. (2005b). Raha rakentaa kaupunkien äänimaisemaa. Julkaisussa: Yhdyskuntasuunnittelu 43:1, s. 85–89, Yhdyskuntasuunnittelun seura.

Uimonen, H. (2009a). Soundscape studies and auditory cognition. Teoksessa: Järviluoma, H., Kytö, M., Truax, B., Uimonen, H. & Vikman, N. (toim.) Acoustic environment in change & Five village soundscapes. TAMK julkaisuja A 13.

Uimonen, H. (2009b). Haitaribussi – kaupallisen radiokanavan musiikkikäytännöt ja kaupunkitilan äänellinen rakentuminen. Teoksessa: Ridell, S., Kymäläinen, P. & Nyysönen, T. (toim.) Julkisen tilan poetiikka ja politiikka. Tampere university press.

Uimonen, L. (2006). Kaupunki liikkumisen kertomuksena. Teoksessa: Haapala, A. & Naukkarinen, O. (toim.) Mobiiliestetiikka. Kirjoituksia liikkeen ja liikkumisen kulttuurista. Kansainvälisen soveltavan estetiikan instituutin raportteja n:o 3. Helsinki, Erikoispaino Oy.

Varho, E. & Tebest, T. (2014). Maailma kaupungistuu: Joka vuosi rakennetaan kahdeksan uutta New Yorkia. [http://yle.fi/uutiset/maailma_kaupungistuu_joka_vuosi_rakennetaan_kahdeksan_uutta_new_yorkia/7226925] Viitattu: 23.4.2015

Velazco, C. (2014). Soundhawk's smart earpiece tunes out noise to augment your hearing. [<http://www.engadget.com/2014/06/24/soundhawk/>] Viitattu: 16.4.2015

Vikman, N. (2007). Eletty ääniympäristö. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Virtanen, A. (2000). Tilasta paikkaan, estetiikasta ekologiaan. Maantieteellisiä tulkintoja eletystä kaupungista. Turun yliopisto.

Waters, J. (2013). Phenomenological Research Guidelines. [<https://www.capilanou.ca/psychology/student-resources/research-guidelines/Phenomenological-Research-Guidelines>] Viitattu: 3.3.2015

Liitteet

Liite 1: Kuulokepäiväkirja-lomake

Terve!

Olen aluetieteen pääaineopiskelija Tampereen yliopistosta ja teen Pro gradu -tutkielmaani koskien kuulokkeiden ja mediasoittimien (siis näiden yhdistelmän, vanhentuneesti ”korvalappustereoiden”) käyttöä. Olen kiinnostunut siitä, minkälaisia vaikutuksia kuulokkeiden käytöllä on *arkipäivän ympäristöissä* ja siitä, millä tavoin kuulokkeista kantautuvat äänet (musiikkia, kuunnelmia, podcasteja jne.) ovat *osana jokapäiväisessä elämässä*. On myös kiinnostavaa miten ihmiset soveltavat kuulokkeiden tarjoamia mahdollisuuksia ja missä tilanteissa (esim. mahdollisuus päättää äänellisestä ympäristöstään liikkuessaan). Kerään tällä hetkellä aineistoa, ja koska luet tätä tekstiä, luultavasti olet jollain tavalla sekaantunut tähän prosessiin. Siitä kiitos Sinulle!

Pyytäisin Sinua pitämään viikon ajan ns. *kuulokepäiväkirjaa*. Ajatuksena on että, viikon ajan kiinnittäisit huomiota omaan kuulokkeiden käyttöösi ja siihen, minkälaisia vaikutuksia sillä on päivittäiseen elämääsi. Mitä kuulokkeiden käytöstä seurasi?

- kiinnitä viikon ajan huomioita kuulokkeiden käyttöösi ja siihen liittyviin piirteisiin
- kirjoita *kuulokepäiväkirjaan* asioita, jotka jäivät mieleen olennaisina, tuntuivat merkityksellisiltä tai tärkeiltä kuulokkeiden käyttöön liittyen. Joka päivälle ei välttämättä tarvitse olla merkintöjä, päiväkirjan on tarkoitus myös antaa aikaa havainnoille
- kuvaa kuuntelukokemusten herättämiä elämyksiä, ajatuksia, tunteita, mielikuvia, aistimuksia, muistoja
- liitä kirjauksiin kuvaus tilanteista, joissa kuunteleminen tapahtui
- kuuntelemiseen liittyvät merkinnät, kuvaukset ja kertomukset voit kirjoittaa omaperäisesti
- lataa *kuulokepäiväkirja* minulle osoitteessa <http://dbinbox.com/tlammi>

*Tarkoituksena on siis kertoa arkipäivän havainnoista koskien kuulokkeita ja niiden käyttöä ja kertoa niistä kokemuksista, mitkä **omalla kohdallasi** nousevat tärkeiksi ja merkityksellisiksi.*

Kirjoita merkintöihin niitä tekijöitä, jotka tekivät kuulokkeiden käyttämisestä niiden käyttämisen arvoista.

Päätin tarkoituksella kutsua tätä juuri **päiväkirjaksi** ja sitä se saa ollakin; kirjaa päiväkirjamaisia huomioita joita teit viikon aikana ja kerro päivistäsi kuulokkeiden kanssa. Merkintöjen pituus on sopiva sitten kun mielestäsi merkitykselliset seikat ovat mukana ja et löydä enää olennaista lisättävää. Pyri kirjaamaan muistiinpanoja pian käytön jälkeen, mahdollisesti kirjaa kokemuksia jo kuuntelun aikana (esim. linja-autossa kuunnellessa tai kulkiessasi kaupungilla).

Tässä vielä muutama pohdinta, joiden tarkoitus on herätellä aiheeseen, mutta joihin ei välttämättä tarvitse vastata:

Mistä syystä päätät käyttää kuulokkeita?...
Minkälaisissa ympäristöissä käytät kuulokkeita?...
Miten kuulokkeiden käyttö vaikuttaa siihen, mihin kiinnität huomiota ympäristössä?...
Millä perusteella valitset kuulokkeista kuuluvat äänet?...
Mitkä asiat muuttuvat kun käytät kuulokkeita? Millä tavalla?...

Miten kuulokkeiden käyttö vaikuttaa suhteessa muihin kaupungilla kulkeviin ihmisiin?...
Minkälaisissa tilanteissa käytät kuulokkeita?...
Millä tavoin vuorokauden aika vaikuttaa kuulokkeiden käyttöösi?...
Mitä erityistä kuulokkeiden käyttämisessä on julkisilla paikoilla?...
Minkälaisia tunteita sinussa herää käyttäessäsi kuulokkeita?...

Mitä kuulokkeet tänään sinulle näyttivät?
Miltä maailma näytti kuulokkeiden läpi?

Tästä eteenpäin ei ole kyse minusta tai minun tutkielmastani, tästä eteenpäin on kyse *sinusta* ja *sinun kokemuksestasi!*

Kiitos osallistumisesta!

Terveisin,
Tuomas Lammi